STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 09830

DOS VAYSE LEBEN

Itzhak Katzenelson

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

0-657-09830-2

D:\YIDDISH\TITLES\9780657098308T.PS

THE STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY PROVIDES
ON-DEMAND REPRINTS OF MODERN YIDDISH LITERATURE

ORDERS MAY BE PLACED BY PHONE AT (413) 256-4900 X155; BY FAX AT (413) 256-4700; BY E-MAIL AT ORDERS@BIKHER.ORG; OR BY MAIL AT NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER, 1021 WEST STREET, AMHERST, MA 01002-3375 U.S.A.

©1999 NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:
Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Lief D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

BOOK DESIGN BY PAUL BACON

PRINTED IN THE U.S.A. ON ACID-FREE PAPER

יצחק קאַצענעלזאָהן.

דאַס ווייסע לעבען.

ערצעהלונגען

און בילדער.

פערלאַג „השחר", וואַרשא.

וואַרשא. תרס"ט.

דרוק „הצפירה", פּיינסקא 40.

אינהאלט:

	זייטע
רעגינא	5 — 25
אליין	26 — 28
צווישען גוים	29 — 40
צוליעב דער סוכה	43 — 49
די זון פערגעהט אין פלאמען	51 — 75
א רעגען געהט	77 — 81
קינסטלער	85 — 95
העקזאמעטרען	97 — 102
יודיש	103 — 112

Типографія „Гацефира“ Панская 40.

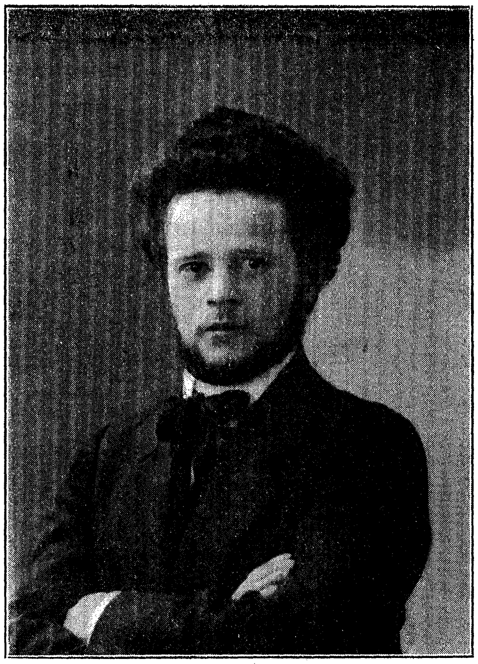

I

רעגינא.

רעגינאַ.

(דערצעהלט פֿון אַ בעקאַנטען).

I.

איך פֿלעג דאַמאָלס מיטאָגען אין איינע פֿון די לאַדזשער קליינע רעסטאָראַציעס; סך־הכל האָבען דאָרטען געגעסען פֿינף־און־צוואַנציג—דרייסיג פּערזאָן. דאָס רוב יונגע לייט פֿון שטעלעס; צווישען זיי האָט זיך אויך דורכגעוואָרפֿען אַ לעהרער, איינער אַ פֿאַבּריקאַנט, ס'הייסט—אַ פֿאַבריקאַנט'ל, ניט קיין גרעסערער יחוס ווי אַ יונגער־מאַן פֿון אַ גוטען פּאָסטען; וואָרום אַ יונגער־מאַן אַ תּם מיט אַ שטיקעל בײַכ'ל, מיט אַ פֿעטען קורץ־געשוירענעם קאָפּ, וואָס מאַטערט זיך און אַרבּייט אויס אַ וויסט שטיקעל סחורה אַ וואָך און דאַרף זוכען דעם קונה מיט ליכט, און אַ יונגער־מאַן פֿון אַ פֿירמע, וואָס וואַרפֿט דורך אַ טאָג כמה שטיקלעך סחורה און טרייבּט דורך כמה סוחרים אַ טאָג—זענען נאָך ניט גלייך! אדרבא, דער לעצטער זאָל זיין אַ גוטער ברודער און צודינען דאָס בּידנע פֿאַבריקאַנטעלע מיט אַ סוחר'ל אויף זיין וויסט שטיקעל סחורה—איז עס אַ טובה אין לעבען!... אין דעם קליינעם צאָהל געסט איז געווען עפּעס נאָך אַ לעהרער — אַ לעהרער לפי־שעה, וואָרום ער האָט געזוכט אַ שטעלע, און די געסט האָבען מיט איהם שטענדיג געהאַט צו טהון, אומגעשיקט איהם פֿון איין פֿירמאַ אין דער צווייטער. איינמאָל האָבען חברה געוואָלט אַ שטיף טהון און האָבען איהם אויפגעגעבען עפּעס אַנ'אַדרעס; אַריינקומענדיג

אַהין איז איהם ענטקעגען געלאָפען אַ האַלב=נאַקעט מיידעל, גע=
חאַפּט איהם אונטער׳ן אָרעם מיט געזאַנג:

קום צו מיר, דו שענער בחור!
האַפּ מיר אויס, דו שענער זכר!

ס׳האָט זיך איהם ניט געוואָלט זיין קיין לעהרער!

כמעט אַלע פלעגען מיר זיך צונויפקומען אויף מיטאָג אין
איין צייט, גאַנץ לאָרז מיטאָגט פון צוועלף ביז צוויי. ס׳איז שוין
אַזוי אין דער פאַבריקען=שטאָדט!

אונזער רעסטאָראַטאָרקע פלעגט דערפון האָבען צרות. האָט
מען אָנגעהויבען קומען פון צוועלף, איז נאָך געווען צו דער=
האַלטען; ביז איינס, אַז זי פלעגט אָבּפטר׳ן עטליכע „עסער״,
פלעגט זי זיך אַזוי פיעל ניט קוועלען: אַ פּאָר שטוהלען פלעגען
צו יעדער צייט שטעהן לעדיגע; גאָפּעל=מעסער, ווי ווענינ זיי
זאָלען זיין — זענען גענוג; מיט׳ן פלייש פאַרטיילט מען זי דאַן
אויך ניט... דאָס רוב אָבער פלעגען מיר זיך אַלע „אַריינשיטען״,
ווי די בעל=הבית׳טע פלעגט אָנרופען אונזער אַריינקומען, מיט
אַמאָל... די עטליכע שטוהלען פלעגען ווערען אויסגעחאַפּט, און
אַ סך געסט פלעגען בלייבען הינטערשטעליג, מיט פערטריקענטע
ליפען ביי די זייטלעך פון די שטוהלען. אַ מעהר לעבעדיגער פלעגט
זיך פּרובירען אַרויסרייסען אַ שטוהל פון אונטער אַ גוטען=ברודער,
אויפצוכלומר׳שט, ניט לאָזען איינבייסען דעם ברויט און ניט אַוועק=
געהן ביז ער קריגט נישט געזידעלט. ס׳איז אפילו געשטאַנען האַרט
צום וואַנד אַ קאַנאַפּקע, נאָר פאַר׳ן עסען פלעגט זיך קיינער אויף
איהר ניט זעצען. קלויבט זיך צונויף אַביסעל מעהר געסט — איז וויפיעל
געשיר ס׳זאָלען ניט זיין — פעהלען! און אַז די בעל=הבית׳טע ווייס
אין קיך, אַז געסט „שטעהען״ דאָרטען, האָבען קיין שטוהל ניט
פערדריסט עס איהר, און זי ווייסט נישט וואָס פריהער צו געבען, צו
זופּ, צו אַ פּאָר=שפּייז צו אַ חלק פלייש. ס׳ווערט אַ סומאַטאָכע,
מ׳איז זיך טועה אין געפּעס. מען שרייט אויף דער קריסטין, וואָס
האַלט אין איין אויסווישען גאָפּלען און קיין איין טיעפע טעלער איז
ניט ריין. די קריסטין ענטפערט... און פון דאָרטען הערט זיך
אַ געקלינגעריי פון טעלער. דער זיצט אַ הונגעריגער אין וואַרט
אויף דער פאָרשפּייז; דער האָט שוין נעבען שטעהן דעם טעלער
פלייש — אַ מעסער, ווען ער זאָל האָבען אַ מעסער! איינער פערנעהמט

אומזיסט א שטוהל: ער ווארט אויף קאָמפּאָט. און די קעלנערין שטעהט איבער׳ן קארק און איילט. ממש עס פֿאלט פֿון די הענד; חאַפּט פֿון איילענעש אַ טיעפֿע טעלער אויף לעבערקעס, שעפּט אָן אַ קאָכלעפֿעל זופּ און גיעסט אין אַ קליינעם קאָמפּאָטען=טעצעל. דער סוף איז: מ׳פֿערטיילט זיך מיט פֿלייש... לויפֿט מען אַראָב, אַז מען טרעפֿט אָן אויף אַ גוטען גאַסט וואָס וויל וואַרטען, צום קצב, און מען קויפֿט צו „געמאָהלענס״, פֿרעגעלט מען אויס אויף גיך קאָטלעטען... פֿערדיענען פֿון אַזאַ מיטאָג — איז אָבגערעדט... אָט וואָס ס׳הייסט „אַלע מיט אַמאָל״!

גאָר אָפֿט פֿלעגט מיר אויסקומען עסען קאָטלעטען... און פֿלעג שוין וויסען, אַז ס׳האָט זיך געטראָפֿען אַ סבה. וואָרען געוואוסט האָט די בעל=הבית׳טע, אַז קאָטלעטען עס איך ניט גערן.

— אייער פֿלייש איז בראָטען, אַ ריפּ=בראָטען, אָדער אַ שטי=קעלע שפּאָנדרע — פֿלעגט מיר די בעל=הבית׳טע זאָגען.

קלאָר אונטערשיידען די פֿליישען האָב איך ניט געקענט. נאָר דאָס האָב איך געוואוסט: קוים קום איך פֿריה — טרעף איך אַנ׳אויפֿגעראָמטען עסצימער, אַ קלאָהרע טישטוך איבער׳ן טיש, צוויי=דריי אין המוציא׳ס צעשניטענע און אין לעבלעך צונויפֿגעלייגטע ברויטען... עטליכע צונויף=געלייגטע סערוועטקעס, ערשט פֿון אונטער׳ן פֿלעט=אייזען אַרויס, אַ פֿולע פֿלאַש קאַלט וואַסער מיט אַ האַלבע טוץ גלעזער אַרום איהר, טרוקענע. די שטוהלען, וואָס האָבען אַ נאַטור אויסגעהאַפּט צו ווערען, און לאָזען אויף זיך וואַרטען, שטעהען צעשטעלט אַרום טיש לעדיגע, און זענען גרויס און אַזוי פֿיעל אין די אויגען... זאָלען זיך אַריינשיטען אַ מאה מענשען און צוזעצען זיך וועלען נאָך בלייבען לעדיגע ערטער! די קעלנערין, אויב זי איז ניט פֿון די גיכע, טרעפֿט מען ביי׳ם פֿערשפּיליען דאָס לעצטע קנעפּעלע אין דאָס ווייס אָדער רויט בלוזקעלע און אַ פֿינף מינוט יאָגט זי זיך אַרום אין זוכעניש נאָכ׳ן שערצ׳ל, ערשט האָט זי איהם געהאַלטען! געפֿינט זי איהם, טוט זי איהם אָן אין קיך, און שילט אָן דעם גאַסט וואָס האָט זיך אַזוי פֿערפֿריהט, און זי קען זיך דעריבער ניט צושפּיליען דעם שערץ אין עסצימער פֿאַר׳ן שפּיגעל.

וואָס ס׳אַנבעלאַנגט דעם עסען, איז די פֿאָרשפּייז שטענדיג די זעלבע, ויען מען זאָל ניט קומען: צו פֿריהער צו שפּעטער. דער

אונטערשיער איז נישט מעהר ווי אין די טעלער: קומט מען פריה — חאפט מען נאך אריין און מען דערלאנגט'ס אויף צוויי טעלער, א קלענער טעלעריל און א גרעסער'ס. פלייש — אדער איך קריג א פלאך שטיקעל איבער'ן גאנצען טעלער, וועלכע שניידט זיך לייכט און וועלכע לאזט זיך עסען מיט א שווארץ שטיקעל ברויט, אדער מען גיעט מיר א הויך אויפגעגאנגען שטיק פלייש, בלאסלעך אביסעל, פערצויגען מיט א פעט הייטעל, דורך וועלכער עס קוקט ארויס א ברייט און א דין ביינדעל. קיין סך זאפט איז אינ'ם ביינדעל ניטא, ס'איז דין, דער פלייש אבער איז זאפטיג און לאזט זיך עסען מיט א וויים פריש שטיקעל ברויט. דער זופ איז גוט פריה — ער איז אבער אום צוועלף צו היים... קאמפאט איז ווי די פארשפייז: איז ער צוגעברענט, שפירט מען עס פונ'ם ערשטען טעלער'ל.

איך בין ניט געווען א מענש פון א שטעלע, פלעג איך ניט קומען עסען אין א בעשטימטע צייט. א מאל נאך א פערשפעטיגטען שלאפען פלעג איך ארײַבקומען א זייגער צוויי, האלב-דריי, האב איך שוין ניט געטראפען דעם אויפגערוימטען עסצימער. די גע-לערנטע שטוהלען, וואס קענען אזוי רוהיג, ארענטליך שטעהן ארום טיש, זענען צעווארפען... ווי אנ'אבגעגעסענעם גאסט האט זיך פער-גלוסט אויפצוהויבען זיך פון טיש אזוי איז זיין שטוהל געבליבען שטעהן: דער האט מיט זיין שטוהל א פאהר געטהון ביז צום שפיגעל און האט איהם דארט געלאזען, עטליכע האבען זיך אויסגעדרעהט מיט די אנלעהנער'ס צום טיש און זענען מחילה אזוי געבליבען שטעהן. איינער א שלאק א שטוהל איז גאר איבערגעקעהרט מיט די פיסלעך ארויף. די טישטוך איז פערגאסען. אין פלאש איז נאך איבערגעבליבען אביסעל געלבליך וואסער אויפ'ן דעק. פונ'ם גלאז אודאי. די גלעזער צעזייט אויפ'ן גאנצען טיש, קיין איינ'ם ניט לעדיג. א האלב ברויט'ל ליעגט מיט'ן פערברוינט-רויטען פנים אראב, פון א גאנצען ברויט געבליבען! קומען אלע מיט אמאל טראגט מען אריין פון קיך גאנצע ברויטלעך, און ווער עס וויל שניידט, און קיינער שניידט ניט גלייך. די קעלנערין איז מיעד, דאס לעצט קנעפעלע פון דאס וויים אדער רויט בלוזקעלע איז אבגעשפיליעט, דאס שערצעל איז פערווארפען, זי זוכט עס אבער ניט... און איך קריעג קאטלעטען! די בעל-הבית'טע האט דעמאלסט צייט, קומט זי אריין מיעד פון קיך און זעצט זיך מיר ענטקעגען,

זאָגט מיר אַז מײַן פֿלײש איז אַ ריפּ=בראָטען אָדער אַ שטיקעלע שפּאָנדרע נאָר צוליעב אַ סבה.

— איז הײַנט געווען בײַ מיר אַ „גראַטשקע״! איהר וועט גלויבען אויף זעליגמאַנען? צעבּרוגז'ט זיך און איז אַוועק אין מיט'ן מיטאָג... פֿון די אַלטע געסט, ווײס אַלץ, איז מיר אַ גוטער פֿרײַנד און — אַנטלאָפֿען! מילא... איך בין איהם נאָכגעלאָפֿען אויף די טרעפּ, וואָס האָב איך געזאָלט מעהר טהון?... עסט, עסט אויף דעם קאָטלעט! — און אַז די קעלנערין געהט אַרײַן אין קיך נאָך אַ טעלער זופּ, רוימט זי מיר אײַן: און שולדיג איז זי! אײדער זי טהוט זיך אַ קעהר. בלי נדר די נײַע וואָך בײַט איך איהר, — ס'איז אָבער שווער צו קריגען אַן'עהרליך מײדעל... וואַרט, יעצט איז בײַ מיר אויפגעקאָכט דער טשאַ'ניק. אַ גלעזיל טהײ... אַנ'עולה, אַז מ'קומט שפּעט!... אָט האָט איהר ניט קײַן הנאה!

אין דער אמת'ן פֿלעגט אַזאַ מיטאָג גאָרניט אַזוי שלעכט זײַן, יע, די קאָטלעטען... מעהר פֿלעגט די בעל=הבית'טע אַלײן, וואָס האָט אַלע איהרע 25 געסט געהאַלט'ן פֿאַר גוטע פֿרײַנד, אײַנרײדען, אַז מ'האָט קײַן הנאה ניט, און פֿלעגט פֿערדעקען איהר עולה מיט אַ גלעזיל וואַרימ'ס, וואָס געהט ניט אַרײַן אין חשבון מיטאָג, און דוקא אַזימ'ס — איהר וועט טרינקען! מײנט איהר, מיר פֿערדריסט אויף זעליגמאַנען? אַ מענש צאָהלט, וויל ער ס'זאָל זײַן גוט און בעקוועם. איך גלויב אַפילו ניט, אַז ער זאָל מאָרגען קומען!

אונזער בעל=הבית'טע האָט אונז אַלעמען, כמעט אַלע אַלטע „געסט״, מיט וועלכע זי האָט אויפגעבויט דעם רעסטאָראַן, געהאַלטען פֿאַר גוטע פֿרײַנד, פֿאַר זעהר גוטע פֿרײַנד! נאָר געשראָקען האָט זי זיך אונז ניט צו פֿערלירען... אָ, זי האָט זיך זעהר געשראָקען! וואָרען געוואוסט האָט זי, אַז עס פֿעהלען ניט אין לאָדז קײַן רעסטאָראַציעס, אויף יעדער טריט.

II.

אין לאָדז האָב איך פֿערבראַכט עטליכע יאָהר. פֿון די יונגע לײַט אויף שטעלעס, וואָס צעהלען זיך דאָרט אַרײַן אין די הונדערטער טויזענדער, האָב איך געקענט 25—30, מיט וועלכע איך פֿלעג זײַן טרעפֿען צו מיטאָג. געקענט האָב איך זײ זעהר גוט. נאָר אַלץ צ

מיטאָג, פֿון צװעלף ביז צװײ, פֿון צװעלף ביז צװײ... אין גאַס פֿלעג איך אַ סך מאָל זײ פֿאַרבײַגעהן און ניט בעמערקען, כמעט װי ניט דערקענען. און װאָס פֿאַר אַ שעה ס'זאָל ניט זײַן: פֿינף, זעקס, זיבען, אַכט— פֿאַרנאַכט, אַז עמיץ פֿון זײ פֿלעגט מיך אָבשטעלען אין אַ הױז, אָדער אין גאַס:— איהר זעהט מיך גאָר ניט?!— פֿלעג איך איהם אָנקוקען און געפֿינען, אַז ס'איז עפּעס ניט דער... אױף דער פּאָסט אײנמאָל, כ'געה צו אײנעם, װעלכער איז געשטאַנען אײַנגעבױגען דעם קאָפּ און געשריבען, און בעט מיר געבען אױף אַ װײַלע די פֿעדער. ענטפֿערט מיר יענער: האָט צײַט! און רופֿט מיך בײַ'ם ^נאָמען. קוק איך איהם אָן— ס'איז װישניאַק!... מיר װאָלט זיך קײנמאָל ניט געגלױבט, אַז װישניאַק זאָל זיך אַזױ אײַנבױגען. צו מיטאָג װײס איך װי און װען ער פֿערקרימט די ליפּען... גיעט מען איהם הערינג, פֿערקנײטשט ער די נאָז, שטעכט אָן, אָן גאָפּעל אַ שטיקעל, שלינגט עס אײַן און שרײַט: כ'עס ניט קײן הערינג, גיט מיר עפּעס אַנדערש. פֿישמאַן— אײנער פֿון זײ— האָט מיר אױפֿגעגעבען אַ פּלאַן: כ'זאָל אַרײַנגעהן צו איהם אין געשעפֿט און נעהמען זיך דאָרט אױף אַ קאָסטיום. אַז איך בין אַרײַן געקומען אין געשעפֿט, האָב איך געבלאָנדזעט מיט די אױגען און בין געבליבען קוקען אױף אַ מאָדנעם פֿישמאַנען: ער איז געשטאַנען איבערגעבױגען איבער אַ טיש און גיך געװיקעלט סחורה. װען ער האָט מיך דערזעהן איז ער רױט געװאָרען.— אַה!...— צו מיטאָג זיצט דער זעלבער פֿערלעגט אַ קניע אױף אַ קניע, עסט דעם פֿלײש מיט נישט, פֿרעגט צו יעדער שפּײַז דער קעלנערין: װאָס װעט איהר מיר געבען װײַטער?... און שמײכעלט גנבה'ש. אײנעם ליפּקין האָב איך געטראָפֿען אױף אַ קאָנצערט, יאָ, אױף אַ קאָנצערט! האָב איך געזעהן, װי ער האָט גענומען אַ הױפֿען קאָנפֿעטי און אַ שאָט געגעבען אױף אַ שװאַרצען קאָפּ. און ס'איז געװען ליפּקין מיט די סלונע אין בײדע װינקלען מױל. דער זעלבער ליפּקין, װאָס קומט און רופֿט נאָך אױס אין פֿאָרהױז: עסען! עסט און בריהט זיך: מאַכט ער ליידיג דעם טעלער, נעהמט ער צונױף נאָך טעלער פֿון דער נאָהענט, גיעט עס דער קעלנערין און אַז בײדע הענד זענען איהר פֿערנומען קניפּט ער איהר לײַכט אין װײַכען פֿלײש פֿון אָרעם, און רעדט שנעל אַרױס: נו, ברענגט װײַטער!

אַז זײ לעבען אַ„טאָג" אין די אָװענדען, אין די נעכט, האָב

איך מעהר פֿערשטאַנען ווי געוואוסט. פֿון דעם, וואָס זיי פֿלעגען אַלע גלייכוויערטלען זיך, פֿערוואַרפֿען אויגען אויף דער קעלנערין, וואָס פֿלעגט אַריינטראָגען טעלער און אַרויסטראָגען זיי, בעוויזען זיך פֿון קיך און פֿערשוואונדען ווערען דאָרט, האָב איך וועניג וואָס געקענט וויסען. אַביסעל חושד געווען האָב איך זיי פֿאַר זייער גלייכגילטיגקייט; פֿערוואָרפֿען די אויגען אויף דער פֿולער ברוסט, אין גלייך זיי אַוועקגענומען און אָבגעמאָסטען מיט דעם זעלבען גלאַנץ דעם טעלער פֿלייש, דאָס טעלעריל קאָמפּאָט, אויך די גלייכ־וועריטליך זייערע פֿלעגען זיי אָפֿט צופֿיעל געראָטען; צו רוהיג און צו גלייכגילטיג פֿלעגען זיי זיי אַרויסזאָגען, און איך פֿלעג זיי חושד זיין: אָ, זיי זענען די נאַכט אַליין ניט געשלאָפֿען!

III.

פֿערזיצענדיג זיך איינמאָל פֿון אין דער פֿריה איבער אַ בוך; גיעב איך אַ קוק דעם זייגער: באַלד צוועלף. פֿאַלט מיר איין געהן צו מיטאָג. שטאַרק הונגעריג בין איך נאָך ניט געווען, נאָר אַז איך האָב מיך דערמאָנט אָן דער נעכטיגער גראַטשקע, איז מיר דער איינפֿאַל זעהר געפֿעלען געוואָרען. עטליכע חדשים, זומער־צייט, פֿלעגט די צאָהל ביי אונזער בעל־הבית׳טעם טיש פֿערגרעסערט ווערען. מיר פֿלעגען־צו קריגען חברים, מענשען בעיאָהרגטע, בכבוד׳יגע, מיט ביי־כלעך, מיט ליסע קעפּ. מאַנען -- וואָס האָבען זייערע ווייבער אַוועקגעשיקט אויפ׳ן דאָרף אָנשעפּען זיך מיט ריחות פֿון בוימער און גרעזער, און זענען אַליין געבליבען אין דער רויכיגער שטאָדט, צווישען הויכע קוימענס. מיר, די שטענדיגע, פֿלעגען זיך לכתחלה האַלטען פֿון זיי, פֿון די נייע, פֿון דער ווייטענס, ניט גוט ניט שלעכט... מיר האָבען געוואוסט, אַז די אַלע פֿרעמדע פּאַרשוינען, וואָס קומען און זעצען זיך אַריין צווישען אונזערע שטענדיגע בע־קאַנטע פּנים׳ער, זענען ניט מעהר ווי אַ צייטליכע ערשיינונג, מיט דעם ערשטען קאַלטען ווינטעל וועלען זיי צוריקרופֿען פֿון די דערפֿער זייערע אויסגעפּאַשעטע ווייבער, וועלען פֿערשווינדען פֿון דאַנען און וועלען ווידער ריינמאַכען אונזער טיש פֿאַר אונז... מיר וואָלטען זיי געבען צו פֿיהלען ביי׳ם טיש אונזער איבער־האַנד; מיר, די אַלטע, די שטענדיגע, און טאָמער האָבען מיר זיך דאָך איינגעהאַלטען, איז

עם דערפאר, וואס מיר פלעגען וועלען דער בעל-הבית'טע א טובה טהון. נאכמעהר! מיר פלעגען נאך די „זומער-פליעגען" א ביסעל צוזעהען. זעליגמאן, וואס פלעגט ליעב האבען עפטערס בעלעריגען זיך אויף דער בעל-הבית'טע און אנטלויפען פון טיש א ברוגז'ער, פלעגט אליין אריינלויפען זיך אין קיך נאך דאס זאלצמעסטעלע און אוועקשטעלען עס ביי א דאטשניק'ס טעלער פלייש, אוועקשענקען זיי ניט איינמאל די סערוועטקע; בעמערקענדיג א קרומע מינע פון א דאטשניק, צורופען דער קעלנערין און הייסען איהר איבערבייטען דעם הערדן די זופ... אויסער דעם איז אונז אין די חדשים אויסגעקומען מעהר ווארטען אויף א שטוהל און אויפ'ן עסען.

ניט אומזיסט האט אונז די בעל-הבית'טע געהאלטען פאר גוטע פריינד!

דעם זומער זענען אונזער טיש בעפאלען א שפאר ביסעל זומער-פליעגען. צום אונגליק האט זיך די קעלנערין, שוין גאר, ווי די בעל-הבית'טע האט עס ערקלערט, אויסגעניצט: מיט קלאפען און קלינגען אין טעלער האט מען איהר ניט איבערגעשראקען. אין איהר צוטראגען דעם טעלער האט זיך געשפירט דאס מידקייט, וואס מוז בעפאלען א מענשען וואס דערלאנגט א לאנגע צייט אויף איין און דעם זעלבען טיש, איין און די זעלבע מענשען... דערפאר טאקי האב איך געוואלט אבפטר'ן דעם מיטאג פריהער און פארשפארען ווארטען.

אין קארידאר שטעהענדיג, איז אויסגעוואקסען נעבען מיר א יונג מיידעל, וועלכע האט דעליקאט אויסגעשטרעקט די הענד און צוגענומען פון מיר דאס שטעקעל און די פעלערינע. איך האב איהר נאכגעקוקט און דערזעהן א נייע דראטהען העגנעריל צוגעשלאגען אין ווינקעל. אמאל, גאר אמאל, איז אויף דעם זעלבען ארט אויך געווען א העגנער, א הילצערנער, נאר אז ס'זענען ארויסגעפאלען אלע פלעקלעך האט מען שוין געלייגט די פאלטא'ס וואו איינעם איז איינגעפאלען. אז איך בין אריין אין עסצימער, האבען מיר א גלאנץ געטהון אין די אויגען זעקס נייע וויענער-שטוהלען; פון דער קיך האב איך געהערט דער בעל-הבית'טעס קול: די נייע גאפעל-מעסער מיט די אלטע, גיעב איך איבער אייך, רעגינא, וועל איך וויסען, אז ז'וועלען ריין זיין!

ווא, וואו! כ'האב מיך גיט ניט געקאנט איינהאלטען און בין אריין

אין קיך, אנקוקען האטש דער בעל־הבית'טע און אבגעבען איהר מזל־טוב.

— מיט מזל זאלט איהר לעבען!

דאס יונג מיידעל, וואס האט פון מיר צוגענומען די פעלערינע און דאס שטעקעלע, איז געשטאנען און געצעהלט אין שערץ אריין די גאפעל־מעסער, נייע מיט אלטע, נייע מיט אלטע. זי האט דערשפירט מיינע בליקען, א לייכטע פארב האט בעגאסען איהר פנים, זי האט זיך טועה געווען אין צעהלען, און אריינגעווארפען די לעצטע גאפעל־מעסער אין שערץ אונגעצעהלט, און ארויס אין עסצימער.

— מעהר ווי מיט אלעמען האב איך געטראפען מיט דעם מיידעל! האט מיר די בעל־הבית'טע פערטרויט שטיל מיט א צופרידענעם פנים. — יעצט אז איהר וועט וועלען ווארטען, וועט איהר ניט קענען, דער טיש זאל מיר נאר ניט קורץ זיין — אלע פיער גערילכטען מיט א מאל! ווייטער יאגט ניט...— די לעצטע ווערטער האט זי געזאגט העכער: אדרבא זאל זי הערען און זאל זעהן זיין א געשיקט מיידעל, געסט האבען פיינד צו ווארטען...

איך בין אריין צוריק אין עסצימער. קיינער איז נאך ניט געווען. איך האב מיר געזעצט צום טיש. זי איז צוגעגאנגען לייכט, ווי א נייער מענש, וואס איז ניט היימיש אויף דער פאדלאגע אויף וועלכער ער טרעט. זי איז צוגעגאנגען, דעם קאפ אראבגעלאזט.

— וועט איהר שוין עסען?

— איך האב אויף איהר געקוקט: די נייע קעלנערין האט געהאט א לענגליך מאטאו״ע געזיכט, א שמאל געשניצט נעזיל, גרויסע אויגען, איינס נאהנט צו׳ם אנדער׳ן, בלאהע, אפענע, א שטערן, האלב פערדעקט מיט שווארצע פערקעמטע האר, וואס ליגען איהר שווער אויפ׳ן קאפ.

— יעצט.

די אויגען זענען מיר אראבגעפאלען אויף איהר איינפאכע ברוסט, פרום בעהאלטען אין א בלוזע.

אז זי האט מיר אוועקגעשטעלט דעם ערשטען טעלער האב איך דערזעהן איהר האנד.

— זי האט געמוזט דינען — איז מיר דורכגעפלויגען אין קאפ; איהר האנד, זעהר א קלארע האנד, נאר לייכט צעקנייטשט:

נאָכ׳ן פֿייער מאַכען, פֿאַרלאָגעס וואַשען, פֿלעגט זי אַודאי די הענד ווייקען אין היים וואַסער...

נאָכ׳ן עסען האָב איך מיך געזעצט אויף דער קאַנאַפּע. חברה האָבען זיך אָנגעהויבען צו בעוויַיזען. איך האָב עקסטרע נאָכגעקוקט: דאָס זעלבע, קורצע, דעליקאַטע בעגעהן זיך מיט אַלעמען. און מערקווירדיג! פּונקט ווי זאָל האָבען געקאָנט קיטניסען, אַז ער רעדט לייַכט אַרוים אַ גראָב וואָרט; ווענדעט זי זיך צו איהם, דריקט איהר בעוועגונג אוים אַ געבעט: האַלט דיך איַין!... פֿערשעם מיך ניט...

אונזער רעסטאָראַן האָט געקראָגען גאָר אַנ׳אַנדער פּנים, מ׳האָט זיך נאָך ניט אומגעקוקט האָט מען שוין געהאַט אָבגעגעסען! צום מ״ש איז זי געווען געשיקט. דעם ערשטען און דעם צווייטען טאָג פֿון איהר אָנקומען האָבען מיר געהערט פֿון קיך די צונעהמען וואָס זי האָט יעדען פֿון אונז געגעבען: פֿלייש, דעם וואָס אין די בּרילען... דעם הויכען מיט׳ן שוואַרצען בערדיל, דעם שוויַיגעדיגען... דעם דריטען טאָג האָבען מיר שוין געהערט פֿון דאָרט אונזערע נעמען.

אָ, זי איז געווען אַ קעלנערין מיט׳ן גאַנצען האַרצען!

דאָס פֿאַרזיכטיגע האַלטען זיך מיט די געסט איז געבליבען דאָס זעלבע: קורץ, דעליקאַט... דער איין-איינציגער לעהרער, דער תם האָט געהאַט דאָס גליק זי זאָל זיין מיט איהם פֿריַיערער, אַ לאַך טהון איהם אין די אויגען — וואָס וועט איהר היַינט, פּאַני ליובאָשיץ, עסען?

— גיעט וואָס ס׳אי דאָ!

אַ מאָל האָט זי איהם אַראָבגעשאַרט פֿון זיין קניע אַ שטיקעל מעהרען, וואָס ס׳איז איהם אַראָב געפֿאַלען פֿון צימעס.

מ׳האָט אָבער געמעגט גלויבען, אז דער לעהרער וואָס פֿלעגט שטענדיג קומען מיט אַ„הצפירה״ האָט איהר ניט געקענט גוט אין פּנים.

אָנרופֿען איהר בייַ׳ם נאָמען פֿלעגט אונז אויסקומען זעלטען.

האָט ווער איהר גערופֿען בייַ׳ם נאָמען פֿלעגט עס איהר לייַכט דערשרעקען, ווי מ׳וואָלט צו איהר צו נאָהנט צוגעהן...

— רעגינאַ, איהר וועט מיך היַינט אָבפֿאַרטיגען וואָס גיכער!

— יאָ!

יענער וועט שוין ניט וואַרטען אַ מינוט.

איינמאל בין איך אריינגעקומען אהין פאר־נאכט –

– א, די בעל־הבית׳טע איז ניטא... איך האב פאר איהר געבראכט געלד!

רעגינא איז געזעסען אין שוין דונקעלען עסצימער, ביי׳ם פענסטער, דעם קאפ אנגעשפארט אויף א האנד, מיט אנ׳ערנסטען געזיכט און מיט א תנועה, ווי איינער זאגט: מיין ארט איז דא... פון דער קיך האט מען געהערט דער קעכין עפעס שייערן.

די שטולען זענען געווען צעשטעלט אין דער דונקעל איינס נעב׳ן דעם אנדערן ארום טיש, און ס׳האט זיך געדוכט אז די שטולען שלאפען, ביז מארגען צוועלף האבען זיי צייט. איך האב איינעם ארויסגעצויגען האט ער מאדנע א סקריפ געטהון, ער האט זיך ניט געריכט.

איך האב זיך געזעצט.

– אנצינדען דעם לאמפ? זי האט זיך אויפגעשטעלט.

– אלץ איינס.

זי איז צוגעגאנגען, אויפגעהויבען די הענד צום הענגלאמפ. אראבגענומען דאס גלאז, אנגעריבען א שוועבעלע.

איך בין געזעסען ענטקעגען, אנגעשפארט מיט דער אראב־געבויגטער ברוסט אויפ׳ן שטעקעל, און געקוקט אויף איהר. אז זי האט אריינגעזעצט דאס גלאז אין דער מאשינקע האט דאס פולע ליכט פון א בלייז־לאמפ בעלויכטען איהר געזיכט, דאס לענגליך מאטאווע געזיכט און די האר...

„איך וואלט זי מיטגענומען יעצט צו מיר” איז מיר דורך א געדאנק, און פאר מיינע אויגען איז פארביי געשוואומען מיין שטילער איינזאמער צימער.

אראבגעהענדיג אין דער דונקעל האב איך לייכט געקלאפט מיט׳ן שטעקעל די שטיין־טרעפ, געמיינט האב איך אויסקלאפען מיין ניט כשר׳ן איינפאל – אנ׳ארענטליך מעדעל!

IV.

– פון וואנען געהט איהר עס אזוי שפעט?

נאך הינטער מיין פלייצע האב איך געהערט גיכערע טריט פון מיינע און האב געטראכט, אז דער מענש וועט מיר באלד

אַריבערגעהן. איך בין געגאַנגען אַ היים אָהן חשק, — ווידער דאָס איינזאַם צימערל!

דער מענש האָט זיך אויסגעגלייכט מיט מיר, אָנריהרענדיג זיך אָן מײַן אַרבעל, איז באַלד אַריבער אין מײַן טראָט און האָט מיר געפרעגט פון וואַנען איך גײה עס אַזוי שפּעט.

איך האָב מיך אומגעקוקט — רובין!

אין רעסטאָראַן, ניט קוקענדיג וואָס ער עסט שוין דאָרט אַ יאָהר, האָט ער זיך נאָך אַלץ גערופען: דער נײַער.

געאַרבײַט האָט ער בײַ אַ קליינעם קאָמיסיאָנער. אַ שווײַגע־דיגער יונגער מענש, אויסער אַ מאָל, ווען ער איז אויפגעלעגט, מיט אַ גלאַטען רונדיגען שטערן, אַ שאַרף בלאַס נעזיל, אויף וועלכען עס זיצען גוט אַ פּאָר פענסנע מיט דיקליבע גלעזער. אין די שווײַגעדיגע טעג פלעגט ער צו מיטאָג כמעט אַ וואָרט ניט אויסריידען. איז איהם אויסגעקומען צו וואַרטען, פלעגט ער מיט פינף פינגער קעמען נאָכאַנאַנד די טשופּרינע־האָר, וואָס פלעגען זיך לכתחלה אײַנבויגען און צוטיילען זיך צווישען די פינגער, נאָר באַלד ווידער אויפשטעהן, יעדעס הערל אויף איהר אָרט. פלעגט איהם ווערען מיאוס דאָס וואַרטען, פלעגט ער מיט אַ קאַלטקײַט נעמען וואָס עס איז פון טיש און קלאַפּען אין וואָס עס איז דרײַ מאָל, מיט אַ קאַלטקײַט: איינס, צוויי, דרײַ... אין קיך פלעגט מען שוין וויסען וואָס די דרײַ סיגנאַלען בעדײַטען.

— רובין איז שוין אין גרימצאָרן, נאַ׳ט פטר׳ט נאָר איהם אָב...

נאָך מיטאָג, אַז די קאַנאַפּקע איז פערנומען, זעצט ער זיך מיט איין פוס אויפ׳ן פענסטער, די אַנדערע הענגט אַראָב, פון וועסט טעשעל נעהמט ער אַרויס אַ קליין מוסטערל, פון אונטער אַ קלאַפּע ציעהט ער אַרויס אַ נאָדעל, און גריבעלט אין די פעדעם. חברה בײַ׳ם טיש דערצעהלען, אַז ער האַלט שוין ווײַט אין וועבערײַ!

— אַנ׳אמת׳ר קנור, אָט דער רובין, וואָלט ער כאָטש זײַן בײַ אַ פאַבריקאַנט איז שוין עפּעס אַנדערש! מען קומט אָפּט אַרײַן אין פאַבריק, מע זעהט די וועב־שטיל, קען מען אַמאָל עפּעס נאַשען, איז ער אָבער בײַ אַ קאָמיסיאָנערל, קוועטשט די באַנק בײַ׳ם שרײַב־טיש און פערשרײַבט פוילע אָרדרעס! מײנט איהר ער וועט ניט זײַן אַ וועבער־מײַסטער, אָט דער רובין? די לעצטע צײַט

טרעפט מען איהם זיך ארום שלעפענדיג מיט א פוילישען לאנג־רעקיגען מייסטערל, פאר א ליטוואק א דייטש זענען זיי די כפרה— ווי ער קריגט זיי אבער!

מיר פלעגען איהם זעהר ניט ליעב האבען, און שטענדיג, נאכ׳ן עסען, ווען ער פלעגט אוועקגעהן האבען איהם חברה ניט צו גוטען דערמאנט.

— ווי איהר קוקט איהם אן איז דאס א גזלן, גיט עקסטרע מארגען א קוק איף זיינע ליפעלעך און, אויף די הענד, די ביינינגע הענד זיינע ... —

צוקומענדיג צו א ראג, וואו מיר האבען זיך געדארפט נעמען אין אנדערע גאסען, האט ער מיר אבגעשטעלט.

— אפשר וועט איהר געהן צו מיר שלאפען?

כ׳האב מיך אויף איין אויגענבליק דערפרעהט, אנ׳איינפאל! די אויגען זענען מיר באלד געפאלען אויף רובינען און ס׳איז מיר אראב דער חשק.

— איך דארף א היים געהן...

ער האט מיר אנגענומען פעסט פאר א האנד—

— וואו וועט איהר יעצט געהן, קומט! שלאפט היינטיגע נאכט ביי מיר...

איך בין מיט איהם געגאנגען.

— פאראן ביי מיר א מאשינקע, וועל איך איהר אנצינדען, וועלען מיר טרינקען טהע. איהר וועט דאך טרינקען א גלאז טהע.

— איך געה יעצט פון קאנדיטעריי.

— ביי מיר איז א פרינציפ: נישט געהן א הין! מ׳קען זיך ניט אויסצאהלען פאר די שפיגלען, וואס זיי בעהענגען דארט די וועגד...

ער איז צו געגאנגען צו א טויער. קוים איין קלונג געגעבען, א מינוט צייט זענען מיר געשטאנען און געווארט. רובין האט שוין אויסגעשטרעקט די האנד צום גלאק — א דראשקע איז פון ערגעץ וואו אריינגעפאהרען אין אונזער גאס. ער האט אבגעווארט ביז זי איז אבגעפאהרען ווייטלעך און, אז ס׳איז געוואקען ווידער שטיל, האט ער דריי מאל געצויגען דעם גלאק, קאלטבלוטיג, איינס, צוויי, דריי... מיר האבען באלד דערהערט ווייכע טריט און א קלינגען פון שליסעלעך. מ׳האט אויפגעשלאסען, מיר זענען אריין אין א

טויער. דער סטרוזש איז הינטער אונז געבליבען און שלאָפעריג פערשלאָסען דעם טויער צוריק.

— קומט אַרויף אויפ׳ן דריטען שטאָק, איהר זעהט ווי צו געהן?

— איך וועל שוין אַרויף. איך האָב זיך געהויבען אין דער פינסטער אויף די טרעפ, פון איין שטאַפעל לאַנגזאַם אויפ׳ן אַנדערען, כדי איך זאָל זיך מיט עמיצען ניט בעגעגנען נאָז אין נאָז.

אומגעריכטערהייד האָב איך דערהערט עמיצען שטיל פרעגען:

— רובין?

איך האָב געזעהן ווי אַ שוואַרצער שאָטען האָט זיך אויפגעשטעלט פון די טרעפ און שטיל געפרעגט:

— רובין?

— אַה... רובין האָט זיך דערמאָנט, — נו, קום אַריין...

— ווער איז מיט אייך?

דאָס איז געווען אַ פרוי. רובין האָט איהר געזאָגט מיין נאָמען, האָט זי נאָר שטיל אויסגעשריען: אָי! און איז אַראָבגעלאָפען. איך האָב דערקענט דאָס לייכטע גערויש פון אַ פרויענקלייד.

נאָך איידער ער האָט אָנגעצונדען דעם לאָמפ, האָב איך אָבגעשמייכעלט און אָבגעפרעגט:

— עפעס רעכט׳ס איז אייך יעצט ענטלאָפען?

דאָס קליין לעמפיל האָט פערלויכטען דעם אויפגערויסטען האַלב־מעבלירטען צימער.

— איהר האָט ניט דערקענט רעגינאַ׳ן?

רובין האָט אַראָבגעצויגען די דיקע פענסנע צום אויסווישען און, האָט מיך אָנגעקוקט מיט ווילד־פערצויגענע קורצזיכטיגע אויגען.

— רעגינאַ?

אַ שמייכעל קוים צו בעמערקען איז אַריבער אויף זיין גלייכגילטיגען פנים.

— אונזער רעגינאַ...

רובין האָט גענומען עסק׳ן מיט דער טהע־מאַשינקע, מיך האָט עפעס פערדראָסען אויף דעם פון נאַטור שלעכטען מענשען און, האָב איהם ניט פערגונען אַ פרעג טהון פון דער ערשט ענטלאָפענער רעגינאַ׳ן.

נאָכ׳ן טהע, אַז רובין האָט אויסגעלאָשען דעם לאָמפ, און

געטאַפּט אַנ׳אויסגעטהאָנענער צום בעט, בין איך שוין געלעגען אויף מיין מאַטראַץ.

— ווי זי האָט זיך אָבער פאַר אייך פערשעמט... אַ מאָדנע זאַך! זיי ווילען ניט אַז אַלע זאָלען וויסען...

רובין איז האַלב אַרונטער אונטער דער קאָלדרע נישט איינצושלאָפען.

— איהר וועט גלויבען — האָט ער פּלוצלונג אָנגעהויבען, פּונקט ווי ער וואָלט ווייטער געפיהרט אַנ׳ערשט איבערגעבראָכענעם געשפּרעך — צוויי גאַנצע חדשים איז מיר ניט איינגעפאַלען אַז מען קען מיט איהר מאַכען געשעפט... בעמערקט האָט איהר איהרע בלוזקעלעך? אַלע מיט די הויכע קרעגעלעך, פערשפּיליעט אויף דריי העקעלעך, און די אַרבעל ענדיגען זיך מיט שמאָלע מאַנזשעטען. וואָלט זי געווען אַ בעל־הבתישע טאָכטער, וואָלט זי זיין אַ „ניט ריהר מיך אָן״, און וואָלט רויט ווערען פאַר אַ בחור אין חלום...

„דאָס ערשטע מאָל איז מיר אַריין אין קאָפּ וועגען רעגינאַ׳ן, ווען איך בין אַריין אַמאָל אין קיך און געזעהען, אַז דאָס בעטעל וואָס פלעגט שטענדיג שטעהן רעכטס צום וואַנד שטעהט ניט מעהר... די בעל־הבית׳טע אונזערע, קומט מען נאָר אַריין אין קיך, בעמערקט זי דאָס מינדעסטע אויפ׳ן געזיכט.

— גרויסער געוואָרען אין קיך, אַיאָ?... רעגינאַ שלאָפט ניט אין דער היים, אַ חבר׳טע האָט זי, האָב איך אַרויפגעשטעלט דאָס בעטעל אויפ׳ן בוידעם.

כ׳וויים ניט פאַרוואָס, ס׳איז מיר אַריין אין נאָז...

אַ צווייט מאָל האָט געטראָפען אַ קלייניגקייט... איך בין קורצזיכטיג, איינמאָל שפּעטלעך אַרויפגעהענדיג צו דער בעל־הבית׳טע זיך אויסרעכענען איז מיר פון די טרעפּ אַנטקעגען אַראָב אַ יונג מיידעל. דאָס טרעפּ־לעמפּיל איז פּונקט געווען אויסגעלאָשען. אַ חוש הריח האָב איך אָבער אַ גוטען; דאָס לייכטע האָפּסען... האָב איך איהר אָנגעחאַפּט אין דער פינסטער פאַר ביידע אָרים. זי האָט זיך אַרויסגעריסען און איז אַראָב, שנעל ווי ערשט... איך בין געווען אַ בעלן אומקעהרען זיך. אין טויער האָב איך דערזעהן רעגינאַ׳ן. כ׳וואָלט מיר קיינמאָל ניט פאָרגעשטעלט, אַז איהרע אָרים זאָלען האָבען אַזוינע פולע מוסקעלן, די בלוזקעלעך איהרע האָבען ניט אַרויסגעגעבען...

איך האָב איהר דערזאָגט... — וואָס האָט איהר זיך אַזוי בייז אַ ריס געגעבען?

זי האָט אַראָבגעלאָזט דעם קאָפּ, באַלד איהם אויפגעהויבען און אַ קוק געטהון אויף מיר: איהר זענט עס געוועז?... — איהר קול איז געוועזען שטיל און אַ ביסעל פערשולדיגט. זי האָט אָנגעהויבען באַלד לאַכען: איך האָב זיך געהאַט אַזוי דערשראָקען...

— איהר זענט אַ שרעקעדיגע... נו, ווער איך אייך אָבפיהרען.

איך האָב איהר אָבגעפיהרט, שטיל, ניט רעדען מיט איהר, איז מיר אויסגעקומען איז גלייכער... ניט עפנען איהר דאָס מויל. איך האָב בעמערקט אַז מיין ערנסט שרעקט איהר אַ ביסעל און ברעכט איהר.

פאַרבייגעהענדיג ווסלאָדניאַ גאַס האָב איך איהר אָנגעוויזען דאָס הויז וואו איך וואָהן.

— דאָ וואָהן איך.

זי האָט אַ קוק געטהון ניט ווילענדיג, כ׳זאָל ניט לאַנג האַלטען אויסגעשטרעקט דעם פינגער אויפ׳ן הויז.

— מאָרגען וואַרט איך אייך אָב, רעגינאַ, פאַר דעם טויער... איהר וועט דאָך מאָרגען אויך מוזען פאַרבייגעהן?

זי האָט ניט געענטפערט.

איך האָב פערשטאַנען אַז זי וועט מאָרגען ניט פאַרבייגעהן. איך האָב אָבער געזעהען אַז זי שרעקט זיך צו זאָגען: ניין...

איהר ווייסט, — האָט זיך רובין פלוצלונג צו מיר אָנגערופען, — זי מוז זיין צופריעדען מיט איהר פּאָסטען ביי אונזער בעל=הבית׳טע.

אויף מאָרגען פונדעסטוועגען בין איך אָבגעשטאַנען ביי׳ם טויער ביז עלף. זי איז ניט פאַרבייגעגאַנגען. איך האָב אַ שפּאַציר געטהון און בין אַרויף צו מיר, געזעצט זיך צייכנען אַ מוסטער׳ל. איך האָב פיינט אַריינצוטראַכטען פון דער געמיינער חברה און רעג מיך ניט אויף אַזוי גיך.

אויף=מאָרגען נאָך מיטאָג איז זי מיר ענטקעגען געקומען פון קיך אין קאָרידאָר מיט אַ פּאָר טעלער זופּ. איך האָב איהר אָבגעשטעלט.

— זייט ניט איבעריג קלוג... היינט געהט פאַרביי!

אַ טעלער איז איהר אַרויסגעפאַלען פון דער האַנד.

איך האָב מיך איינגעבויגט, אָבגעווישט די פּאָר טראָפּען וואָס

האָבען אַ שפּריץ געטהון אויף מײַנע הויזען. קאַמגאַרנע הויזען...

האָב איך בײַז געפּענט די טהיר און בין אַוועק.

בײַנאַכט אַ זײַגער צעהן איז זי דורכגעגאַנגען. זי האָט אָבער אַ בליק ניט געטהין צום טויער, וואו איך האָב איהר אָבגעוואַרט!

— רעגינאַ!

זי האָט זיך אָבגעשטעלט. אומגעקעהרט צו מיר אַ בלאַס פּנים.

איך האָב איהר שטאַרק אָנגעקוקט.

— רובין... מיט אַזאַ געבעט. פּונקט ווי איך וויל זי שחט'ן... און ריהרט זיך פֿון אָרט ניט.

בין איך צו איהר צוגעגאַנגען, אָנגענומען איהר פֿאַר'ן אָרעם.

— קומט... געזאָגט האָב איך עם ווײַכער. די אויגען איהרע האָבען זיך ניט אויפֿגעהערט צו בעטען.

איך גיעב איהר אַ ציה פֿאַר'ן אָרעם — כ'וועל דאָך אײַך ניט שלעפּען פֿון טראָטואַר!..

זי האָט זיך מיר נאָכגעשלעפּט אין טויער אַרײַן, ביז צו די טרעפּ.

בײַ די טרעפּ האָב איך מיר עפּעס דערשראָקען: אויפֿ'ן דריטען שטאָק... אָ אַזוי הויך וועט זי ניט אַרויף.

האָב איך איהר אָבגעלאָזט די האַנד, קורץ איהר אַ זאָג געטהון: קומט... און לײַכט אַרויפֿגעשפּרונגען אַ גאַנצען שטאָק, צוויי טרעפּען!

אונטער מיר, במעט אַזוי שנעל, נאָר לײַכטער האָב איך געשפּירט רעגינאַ'ן...

ס'האָט מיר געוואונדערט, בין דעריבער לאַנג ניט געבליבען שטעהן און בין אַרויף נאָך אַ טרעפּ. איך האָב זי אָבער ניט גע־שפּירט אונטער מיר, זי איז געבליבען אונטען און, פֿאַרזיכטיג געקוקט אויף בײַדע זײַטען טהירען פֿון ערשט־שטאָקיגע וואָהנונגען.

— קומט, קומט... דאָ קען זיך פּלוצלונג אַנ'עפּען געבען אַ טהיר.

איך האָב גערעדט שטיל, פֿערשטעלענדיג דעם מויל פֿון בײַדע זײַטען מיט די הענד.

זי האָט לײַכט אַ ציטער געטהון און איז מיט דער פֿריהער־דיגער שנעלקײַט אַרויף וואו איך בין געשטאַנען. איך האָב איהר אָבער געלאָזט און בין דערלאָפֿען ביז צום צווייטען שטאָק.

זי איז ניט נאָכגעלאָפֿען. זי איז געבליבען שטעהן. פֿון די

טרעפ האָב איך נאָר געזעהן ווי זי שטעהט אינ׳ם שטרויען=היטעלע, אונבעוועגט.

איך בין שנעל אַראָב, האָב איהר אַ קוש געטהון אין פנים, זי זאָל פיהלען הײמישער און, בין וויעדער אַרויף, זי — נאָך מיר...

צוויי גאַנצע טרעפ איז זי נאָך מיר געגאַנגען! נאָך איין טרעפ... איך זוך שוין אין טאַש דעם שליסעל פונ׳ם צימער. חאַפּט זי מיר אָבער פאַר׳ן האַנד, ביי׳ם טאַש און בעפאַלט מיר מיט אַ געבעט: רובין, פאַני רובין, קומט פיהרט מיך אָב אַהיים... ס׳אי דאָך ניט ווייט...

— נאָך איין טרעפ אין גאַנצען. איהר זעהט די טהיר?.. רעכט׳ס, די ווייסע.

זי האָט בעטראַכט די טהיר און אַרויף מיט מיר אויף אַ שטאַפעל.

דריי שטאַפעל האָט זי זיך געלאָזט שלעפען. אויפ׳ן פערטען — ניין און, ניין!

— פיהרט מיר אָב אַהיים... און ווייזט מיר די פייכטע אויגען.

ס׳האָט מיר שוין אָנגעהויבען מיאוס ווערען די גאַנצע זאַך, איך קעהר מיך אָב, לאָז איהר אַזוי שטעהן... זי קוקט מיר נאָך און וויינט.

אַז דער שליסעל האָט אָנגעהויבען שרייען אין טהיר, האָב איך דערהערט ווי זי לויפט, לויפט אַראָב, אַראָב...

— זאָל זי לויפען, צו אַלדי שוואַרץ יאָהר... כ׳עפען די טהיר, קום אַריין און קלאַפּ איהר שטאַרק צו... צינד אָן דעם לאָמפּ, געה צו צום בעט און פערבעט עס ווייכער... זאָל זי לויפען! שריי איך אויס, און דרעה מיך אַרום אין צימער ביי אַ פינף מינוט, געה דערנאָך צו, עפען די טהיר, און רוף שטיל: רעגינאַ! רעגינאַ!

אַ שוואַרצער שאָטען רוקט זיך אַרויס פון דער פינסטער.

-- רעגינאַ!

אונטער דער טהיר איז זי געשטאַנען. האָב איך איהר אָנגענומען פאַר דער האַנד, אַריינגעבראַכט זי, און פערשלאָסען די טהיר.

— — — — — — — — — — — — —

— איהר שלאָפט שוין? האָט מיך רובין פלוצלונג אַ פרעג געטהון.

— איך שלאָף ניט... האָב איך איהם געענטפערט פון מיין מאַטראַץ.

— עפּעס אַ מאָדנע אונזער רעגינאַ, האָט רובין זיך דערמאָנט, און אויפגעזעצט זיך אין בעט. — אַזוי ווי איך האָב איהר אַרײַנגעבראַכט אין צימער, אַזוי איז זי געבליעבען שטעהן. אָנגעקוקט דאָס מעדעל אַזוי ערנסט, מיט אַ פערקנײטשטען שטערן... מיר איז דאַמאָלס אײַנגעפאַלען, אַז זי איז נאָך אַודאי אַ גאַנצע זאַך, און, ס'האָט מיר הנאה געטהון...

איך בין צו איהר צו און געקושט זי אויף די אויגען.

— איהר זענט אַ קינד, רעגינאַ...

אַ שמײכעל איז איהר לײַכט אַריבער איבער'ן פנים...

— לעגט אײַך צו אַ ביסעל.

איך האָב מיך געזעצט צום טיש צײכנען אַ מוסטער'ל.

די נאָדעל האָט זיך מיר בײַ'ם אַרויסציהען דעם ערשטען פאָדעם לײַכט אַרײַנגעשטאָכען אין פינגער, ניט צוליעב איהר, וויל איך — בין איך קאַלט; כ'בין אַ ביסעל קורצזיכטיג... בײַ דעם דריטען פאָדעם האָט זי זיך צוגעשפּאַרט אויף דער קאַנאַפּע... אין די זאַכען, אַפילו דאָס שטרויען־היטעלע ניט אַרונטערגענומען פונ'ם קאָפּ...

דעם מוסטער האָב איך אויפגעצײכענט... געלאָזט איהם ליעגען אויפ'ן טיש; אין דער פריה, אײדער איך געה אַוועק אין קאַנטאָר, נעהם איך צוזאַמען דאָס צײכען־פּאַפּיער, מיט'ן בלײַ, מיט'ן מוסטער'ל און, לעג עס אַלץ אַרײַן אין טישקעסטיל.

טאָמער איז זי, אין דער צײַט פון מײַן צײכנען, אײַנגעדרימעלט געוואָרען אויף דער קאַנאַפּע, האָט זי זיך געבראָכט אויפחאַפּען פון דעם אײַן אַרונטערנעהמען דאָס שטרויענ־היטעלע. געהיט האָב איך מיך נישט, כ'האָב געמוזט פריהער אַרומטאַפּען דעם גאַנצען קאַנט פון הוט אײדער איך האָב דערטאַפּט אַ הוטשפּילקע, און אַרויסגעצויגען. האָב איך אָבער אָנגעהויבען אַרונטערנעמען דאָס היטעלע פון קאָפּ, האָט עס מיטגעשלעפּט דעם גאַנצען קאָפּ האָר... כ'האָב פערשטאַנען אַז ס'מוז ערגעץ שטעקען נאָך אַ שפּילקע, האָב עס טאַקי באַלד געפונען, אַרויסגעצויגען, און דאָס היטעלע איז לײַכט אַראָב, קײן אײן האָר האָט עס ניט מיטגעשלעפּט.

דאָס קרעגעלע בײַ'ם האַלז האָב איך באַלד לויז געמאַכט — אויף העקעלעך איז עס געווען. אַז איך האָב מיר צוגעריהט צום

בלויסען האַלז איז איהר ווי אַנ„אָה!״ לײַכט אַרויס. פֿונ'ם שלאָף זאָל עס זײַן? איך גלויב עס ניט! אַז איך האָב אָבער אַ קוק געטהון גלײַך אין שלאָפֿעדיגען פּנים — האָט עס ניט געהאַט קיין בעוועגונג. זי איז געשלאָפֿען: מיט'ן שמאָלען נאָז אַרויס, מיט רוהיג אַראָב־געלאָזטע ברעמען...

אַז מײַן האַנד איז געפֿאַלען אויף איהר אויפֿגעבלעסטער ברוסט, האָט זיך ווידער אַרויסגעכאַפּט דער לײַכטער „אָה״... איך האָב איהר ווידער אַ קוק געטהון אין געזיכט — זי איז געשלאָפֿען!

צום העמד האָט זי זיך ניט געלאָזט צוריהרען — אַ לאַנג העמד...

איך האָב איהר געקוקט אין געזיכט און געפּרובט מיט דער האַנד ריהרען ס'העמד: דאָס געזיכט האָט זיך ניט אַ ריהר געטהון, נאָר איהר שטאַרקער אָרעם איז געלעגען אויסגעצויגען פֿונ'ם אַקסעל ביז צו דער קניע...

איך האָב איהר גענומען אויף די הענד. זי איז מיר אַזוי יונג און אַזוי לײַכט געלעגען... דאָס צווייטע מאָל איז מיר אײַנגעפֿאַלען: זי איז נאָך אַודאי אַ גאַנצע זאַך! און האָב איהר געקושט די ווײַסע ברוסט.

טראָגענדיג זי פֿון קאַנאַפּע צום בעט זענען איהר די האָר צעפֿאַלען. זי האָט אינסטינקטיוו פֿערוואָרפֿען די בלויסע הענד צום קאָפּ, ווי יעדעס פֿרויענצימער ווען עס ווערען איהר צעפֿאַלען די האָר... זי האָט זיך אָבער דערמאָנט — אָ, זי איז ניט געשלאָפֿען!... און איהרע הענד זענען געבליבען הענגען און געלאָזען די האָר צופֿאַלען.

ס'האָט מיך געריהרט. איך האָב איהר געקושט די פּאַכווע.

כ'ווייס ניט, ס'קען זײַן, ווען כ'האָב אויסגעלאָשען די לאָמפּ, האָט זי די אָנגעשטרענגטע וואַכע אויגען געעפֿענט. איך בין קורצזיכטיג האָב איך זייער גלאַנץ ניט געזעהן אין דער פֿינסטער.

אין דער פֿריה האָב איך זיך אויפֿגעכאַפּט, אָנגעטהון זיך, אַרויס אויף אַ ווײַלע פֿון צימער, געלאָזען זי אַ שלאָפֿעדיגע. אין פֿינף מינוט אַרום אַז איך בין צוריק אַרײַן האָב איך איהר גע־טראָפֿען אָנגעטהון; ס'היטעלע אפילו פֿערשטאָכען מיט די שפּילקעס, פֿערשפּיליעט ס'קרעגעלע. זי וואָלט שוין געהאַט אַוועקגעגאַנגען ווען זי וואָלט ניט מורא האָבען לאָזען דאָס צימער אַליין.

די אויגען זענען מיר געפֿאַלען אויפ'ן נישט־פֿערבעטען בעט. א פּריצה!..

ווי איך בין אריין איז זי ארויס.

— קומט היינט, רעגינא...

כ'האב נאך עפעס באלעמוטשעט אין צימער, יא, כ'האב צוגענומען פון טיש דאס ציילען־געצייג, האב עס בעהאלטען אין שופלאדיל און בין אוועק אין קאנטאר.

די אנדערע נאכט און די דריטע נאכט האב איך זי געהייסען קומען, די פירטע — ניין.

— צופיעל איז אומגעזונד —

רובין האט ארויפגעצויגען די קאלדרע ביז'ן האלז, איינגעהילט זיך איינצושלאפען.

אַלֵיין.

I.

שפּעט בּײַנאַכט בּין איך אַ היים געקומען,
שפּעט —
בּעשטאַנען איז מײַן היים:
פיער װענד פון ליים,
אַנ׳אויבּעלע אַ שטומע,
אַנ׳אײַזען בּעט,
אַ טיש פון האָלץ,
אַ ליכט אַ צוגעשמאָלצענע אין עק,
אַנ׳עלענד שטיל, אַ דלות שטאָלץ,
און אַ בּעהאַלט׳נע שרעק,
מײַן היים! מײַן היים!

II.

שפּעט בּײַנאַכט בּין איך אַ היים געקומען,
שפּעט —
הינטער מיר האָבּ איך די טיר פערשלאָסען,
און שטעהן־געבּליבּען אין דער פינסטער —
מײַן היים! מײַן היים!

קאַלט און שטיל
האָט זי מיך אויפגענומען,
איך שטעה אַ ווייל,
איך איינער, איך, אַ זייל —
אַ זייל דערפרוירענער געפיהל,
אַ זייל פערשטאָרבענער געדאַנק,
אין מיט'ן צימער...

III.

עס איז געוועזן שוין שפּעט ביינאַכט,
שפּעט —
איך האָב אָנגעצונדען שווייגענדיג דאָס ליכט,
פערפלאָכטען האַנד אין האַנד,
און אויפגעזוכט מיין שאָטען אויף אַ וואַנד,
דעם הויכען, שוואַרצען, מיט'ן טרויריגען געזיכט...
איך האָב צו איהם געלאַכט,
ביז טיעף אין נאַכט —
און וויינענד און גוט צו איהם גערעדט,
ביז שפּעט...

IV.

איך האָב דערהערט אַ קלאַפּ אין טיר —
ווער קומט צו מיר?
איך וואַרף אַ בליק צו'ם וואַנד — מיין שאָטען ברומט:

אַ דריטער קומט!..
איך האָב די טיר געעפענט ברייט —
און ס'איז אַריין דער טויט...
דער שליסעל איז אַרויסגעפאַלען מיר פון האַנט
און בין שטום צוגעפאַלען צו אַ וואַנד,
און צו אַ צווייטער וואַנד איז צוריקגעטראָטען
מיין הויכער, שוואַרצער שאָטען.
דער טוידט האָט זיך דערפרעהט: אָח–וועה!
דאָ זענען צוויי?!
ער האָט געעפענט לאַכענדיג דאָס מויל
אָהן ציין און פויל,
און אויסגעשטרעקט צוויי דאַרע הענד
צו ביידע ווענד —
האָט ווער פון אונז געבעטען עם:
נאָר איינעם נעהם!
האָט ער מיין שאָטען אָבגעריסען פון דער וואַנד
און איז אַרוים מיט איהם ביינאַנד;
זיך אומגעקוקט, בעטראַכט מיך פון דער שוועל
און איז פערשוואונדען שנעל.
איך בין שטעהן געבליעבען אויפ'ן אָרט
אָהן אַ וואָרט,
און האָב פערבראַכען ביידע הענד
פאַר הוילע ווענד...

צווישען גוים.

נאָכדעם ווי ס'איז אָנגעקומען א פּאָוויעסטקע פון דאָס ווייט, קליין שטעדטעלע, צו וועלכעס ער איז צוגעשריבען, אז ער מוז זיך דאָס יאָהר צושטעלען צו מיליטער, האָט זיין שוועסטער, א זיבציעהן יעהריג מיידעל א שניידערין געוואָלט מיט איהם מיטפאָהרען, האט ער זיך איינגעשפּארט: נאָר אליין!... ס'האָט זיך איהם געוואָלט אליין, אָהן א שוועסטער, אָהן קיינעם ארויספאָהרען אין דער וועלט...

אז די באהן איז אָבגעפאָהרען א שטיק וועג פון שטאָדט און האָט זיך פארשלענגעלט מיט א געפּייפעריי אין וויסטע פעלדער, האָט ער זיך ערשט דערפיהלט אליין, און ס'איז איהם זעהר געפאָלען...

יענע מענשען וואָס זיצען דערינען, אין די וואגאָנעס, זענען איהם פרעמד, מענשען פון פערשידענע שטעדט, יעדער האָט פערהאפט א פלאץ און ווארימט איהם... מאָדנע מענשען! אין אזא פינסטערע נאכט האט מען זיך איבערגעגעבען א לאָקאָמאָטיוו אין די הענד אריין... דערפאר טאקי זיצען זיי און שווייגען, זיצען אין שרעק און געהען אראָב פון זינען... אויפ'ן בילעט שטעהט דער נאָמען פון דאָס ווייט שטעדטעלע, נאָר עס גלויבט זיך איהם נישט אז דער לאָקאָמאָטיוו זאָל ניט פארפליעהען צווישען די הרי חשך, אין א מדבר אריין, נאָר אָבשטעלען זיך פונקט נעבען אזא ווייט קליין שטעדטעלע.

אינ'ם קליין שטעדטעל האָט איהם קיינער ניט געקאָנט. א ציעג איז איהם אין איין געסיל ענטקעגען געלאָפען, און א קליין פייגעלע האָט זיך פון זיינע טריט איבערגעשראָקען, האָט איבערגעלאָזט דאָס צווייגעלע און איז אוועקגעפלויגען, נאָר מענשען זענען איהם פערביי געגאנגען, הין און צריק, און האָבען איהם נישט בעמערקט...

נאָך באלד אין דער פריה האָט ער זיך דערפרעגט. איז אריין אין א שטוב, וועלכעס איז געוועזען געפּאקט מיט 21 יעהריגע בחורים. קיין מענש אין דעם שטוב קאָן איהם נישט... פלוצלונג

האָט אַ נאַטשאַלניק אויסגערופֿען הויך זײַן נאָמען...

אַז מ׳האָט איהם אָבגעגעבען, האָט ער אָנגעשריבען צו דער שוועסטער אַ קלײן בריעוועלע: ליעבע שוועסטער, מען האָט מיך צוגענומען... דער דאָקטאָר האָט מיר געקוקט אין די אויגען, האָט מיר געגלעט די האָר, און דאָך האָט מען מיך צוגענומען... זאָרג נישט!—

צוויי גימנאַזיסטקעס מיט פֿריש־רויטע ליפּעלעך און ערשט־אויפֿגעגאַנגענע ברוסטען, מײדלעך פֿון די לעצטע קלאַסען, וועלכע זענען פֿרעהליך אַרײַנגעלאָפֿען מיטאָג־צײַט געוואָהר ווערען וועגען זײערע בלוזען, האָבען געטראָפֿען דער יונגער שנײַדערין מיט פֿײַכטע אויגען; אויף די לאַכעדיגע חדר־מײדילשע פּנים׳ער האָט זיך באַלד פֿערצויגען אַ נ׳ערנסט, ווי אין גימנאַזיום אויף דער לערן־באַנק... איבערלעזענדיג דאָס קאַרטעל, וואָס די יונגע נעהטאָרין האָט זיי בעוויזען, האָבען זיי נישט געוואָלט גלויבען...

— דער בלאַסער, מיט׳ן בלאָנדען קאָפּ?...

די יונגע, קוים ענטוויקעלטע ברוסטען האָבען לײַכט אַ ציטער געטהון: דער, מיט׳ן בלאָנדען קאָפּ?

באַלד איז אַרײַן אַ מאַדאַם מיט אַ קלײן טאָכטעריל, אָב־נעמען וואָס פֿאַרטיגעס. זי האָט אויך נישט געגלויבט.

— אײַער ברודער? אַזאַ שוואַכען! ער זעהט דאָך אויס יונגער פֿאַר אײַך, פֿרײַלײן?!

— מאַמעשי, האָט דער מאַדאַם׳ס קלײנע טאָכטעריל געפֿרעגט דער מוטער— דער, וואָס שלאָפֿט שטענדיג שפּעט, דאָרט אין קלײנעם שטיבעל, און פֿאַרקעמט זיך נישט די האָר?...

דער, טאָכטערשי, האָט די מאַדאַם געענטפֿערט, אײַנבויגענדיג דעם דיקען קערפּער צו דער טאָכטערילס ווינטער־זאָקען, וואָס האָבען זיך אַראָבגעלאָזט אויף די שיכלעך... ווען דאָס יונגע מײדעל וואָלט זיך נישט פֿיהלען אַזוי אונגליקליך, וואָלט זי פֿערהאַפֿט די מלאָכה, און ניט דערלאָזט אַזאַ גרויסען קערפּער זיך אײַנבויגען.

— מען האָט איהם צוגענומען פֿאַר אַ סאָלדאַט, האָסט געזעהן סאָלדאַטען?

— סאָלדאַטען מיט די רויטע היטעלעך, מיט די רויכע טליפּעס און מיט די ברײטע הויזען!

— אלץ זעהט עס און אלץ בעמערקט עס!...— בעריהמט זיך די מאדאם פאר דעם מיידעל.

א וואונדער איז עס טאקי געווען וואס די „פריסוטססטוויע" האט איהם נישט בראקירט. און נאך מעהר: דער דאקטאר וואס האט איהם אזוי ווייך געקוקט אין די אויגען און געגלעט איהם די האר, האט געזאגט דעם ערשטען „גוט". דער פארזיצענדער האט אונצופריעדען א ברום געטהון אונטער דער נאז: נו... דער וואינסקי־נאטשאלניק מיט׳ן האנד צ׳ווישען פערשפיעלטען מונדיר, האט געזאגט זיין שטענדיגען: „ר׳טויג!" איינער פון די לעצטע בעלי־דעות, האט זיך ארויסגעהאפט: ניין... האט באלד חרטה געקראגען, און האט געזוכט טעמים פאר וואס האט ער געהאט די נארישקייט צו זאגען: ניין?

ניט אנדערש, ווי דער ווייסער, ניט גאר מאגערער קערפער איז זיי געפעלען! וויל קוקענדיג אויפ׳ן בלאסען פנים וואלט מען איהם בשום־אופן ניט אבגעבען. א הויכער שטערען, זעלטען־ווייס אהן א קנייטש, נאר מיט בלאהע ווינקלען, פונקט ווי די אדערען וואלט׳ן איהם ארויפגעשוואומען אויפ׳ן הויט. פון אונטער שיטערע־לאנגע ברעמען קוקען תמיד ארויס צוויי שטילע אויגען, וואס זענען א רגע טיעף ווי דער הימעל און א רגע אבערפלעכליך ווי דאס פליהען פון א שוואלב.

אין דער היים איז דאס לעצט חדר׳ל געווען זיין און דער שוועסטער׳ס שלאפצימער. דער שוועסטער׳ס בעטעל איז געשטאנען פערדוקט אין דעם דונקעלסטען ווינקעל, האלב אונטער אנ׳אויבעלע. קיינמאל פלעגט דער ברודער נישט זעהן ווי די שוועסטער לעגט זיך און שטעהט אויף: א פלייסיגע ארבייטארין איז געווען די שוועסטער; מיט׳ן בעגינען פלעגט זי זיך אויפהויבען פון איהר האלב־בעהאלטענעם געלעגער, און זעצען זיך נעהען פאר די ערשטע שטראהלען פונ׳ם טאג בלוסקעס, לייכטע, אהן קרעגעלעך, ווי מען געהט אין שטאדט.

שפעט ביי דער נאכט, ווען זי פלעגט איהם אויפשליעסען די טהיר און אבלויפען אנ׳איינגעוויקעלטע אין א לייכטע קאלדרע, פלעגט ער זי קוים בעמערקען, דאס קליין רונדיג קאפעלושעל, פלעגט איהם זיצען אויפ׳ן שפיץ קאפ, און די בלאנדע קרויזען צעווארפען אין א שענעם אונארדנונג אויפ׳ן שטערען. אין די אפענע אויגען האט

גענלאַנצט דאָס עלעקטרי=ליכט פון טעאַטער, און אויף די יונגע ליפּען האָט גערוהט דאָס זיכער שמייכעלע פון טעאַטער, וואָס קלוגע מיידעלעך האָבען אראָבגעלאַכט פון דער סצענע.

מ׳זאָגט, אַז אין אַ גרויסע שטאָדט איז די נאַטור נישט שען. דאָס איז נישט אמת! ביי נאַכט זענען די בעלויכטענע טראָטואַרען אינטערעסאַנט; די גלאַטע=ברייטע שטיינער האָבען מעהר חן ווי די שענסטע דאָרפס=בלומען; די הויכע שוויַיגענדיגע מויער׳ן זענען שענער ווי די הויכע צוויַיגענדיגע בוימער פון אַלע זומער=וואָהנונגען, און שענער זענען אויך די אַלע מיידלעך, וואָס האָבען ניט מורא שפּעט ביי נאַכט שפּאַציערע געהן אין די זיכערע גאַסען מיט ליבע= ביכעלעך אונטער׳ן אָרעם, פאַר די וויַיסע זומער=פייגעלעך, וואָס פליעהען אויף די גרינע פעלדער. און שטיל איז; יעדער לייַכטער קלאַפּ פון אַ קאַמאַשעל מאַכט ציטערן די קליינע שטערענדלעך אינ׳ם זייַד=בלויענעם=הימעל.

יעדע נאַכט, אַז ער פלעגט אַהיים קומען פון טעאַטער, פלעגען איהם אינטער די פרישע אויגען אויסוואַקסען אַזעלכע שוואַרצע רעדער... שפּעט שפּעט פלעגט ער איַינשלאָפען אונטער דער וויַיכער קאָלדרע, וויַיל משונה׳דיג=זיסע מחשבות פלעגען איהם בעפאַלען אויף שעה׳ן, שעה׳ן=לאַנג. ביי זיין איַינשלאָפען פלעגען די בלאַסע לבנה=שטראַהלען נאָך שענער זייַנע האָר אויפ׳ן שטערען צוגרייַזלען, און פערבלאַסערען איהם נאָך שענער דאָס פּנים.

אַז מען שלאָפט איַין דריַי ביי דער נאַכט שטעהט מען אויף אום עלף, אין האַלבען טאָג אַריַין...

אויפרייַסען פון שלאָף, פלעגט איהם אמאָל די וואַכע זון, וואָס פלעגט שוין האָבען מעהר ווי אַ פערטיל הימעל דורכשפּאַציערט. אויפעפענענדיג די אויגען האָט ער זיך דערזעהן געבונדען אין גאָלדענע דינע שטראַהלען, אָבער אַזאַ סך! נישט אַרוים צו רייַסען זיך... גיעט ער זיך אַ וואָרף, צעררייַסען זיך טאַקי די שוואַכע גאָלד פעדעם, פאַלט ער אָבער אַריַין און פערפלאָנטערט זיך אין אַנדערע פעדעם. האָפּסט ער אַראָב פון בעט, פליהען זיי פאָרוים, און בריהען איהם לייַכט די נאַקעטע פיס, מוז ער צוריקשפּרינגען אין בעט אַריַין בעהאַלטען זיך אונטער דער דעק, שווימען זיי דורך אַ שפּאַרע און קיצלען איהם... שווער איז דאָס ראַנגלען, און ס׳מאַכט איהם בלאַסער און מידער.

אַ סך מאָל פֿרעגט מען דער שוועסטער אין אַרבייטס־צימער — „וועך רוישט עס דאָרט אַזוי"?

— כ'האָב אַ ווילד ברודער'ל — פֿרעהט זיך דאָס יונג מיידעל, און ציעהט דעם פֿאָדעם אַריין אין דער מאַשין.

אַמאָל וועקט איהם אויף פֿון שלאָף אַ קלינגענדיג רעדען אָדער אַ זילבער־געלעכטער — „אַזוי פֿריה צום פֿאַסען"? טראַכט ער און פֿליהט אַראָב פֿונ'ם בעט'ל, קוקט אַריין דורך דער טהיר־שפּאַרע אין דעם אַרבייטס־צימער; שווינדלען איהם פֿאַר די אויגען: טישען, צעוואָרפֿענע שערען, נישט־פֿאַרטיגע בלוסקעס: רויטע, געלע, ווייסע, נאַקעטע אָרעמס.

— ס'איז זיי גאָרנישט קאַלט — „לאַכט ער און בעהאַלט דאָס פּנים אין די הענד פֿאַר פֿרייד און פֿאַר שאַנד... און נעמט באַלד אַרומשפּרינגען אין דעם ליכטיגען צימער פֿאַר פֿרייד און פֿאַר שאַנד...

פֿון דער קאַזאַרמע האָט ער געשריבען דער שוועסטער אַ טרויעריג בריוועלע: — אַ מיאוס, אַ גראָב לעבען... טראַכטען קאָן מען נישט! שרייב מיר און מיה דיך כ'זאָל אַהיים קומען...

פֿאַרנאַכט איז ער אָנגעקומען מיט אַ גאַנצע פּאַרטיי נאָוואָ־בראַנצעס אין קאַזאַרמע. די ווייסע ווענט, די קייזער־בילדער, די צלמים האָבען איהם אויסגעוויזען מאָדנע פֿרעמד, אַז ס'האָט איהם נעשווידערט... ער האָט אַרומשפּאַצירט אין די גרויסע ווייסע שטובען, אינ'ם גערויש פֿון די ניי־געקומענע, צווישען שמאָלע נאַרעס און נאָך שמעלערע שעניקעס. אויפ'ן קאָפּ איז איהם נאָך געזעסען דאָס היימיש רונדיג קאַפּעלושיל, די בלאָנדע האָר האָבען זיך נאָך געקרויזעלט אַרום בלאַסען שטערען, ווי אין דער היים.. די שוואַרצע רעדעד אונטער די אויגען זענען אָבער קוים געווען צו בעמערקען.

אַז אַלע, מיעד פֿון וועג האָבען זיך צעלעגט אויף די נאַרעס, איז ער געזעסען אויף אַווינקעל־געלעגער און געקוקט אויף די שלאָפֿעדיגע.

איינער האָט זיך פֿון שלאָף אויפֿגעשאַרט דאָס העמד און האָט זיך געקראַצט...

— אַשוואַרץ לייב, ער מוז זיין אַ טאַטאַר...

ער האט זיך אויפגעהויבען, צוגעגאנגען צום שלאפעדיגען, און געקוקט איהם אין פנים אריין: די אויגען זענען איהם טאקי געזעסען קרום, די באקען-ביינער האבען ארויסגעשטארצט ווי ביי די טאטארען.

– אהער געיאגט האט מען די טאטארען פון קאווקאז, פון צווישען די שנע-בערג... א ווייס ערד און שווארצע מענשען! און קראצען זיך אזוי היימיש פון שלאף, פונקט ווי זיי וואלטען שלאפען און זייער היים, אין באקו...

פלוצים איז איהם איינגעפאלען צו לאכען: אין דער גרויסער קאזארמע זענען געלעגען אין טיפען שלאף פערזונקען, א סך מענשען, יעדער אין איין אנדער פאזע, אלע – ערשט געקומענע פון וועג, האלב-אויסגעטהון; איינער האט צונויפגעצויגען די פיס צום בויך און בעהאלטען צווישען א האנד; איינעם איז געפעלען ליגען אויף דער פלייצע, ארונטערלעגען די הענד אונטער'ן קאפ, די היטעל ארפגעצויגען איבער די נאז – אי איז דאס א גנב! ער מוז אודאי האלטען אפען די אויגען אונטער'ן היטעל!... איין חברה-מאן קאן זיך אנדערש נישט בעגעהן ווי ארויפלעגען די פיס דעם צווייטען אויפ'ן בויך ארויף. אז א מענש שלאפט, איז ער גוט, – וועט ער זיך אבער אויפחאפען – קריגט ער א שליידער!...

אויף מארגען האט מען איהם צוגענומען דאס רונדיג קאפעלושעל און אבגעשוירען די בלאנדע האר. ס'האט איהם ניט געארט: אדרבא ר'וועט א קוק טהון ווי וועט ער אויסזעהן אינ'ם נייע זעלנעריש היטעל אויפ'ן קורץ-געשוירענעם קאפ.

אז מ'האט איהם אוועקגעשטעלט אין א שורה יונגע זעלנער און א געשריי געטוען: סמירנא! איז איהם אריבער א שוידער, און איז געבליבען שטעהן ווי א פערגליווערט שטעקעלע אין א פראסטיגען טאג. באלד נאך דעם סמירנא איז געוועזן א קאמאנדא: ראוונייס! און נאכדעם ווידער אמאל סמירנא!

געקאמאנדעוועט האט א געשטופעלט מאגער סאלדאטעל מיט א הויך קול. די קורצע הענד וועלכע ער האט געהאט פערווארפען א הינטער זיך, זענען געוועזן גרייט יעדע מינוט פונאנדערפלעכטען זיך און שלאגען... און די זון איז נאך צומאל נישט אויפגעגאנגען – פאניע נאר!... א בעלנות אויפצוועקען פאר-טאג און קאמאנדעווען סמירנא! אין דער היים איז ער נאך קיינמאל, אזוי פריה נישט

אויפֿגעשטאַנען... די שוועסטער אפילו אויך ניט... אַז ער וועט קומען אַהײם וועט ער בעטען דער שוועסטער זי זאָל איהם אויפֿוועקען פֿאַרטאָג — וועט ער ליגען אַזוי וואַכעדיג אונטער דער וואַרימער קאָלדרע, צונויפֿקאָרטשען זיך און טראַכטען אין האַלבען שלומער ביז׳ן גרויסען טאָג אַרײַן: פֿאָניע נאַר!

די הענד האָבען זיך טאַקי בײַ דאָס געשטופּעלטע סאָלדאַטעל צעפּלאָכטען און אַ שטוים געגעבען דעם בלאַסען נאָוואַבראַנעץ אין האַרצען אַרײַן.

... פֿון „נאַפּראַוואָ“ אויף „נאַליעוואָ“ איז אַ גרויסער חילוק, פֿערטראַכט מען זיך, איז מען זיך טועה.

פֿאַרנאַכט האָט ער אַרויסגענומען דאָס קלײַן מאַריענבאַדער מעסער׳ל און האָט זיך אײַנגעשניטען די רעכטע האַנד, יעצט וועט ער שוין ניט ברויכען אַרײַנצוקלערען: נאַפּראַוואָ — אויף דער אײַנגעשניטענער!

די זון איז שוין אונטערגעגאַנגען. דאָס דורכשפּאַצירען זיך פֿון די סאָלדאַטען עטליכע מאָל אין טאָג אויפֿ׳ן פֿעלד איז טאַקי וואויל, אַ וואונדער אויף פֿאָניען... ער האָט דאָס אַודאי גענאַשט בײַ די אויסלענדער.

אַז די זון געהט אונטער שענער ווי זי געהט אויף, דאָס ווײַסען אַלע! ווען דער מערב־זײַט האָט זיך צעגאָסען אין העלע פֿאַרבען האָבען זיך פֿערשידענע וואונדער־בעשעפֿעניסען פֿון פֿערשידענע וועלטען צוזאַמענגעשוואומען, און אויסגעציערט זיך אין די העלע גאָלד־פֿאַרבען, וועלכע די גוטע זון האָט מפקיר געווען פֿאַר יעדען, וואָרום צו וואָס זאָל זי עס מיטנעהמען אין תהום אַרײַן? איז איהר בעשערט אונטערגעהן, זאָל די וועלט געניסען פֿון איהר האָב און גוטס.

און די יונגע זעלנער האָבען זיך צעלאָפֿען אויפֿ׳ן ברײַטען פֿעלד און געטראָטען ווי די ווילדע חיה׳לעך די גאָלד־שטראַהלען, וואָס האָבען זיך ניזשט ווילענדיג אַראָבגעשאָטען פֿונ׳ם הימעל אויפֿ׳ן פֿעלד אַראָב, און אַרומגעהאַפּט ווי ווילדע חיה׳לעך די יונגע דאָרפֿס־מיידלעך, וואָס זענען אונפֿאָרזיכטיג אַרויסגעגאַנגען פֿון זײַערע צוזײַטע, אויפֿגערוימטע דאָרפֿס־הײַזלעך אויפֿ׳ן פֿעלד אַרויס.

דאָס ערשטע מאָל האָט ער זיך דאָ געפֿיהלט ווי אין דער

היים, אויפֿהאַפּענדיג זיך אין האַלבען טאָג, אין דאָס לעצט ליכטיג חדר׳ל וואָס די שוועסטער האָט איהם אָבגעטיילט.

געגעסען האָט ער נאָכ׳ן דורכשפּאַציערען זיך דעם שוואַרצען זויער׳ן ברויט מיט אַ פּעטיט. אויף פּאָוויערקאַ איז ער געשטאַנען וואַך און שטאַרק; צעהנע האָט ער זיך געלעגט מיט אַלעמען גלייך.

אויפ׳ן געלעגער האָט ער זיך געפֿיהלט בעקוועם, און ס׳איז איהם נישט איינגעפֿאַלען איינצושלאָפֿען.

די זון איז איהם נאָך אונטערגעגאַנגען פֿאַר די אויגען, און ער האָט געקאָנט רוהיג ליגען און קוקען... ער דערמאָנט זיך אָבער און גיט פּלוצלונג אַ טאַפּ דעם שעניק און דאָס קליינע שטרויקישעלע אונטער׳ן אָבגעשוירענעם קאָפּ... ניין, ער שטעהט ניט יעצט אין „סטראָי”... און דאָס געשטופּעלטע סאָלדאַטעל קאָמאַנדעוועט יעצט ניט... וואַ! אין דער היים פֿלעגט ער טרעפֿען פּונקט אַזאַ געשטופּעלט סאָלדאַטעל אויף דער גאַס מיט צוויי שוואַרצע ברויטען אונטער די אָרעמס. נישט בחנם בלאָנקען זיך אַרום אין דער היים אַ סך סאָלדאַטען איבער׳ן שטאָדט! אין קאַזאַרמע פֿאַלט אויף זיי אַן אַ מרה־שחורה. אין טהעאַטער פֿלעגען זיי זיך אַריינגענאַהרען אויף דער גאַלעריע... אַנ׳אָרעם פֿאָלק! אַז די שוועסטער וועט איהם שיקען געלד וועט ער זיך מאַכען אַ קלענער היטעלע, שמעלער׳ן דעם שינעל און צונעהען נייע שליפּרעס, וועט עס האָבען אַנ׳אַנדער פּנים... קומט ער אַזוי אַהיים — דערקאָנט איהם נישט די שוועסטער!

— וועמען זוכען זי? — שיסט יער אוים אַ געלעכטער.

פֿרעהען מיט איהם וואָלט זיך ערשט דאָס מיידעל אין דער שוואַרצער פּעלערינע, וואָס דערצעהלט אַלץ פֿון מאַרקסען און פֿון די קאַפּיטאַלען וואָס קאָנצענטרירען זיך אין איינצעלנע הענד... אין אַמעריקאַ האַלט עס שוין וויַיט!

— וואַ... ס׳זאָל נאָר וויַיטער געהן ווי ס׳געהט, וועלען די אַרבייטער ערשט אויפֿלעבען! דאָס מיידעל אין דער שוואַרצער פּעלערינאַ זאָגט, אַז ווען די אַלע קאַפּיטאַלען זאָלען זיך געפֿינען ביי אַ קליינעם טהייל „בורזשואַזניקעס”, איז שוין דער סאָציאַליזם אַזוי גוט ווי פֿערווירקליכט! איהם געפֿעהלט אַנדערש: בעסער נאָך אַביסעל וואַרטען, ביז דאָס גאַנצע געלד וועט אַריינפֿאַלען צו איינעם... וואַ! איין גביר!... אַ גראָבער אַ דיקער צווישען

א גאַנצע וועלט אויסגעמאָגערטע פּראָלעטאַריער... מיט א „נויט־מאָרגען" וועט מען איהם פאַרטיג מאַכען!

דאָס מיידעל אין דער שוואַרצער פעלערינע פרעהט זיך מיט סאָלדאַטען... דאָס לעצטע מאָל, האָט זי איהם בעוויזען טעלע־גראַמעס, אַז סאָלדאַטען זענען אַרוים אין די גאַסען און געפאָדערט... וואַ, האָט זי זיך געפרעהט!

אַ שען מיידעל! די שוואַרצע פעלערינע קליידט איהר... ר'וועט זי זעהן ווען ער זי פרעגען ווען וועט זיין אַדעמאָנסטראַציע... ער וויל טראָגען די פאָהן... וועט זי זיך פרעהען! חאַפּט זי אַריין אַסאָלדאַט איז זי אין הימעל...

און וועט ער קומען אַהיים און וועט זיך מיט איהר טרעפען, וועט ער איהר נישט פערצעהלען פון דער קאַזאַרמע... ס'וועט איהר פערדריסען... זיי גנב'ענען איינער דעם אַנדערען פון די קעסטלעך... צלמ'ן זיך... זי האָט ניט ליעב צו רעדען פון גאָט.

— „די בורזשואַזניקעס האָבען זיך אויסגעטראַכט אַ גאָט, כּדי צו פערשקלאַפען דעם אַרבייטער"... אָי איז זי בעז אויף די בורזשואַזניקעס! אַ שוואַך מיידעל, אַז זי רעדט לאַנג ווערען איהר די ליפען טרוקען...

גאָט, האָבען אָבער די בורזשואַזניקעס נישט אויסגעטראַכט! זיי קאָנען עפּעס טראַכטען וועגען אַזוינע זאַכען?! זיי האָבען נאָר אַ געשווינד קעפּיל און גלאַטיגע פינגער צו ציילען רובלעס...

ווער האָט טאַקי בעשאַפען גאָט!

בלינדע... די ערשטע בלינדע מענשען!

אויף „פּאָוויערקאַ" האָט אַנ'עלסט סאָלדאַטעל פאַרזשמורעט די אויגען פאַר גאָט און אויסגעשריען די תפלה, און נאָך איהם האָבען אַ גרעגער געגעבען אַלע ווי די בלינדע שעפעלעך...

ווען ער זאָל זיין אַ בלינדער און נישט זעהן דעם הימעל מיט דער ערד, די שטערען מיט די בלומען מיט די זומער־פייגעלעך און דאָס מיידעל אין דער שוואַרצער פעלערינע (קומט זי אין כּעס אַריין צעפאַלען איהר די שוואַרצע האָר אויפ'ן פנים) וואָלט ער אויסגעטראַכט אַ נייעם גאָט, וואָלט פערצעהלט אַ סך בלינדע וואָס טאַפּען די ווענד, וואָלט'ן זיי זיך בערוהיגען און בוקען זיך צו זיין גאָט...

מאָרגען וועט ער איהר שרייבען אַ בריעף, זי וועט זיך דער־

פרעהען... איינמאָל, אַז זי האָט זיך געאײַלט אַהײם פון דער ביִרזשע האָט זי איהם אַזוי ווייך געדריקט די האַנד, און שיעור־שיעור נישט צוגעריהרט איהרע ליפען צו זײַנע, אײַנרוימענדיג איהם אַ „גוטע־נאַכט"!... ס'האָט איהם אַזוי געוואונדערט... ווען זי האָט אײַנגעבויגט צו איהם דעם קאָפּ, האָט ער דערזעהן מאַרקס ערנסט פּנים אויף איהר ברוסט...

אַנ'ערנסט, פול געזיכט, שטרענגע בעשלאָסענע אויגען!..

ער האָט זיך אַ וואָרף געטהון אויפ'ן שמאָלען שעניק, געלעגט זיך בעקוועמער: דעם קאָפּ העכער, די הענד פערפלאָכטען אויף דער ברוסט.

... דאָס בריעוועלע וועט זי מיטנעהמען פאַרנאַכט אויף דער ביִרזשע, און וועט עס לייענען פאַר די אַרבייטער אין גאַס, פאַר די גאַס־לאָמפּען אָדער אין אַשוי־פענסטער... אַ בריעף פון אַ חבר!.. וועט זי יעדען זאָגען. און אַז זי וועט קומען שפּעט אַהײם, שלאָפען, וועט זי דעם בריעף אין בעט נעמען, און לעזען איהם פאַר אַ ליכט, די בלוזע מיט מאַרקס בילד וועט ליגען וויַיט אויף אַ שטול, און זי וועט דעם בריעף גאָר אַנדערש פערשטעהן...

ביז שפּעט אין דער נאַכט זענען איהם בעפאַלען משונה'דיג־זיסע מחשבות, און האָבען איהם שוואַרץ געפאַרבט אונטער די אויגען... שפּעט, שפּעט אין דער נאַכט איז ער אײַנגעשלאָפען די הענד פערפלאָכטען אויף דער ברוסט...

— — — — — — — — — — — — —

— ווסטאַוואַי.

דאָס געשטופּעלט סאָלדאַטעל איז פונקט געוועזן דעם טאָג דעזשורני און ס'האָט אַ שניט געטהון איבער דעם דונקעלער קאַזאַרמע...

נאָוואָבראַנצעס, די גרויע די גרויע... האָבען זיך אַ הויב געטהון פון די שמאָלע נאַרעס. אויפגעשפּרונגען — די קאָליִרטע דאָרפס־העמדער זענען באַלד פערשלונגען געוואָרען אין ברייטע הויזען און גרויע קאַפּטלעך; וואַרימע מענשען־פּנים זענען מאָמענטאַל פערוויקעלט געוואָרען אין שמאַטעס און פערזונקען אין גראָבע שטיוועל. די נאַכט איז נאָך געוועזן געדיכט, אַ פּאָר זינדיגע נשמות

זענען געקראָכען אונטער די נאַרעס און געקעהרט, געקעהרט דעם שטויב — פאָניע נאַר.

צו טאָג איז נאָך געווען ווייט... ווינטער פאַר זעקס איז פינסטער און כמאַרנע און אין גיהנם וועקט מען נישט אין אזא צייט די רשעים... און די ווייטע שטערט שלאָפען נאָך אלע: די בלאַסע טרוימער, די באָמבעס-וואַרפער, די זשאַנדאַרמען-און שפּיאָנען-באַנדעס...

— וואסטאַוואַי!

דער צווייטער אויסרוף איז הילכיגער און איז פאַר די וואָס זענען קראַנק אויף די אויער'ן, און ווילען, אַז מען זאָל זיי שטעלען אויף קאָמיסיע... און פאַר די וואָס זענען שפּעטער איינגעשלאָפען און האָבען זיך שפּעטער דערוואַרימט אויף דער נאַרע...

אַז זיינע מידע אויגען האָבען זיך אויפגעמאַכט און געפאַלען אויף די דונקעלע פענסטער האָט דאָס בלאַסע געזיכט געקראָגען אַ זעהר דערשלאָגענעם אויסזעהן...

צו טאָג איז געווען ווייט, זעהר ווייט... די זון מוז נאָך ארומשפּאַציערען העט, העט... אין אַמעריקאַ.

היינט שרייבט ער דער שוועסטער: שוועסטער, מיה דיך, מאַך מיך פריי... ווייל דאָ איז זעהר שרעקליך...

און די כמאַרנע פענסטער וואָלט'ן געווען נישט צו בעמערקען, ווען ס'וואָלט ניט קאָפּטשען אַ לעמפּיל, אַ רוסיש לעמפּעל, וואָס ס'איז עקסטראַ בעשאַפען געוואָרען פאַר אַ קאַזאַרמע... עח, פאָניע, פאָניע!...

נעכטען, איינערנעכטען, ער געדענקט שוין ניט ווען, איז איהם דאָ עפּעס גוט געווען, ווי אין דער היים... ס'קאָן אָבער ניט זיין! אין די פענסטער, צווישען די ווענד קען גאָר ליכטיגער נישט ווערען...

אַ פערשלאָפענער האָט ער זיך דערשלעפּט צום בלעכענעם וואַסער-קעסיל, איינוואַשען זיך מיט קאַלט'ן וואַסער.

דאָ איז אַלץ קעסלען... מ'עסט פון קעסיל, טהע פון קעסעל און וואַשען זיך ביי'ן קעסעל.

אָבגעריסענע געדאַנקען האָבען זיך איהם געצויגען אין פערשלאָפענעם קאָפּ.

מיט פערמאַכטע אויגען האָט ער זיך איינגעבויגען אַ דריק צו טהון דעם קראַן — וואָלט אַ טראָפּען קאַלט וואַסער אַ שפּריץ געטהון אויפ'ן בלאַסען פנים וואָלט עס איהם די אויגען געעפענט...

די האַנד איז אָבער שלעפּעריג אָבגעפאַלען פון קראַן, און דאָס בלאַסע געזיכט איז מיער געפאַלען אויפ'ן שאַרפען בלעך־קאַנט. אַרויט בלוט האָט אַ שפּריץ געטהון אין צעהן זייטען און פון צעהן זייטען האָבען אויסגעשלאָפענע דאָרפס־יונגען אויסגעשאָסען אַ געלעכטער.

פאָניע נאַר!

וואונדערען האָט מען זיך געמענט: אַזאַ בלאַס פנים האָט געשפריצט מיט אַזאַ רויטען בלוט!

III

צוליעב דער סוכה.

צו ליעב דער סוכה.

(אַ בילד).

ערב סוכות.

יונה דער שני־דער האָט שוין כמעט אַלעמען אָבגעפֿאַרטיגט. אַלע „דייטשלעך” האָבען אָבגעבראַכט די פּאָר גילדען, נאָר איינער דאַרף נאָך קומען אויסלייזען אַ מענאַרקע, זי הענגט שוין אַ פֿאַרטיגע אין שאַנק — אַ מענאַרקע מיט'ן קנאַק! היינטמאָדישע אויסגעקרימטע טעשליך מיט קליינע קלאַפּעס. — די צוויי נעה־מאַשינען זענען איבערגעדעקט מיט אַ קלאָר טישטעכ'ל; איין געזעלן פֿערנעהט אונגעדולדיג דאָס אונטערשלאַק אין זיין אייגען רעק'ל; יונה אַליין פּוצט אויס די שבת'דיגע קאַמאַשען מיט אַנ'ערשט אָנגעהויבען שאַכטעל שוהוואַקס; ראַשע קומט אַריין פֿון קיכשטיבעל מיט אַ דיניצע פֿיש פֿון וועלכער עס געהט אַ יום־טוב'דיגע פּאַרע און ס'שמעקט מיט אַ יודישען ריח.

— כ'זאָג דיר, יונה, פֿיש, טויזענד טעמים! לעבעדיגע העכט־לעך, כמעט בחצי־חנם.

— גיעב אַ קוק!

— אַ האַ, דאָס העלזועלע!

— פּש־ש! — לאַכט יונה, אַקוקגעבענדיג אין פֿאַן פֿיש — אַזוינע דראָבנע!

— וועסטו נישט עסען! חנה ר' דוד'ס פּאַסט יאָ צו קויפֿען די העכטלעך, נאָר יונה דער פּריץ געפֿינט אַלץ חסרונות!

— דו טהוסט נאָר און ברענגסט ראיות פֿון חנה ר' דוד'ס — פֿאַרוואָס קוק איך ניט אויף ר' דוד'ן? ווען איך זאָל קוקען אויף איהם וואָלט איך דיך ניט גענומען, און וואָלט מיך משדך געווען מיט אַזאַ מיאוסקייט ווי ער...

— נו, נו! ער הויבט שוין אָן... כ'האָב יעצט מעהר קיין צייט ניט ווי אויסהערען דיין פּלוידערן, לאָז, איך וועל געהן אַוועקשטעלען די פֿיש אויפֿ'ן פֿענסטער, זאָלען זיי זיך אָבקיהלען און איך וועל לויפֿען מאַכען דעם באָרען־צימעס.

— רבונו דעלמא כולא! — וואונדערט זיך יונה צופֿרידען — וואָס טהוט זיך מיט דיר, ראַשע? אַלע מאָל רייס איך מיר די גאַל

אוים, איידער דו שטעלסט אויף שבת אַ טשאָלענט׳ל, און מיט אַמאָל—!

— וואָס מיינסטו, ס׳איז טאַקע אַ רציחה בנאמנות, נאָר אין סוכה, צווישען מענשען, איז ניט צו קאַרגען, דיין מזל! — לאַכט ראַשע.

— אם כן... אויב יאָ אַזוי, וועל איך דיר היינטיג׳ס מאָל אויך פערבעסער׳ן, און אַנשטאָדט וואָס איך גיעב דיר אַלע מאָל איין קוש וועל איך דיר אין סוכה געבען צוויי, ר׳ דוד וועט קיין וואָרט ניט זאָגען, וואָס הייסט? מיין ראַשקען!

— טאָמער הערסטו אויף, געמיינער מענש! — בייזערט זיך ראַשע אויפצופלייסען און לויפט אַריין אין קיכשטיבעל.

יונה נעמט אָבפוצען דעם צווייטען קאַמאַש, אַ יונגער־מאַנציג קומט אַריין.

— עפּעס מיט אַנ׳אַראָבגעלאָזטע נאָז — פערקרימט זיך יונה, פאַר זיך — אַ שלעכטער סימן! —

— נו פאַניע גאָלדבערג, נאָך אייער מענאַרקע אודאי?

— איז זי פאַרטיג?

— ווי אַנדערש, נאָך נעכטען! מעסט זי נאָר אָן.

יונה נעמט אַרוים פון שאַנק דעם רעק׳ל און טהוט איהם אָן.

— אַ מלבוש זאָל אַזוי גוט ליגען, האָב איך שוין לאַנג ניט געזעהן!

— אונטען ווי ליגט זיך? — פרעגט גאָלדבערג צוגויפקנעפּלענדיג דעם ערשטען קנעפּעל...

— אויסגעצייכענט! מ׳דאַרף ניט בעסער...

— נו יונה, איהר ווילט דאָך מסתמא געלד אויך?

— נאָך ווי!

— האָב איך דוקא יעצט ניט, נאָר ניט שפּעטער ווי דעם ערשטען טאָג חול־המועד קריגט איהר דאָס גאַנצע געלד, וויפיעל מאַכט דאָס אוים?

— זעקס פופציג.

— וואָצו דאָס נאָכשלעפּענעם—פופציג! זעקס רובעל, אַ גלייכער חשבון!

— נו טראָגט עס געזונטערהייט, נאָך איך בעט אייך, פאַני גאָלדבערג... חול־המועד... איך דאַרף געבען בעלי־מלאכות.

— איהר דאַרפט מיר ניט זאָגען... אַ גוטען יום־טוב, יונה!

— אַ גוטען יום־טוב! — חזר'ט איבער יונה און בלייבט שטעהן ניט פליישיג ניט מילכיג...

— בעצאָהלט? — פרעגט ראשע, אַריינקומענדיג נאָך דעם יונגען־מאַנ'ס אַוועקגעהן.

— ווייס איך וואָס!

— טאָ פאַרוואָס האָסטו אַרויסגעגעבען? שטיק סמאַטע!

— דו ווייסט נאָר „ניט־געבען"! געה און גיעב ניט אַ יונגער מאַן בעט זיך אָב ביז חול־המועד, אפשר האָב איך געדאַרפט אַראָב־רייסען פון איהם די מענאַרקע?

— מיין זאָרג, טהו ווי דו פערשטעהסט, וועסטו יעצט האָ־בען דאָס לויפעניש אַזוי ווי מיט אַבראַמזאָנען!

— נישקשה, ער וועט בעצאָהלען ביז איין פּרוטה, און ווידער זאָג אַליין ווי קען מען דאָס זיין אַזוי גראָב, און לאָזען אַ יונגען מאַן אָן אַ מענאַרקע אויף יום־טוב, אין דער צייט ווען איך פער־מאָג אַזאַ טייערע פאַן פיש?...

— ווידער אַ חכמה, און אָבער אַ חכמה! אַלץ קומסטו אָב מיט אַ געלעכטער'ל, געה שוין געה, כ'לעבען!

— ווען וועסטו אָבפוצען די שיך, מ'געהט שוין אין שול... אַי אַי די יוך לויפט! — חאַפּט זיך ראשע און פליהט אין קיך אַריין.

אָבפוצענדיג די שיך און דעם אויבערמאַנט'ל, געהט ער לכתחלה ניט מיט אַ כיון צו צום פענסטער, און קוקט נייגיעריג אַריין אין פאַן פיש: אויבען אויף ליגט אַנ'אָבגעקאָכט פענכער'ל מיט אַ שטיקעל רויגען.

— אַ בריה אַ ווייב'ל כ'לעבען! — זאָגט ער אַ חאַפּטהונדיג דאָס פענכער'ל מיט דאָס שטיקעל רויגען צוזאַמען.

— וואָס צופּסטו דאָרטען? כ'וועל מיך שעמען אין סוכה צו דערלאַנגען, נ'־סאַרע טרפה האַלז! — שרייט ראשע די טהיר עפענענדיג.

— דאָס פענכער'ל ראשע, דאָס פענכער'ל!

— ווען וועסטו שוין געהן אין שול!

— אָט שוין! — זאָגט יונה, טהוט אָן דעם אויבער־ציהער, גיט אַהאַ פון פאָליצע דאָס מחזור'ל און לויפט אַרויס.

— ווי דערלעבט מען שוין צו זעהן שרה׳לען ! —קלעהרט ראַשע, — ערב יום־טוב אַזוי שפּעט קומען פון דער נעהטאָרען ! יונה, יונה איס׳ן אויג ! אַזוי זיך ניט צו איַילען!... מ׳דאַרף באַלד אַראָבטראָגען די ליכט אין סוכה... און זי איז נאָך אַלץ ניטאָ! אַליין אַרײַנטראָגען די ליכט אין סוכה האָט קיין פּנים ניט... אָ! דעם בעכער דאַרף מען אָבשײַערען, ווי ווערט עס אויסזעהן?!

אין אַ פּאָר מינוט קומט שרה׳לע.

שרה׳לע, יונה׳ס אַ שוועסטער אַ זעכצעהן־יעהריגע פליגקע שוואַרץ־חנודיג מיידעל מיט טיפע שוואַרצע אויגען און וועלכע עס ברענען תמיד צוויי דונקעלע נר־תמיד׳לעך.

— טײַערע ! ליבע! חאַפּט איהר חאַשע אַרום, — לויף גיכער אַראָב אין מאָנאָפּאָל נאָך אַ האַלב פלעשעל אָקעוויט, נאַ דיר קליינגעלד ...

— גיב נאָר אַ קוק ראַשע, ווי געפעלט דיר דער פּאַס? איך רעכען אַז צו מײַן באָרדאָ־טאַליע וועט עס ניט זײַן שלעכט?

— שען ווי די וועלט ! בײַ וועמען האָסטו עס געקויפט?

— בײַ שפרה׳ן, כ׳האָב בײַ איהר אפילו געזעהן נאָך אַ שענערען, ס׳הייסט פונקט אַזאַ, נאָר מיט בלויע קאַרעלעך, בעפוצט פון אונטען מיט אַ פראַנצוסקען שלייף, נאָר זי הייסט זיך גוט בעצאָהלען...

— אַ דאַגה, מ׳דאַרף ניט שענער ווי דער ! — גיכער שרה׳לע — אָקוויט! און אַגב האָב איך געוואָלט דו זאָלסט פאַרבײַלויפענדיג זיך אַרײַנחאַפּען אין קרעמ׳ל נאָך פיער סטעריגאָווע ליכט, וועסט מיר זײַ טאַקע באַלד אַראָבטראָגען אין סוכה.

ר׳ דוד האָט הײַנטיגען מאָל זײַן סוכה געמאַכט גרויסאַרטיג, אַלע ווענטלעך אויסגעהאַנגען מיט זײַנע שענע בעט־קאָלדרעס, וואָס ער האָט געקויפט נאָך (ניט הײַנט געדאַכט...) אין וואַרשא זײַענדיג; אַרום אַ לאַנגען ווײַס־בעדעקטען טיש שטעהען זײַנע סאָלאָווע שטולען, וואָס ער האָט אָבגעקויפט פון דער „זאַיענצע", וואָס ס׳איז געווען בײַ ליפע דעם דאַרען; צוויי ניט קיין שפּאָרע יום־טוב׳דיגע חלות פאַר ר׳ דוד׳ס כבוד וועגען, און נאָך צוויי פאַר זײַן איידים; אַ פלאַש ווײַן, שנאַפּס, האָניג און די ווײַטערדיגע מינים, איז אַזוי שען צושטעלט, אַזש ס׳פערנעהמט אַנ׳אויג,

היינט די פיער פאר זילבערנע לייכטער פערלייכטען דעם גאנצען טיש! אין סוכּה איז ליכטיג. און עפּעס א ווארימע קיהלקייט שפּאַצירט אונטער דעם נישט זיכער׳ן סכך׳נעם דעכעל אַזוי בנעימות׳דיג, אַזוי יודיש...

חנה, אַ נישקשה׳דיג דיקע יודענע מיט אַ דריי־פאַכיגען גוידער אין אַן׳אמת וואלענע קאפּטע מיט אַסך פאלבען, וואס זענען בעזעצט מיט פערלמוטענע קנעפּלעך, בענשט ליכט אויף די זילבערנע לייכטער, אויפהויבענדיג די הענד צום פּנים ווייזען זיך אויף זיי אַ זעקס זיבען בראדעווקעס; ראַשע יונה׳ס אנגעטהון אין אַ ווייסע בלוזקע מיט קרייזלעך, שטעהט אין טירעל פון סוכּה און וואַרט ביז חנה ר׳ דוד׳ס וועט אָב־בענשען ליכט, זעהענדיג ווי קליין, ווי אָרים עס זעהען אויס איהרע צוויי פערזילבערטע לייכטערלעך אנטקעגען חנה׳ס, פאלט זי ביי זיך אביס׳ל אראָב... און לאזט צו זיך אויס דעם כּעס פאַר די חלות: „ס׳טייטש, לייכטער ווי לייכטער... אָבער חלות האָב איך דאָך אויך געקענט באַקען גרעסערע, עס זאָל ניט האָבען אַזאַ קבּצנ׳ישען אויסזעהן!”...

אַז יונה איז געקומען פון שוהל האָט ער מיט אַ כּיון איבערגעקוקט דעם קידוש כּדי ער זאָל ניט האָבען אין סוכּה קיין טעות. לכתחלה האָט ער אין האַרצען געקלערט זאָגען פון אויסווענינג... אַריינקומענדיג אָבער אין סוכּה און דערזעהענדיג ר׳ דוד׳ן אין „יום־טוב׳דיגען”, מאַכט קידוש מיט אַ יום־טוב, בּעל־הבּי׳תישען ניגון, האָט ער מורא געקראָגען און האָט איינגערוימט שרה׳לען: „טראָג מיר אַריין דעם סידור”. ר׳ דוד׳ס סידור, וואס ס׳איז געלעגען אויפ׳ן טיש האָט ער זיך געמאַכט ווי ניט זעהענדיג... אין אַ פרעמדען סידור קען ער אַלאַנגע צייט אָבזוכען דעם קידוש און ערשט ניט געפינען, ביי זיך, ווייס ער, אַז נאָך „שלום־עליכם” געהט: אשת־חיל” און נאָכדעם גלייך קידוש. ראַשען האָט דאָס ניט וועניג פערדראָסען...

— קראַנק איז ער צו זאָגען פון אויסווענינג? וואס פאַר אַ פּנים האָט עס אין סידור!...

אין מיט׳ן קידוש האָט זיך יונה׳ן פאַרוואָלט האַפּען ר׳ דוד׳ס קידוש־ניגונ׳דעל, ער האָט ניט געקענט ביי זיך פּועל׳ן, גלאַט אַזוי, וואָכענדיג אָבזאָגען דעם קידוש,

און אָט־אָט דאַכט זיך האָט ער שוין געכאַפּט דעם קנייטש פון׳ם ניגון, נאָר ווי אויף צו להכעיס האָט ער אין דעם מאָמענט אָנגעוואָרען די שורה וואו ער האָט געהאַלטען, אַז ער וואָלט האַלטען קאָפּ, וואָלט ער זי תיכּף אָבגעזוכט, נאָר יונה איז באַלד געוואָרען רויט, דאָס גאַנצע בלוט איז איהם אין פּנים אַרייַנגעקומען, און האָט זיך צוטומעלט. די אותיות האָבען אָנגעהויבען משונה׳דיג צו שפּרינגען, אַ פערצווייפעלטער האָט ער אָנגעהויבען צו טייַטלען מיט די פינגער איבער׳ן קידוש, מייַנענדיג אַז די גאַנצע סוכּה קעהרט זיך איבער אויף זייַן קאָפּ... בייַ ראַשען האָבען זיך געביטען די קאָליאָרען אין פּנים פאַר חרפּה.

ווי יונה איז אַרויס פון סוכּה זיך וואַשען עסען, האָט זי געכאַפּט אויסקיהלען אויף איהם דאָס האַרץ.

— אַזאַ יאָהר זאָלסטו האָבען וואָס פאַר אַ קידוש דו האָסט געמאַכט!

— גולם, געהסט אַוועק? — האָט יונה פערדראָסיג אַ זאָג געטהון און אַרייַן אין סוכּה.

ווי ראַשען איז געווען שלעכט, יונה׳ן איז געווען נאָך ערגער! איידער ער האָט געפּטר׳ט המוציא, לחיים, אַטונק אין האָניג, האָט איהם אַ שוויים בעגאָסען... אין שטוב קומט עפּעס די ברכה המוציא אויס קירצער... און די חלה גליטשט זיך ניט אַרויס פון האַנד... נאָר דאָס אַלץ איז נאָך גאָרניט געגען דער קאָפּ פיש, אַז יונה האָט דאָס איבערגעלעבט איז ער ניט יונה!

יונה איז זיך נוהג מיט אַ קאָפּ זיך ניט אייַלען... און אַז מ׳וועט אַקערען אין דעם קאָפּ וואָס יונה האָט אויף איהם געהאָרעוועט, וועט מען ניט געפינען ניט איין אויסגעזויגען ביינדעלע... ווען ער גאַרט אַ קאָפּ איז ער בדעה זיך מיט יעדען איינציגען וועטען: אַליין איין־איינציגער אַנ׳עצה געבען זיך מיט׳ן לויתן בשעת משיח וועט קומען. יונה פלעגט אָפּטמאָל בעדויער׳ן, וואָס דער גאַנצער פיש איז ניט בלויז „קאָפּ”... און יעצט נאַ „אַ קאָפּ”, טאַקי אויף צו להכעיס אַ „מאַרך־קאָפּ”! געה עס, עס מיט אַ גאָפּעל! אַ פינגער׳ל האָט זיך עטליכע מאָל אַ שטופּ געטהון אין טעלער׳ל און האָט געוואָלט מאַכען אַנ׳עק צו אַלע צרות... נאָר דאָס פינגער׳ל, רחמנא ליצלן, פלעגט זיך באַלד אונטערבויגען דערמאָנענדיג אַז מ׳זיצט אין סוכּה, בחברת ר׳ דוד און זייַן איידעם.

גראַבלענדיג מיט׳ן גאָפּ׳ל אין פיש וואונדערט ער זיך: „ליעבער גאָט! ווי מענשען קענען דאָס ניט עסען קיין פיש... די זעלבע יסורים האָט ער געהאַט מיט׳ן חלק פלייש, אַמערסטען מיט דער געזונענער „פּאַפּערקע״.

די לאָקשען מיט׳ן באַרענציִמעס און דער בענשען זענען געגאַנגען ווי אַ מזמור, אין בענשען האָט ער אפילו אַביסעל געפּושערט, נאָר ס׳איז געבליבען בלא יודעים...—

אַז יונה איז אַריין אין שטוב איז ער געווען אַ בעל׳ן נאָכ־צופרעגען זיך וועגען דעם רעשט פון קאָפּ און די מאַרך־ביינדעלע, נאָר אַזוי ווי ראַשע איז געווען אַ פאַרברוגז׳טע האָט ער זי פריהער געוואָלט איבערבעטען...

ער זעצט זיך אויף אַ שטול ניט וויִיט פון ראַשען.

און שרה׳לע זיצט און לעזט אויפ׳ן קול אַ מעשה־ביכעל, ראַשע הערט זיך איין:

— „און שטיל איז געווען —, לעזט שרה׳לע, און די שוואַרצע אויגען לויפען „פּיבעריש״ איבער׳ן ביכעל, — און די שטילקייט האָט געהערט איהר אָטהעם... און עס האָבען ביי איהם געברענט די ליפען, און אין די אויגען האָבען אַרומגעטאַנצט פאַרשכור׳טע פייערלעך, און ער נעמט זי אַרום, שטאַרק... שטאַרק... און ער קושט״...

און יונה שטעהט אויף פון שטוהל, און די אויגען טאַנצען איהם פערשכור׳טע פייערלעך, און ער נעמט אַרום ראַשען שטאַרק, שטאַרק... און ער קושט זי —

— יונה!

— אַלץ צוליעב דער סוכה! —, ענטפערט יונה און ס׳פערקלעמט איהם אין האַרצען...

שרה׳לע לעזט ניט — שרה׳לע קוקט אַ וועק...

IV

די זון פערגעהט אין פלאמען

א דראמאטישע פאעמא אין 1 אקט.

געשפּיעלט געווארען דאס ערשטע מאל אין לאדז, 1908

פּערזאָנען

גיט'ל

צלה איהר טאָכטער

זעלדע אַ שכנה

שלמה אַ סטודענט

פּערל

לייבל

סרוליק

פּעשקע

(שלמה, פּערל, לייבל, סרוליק, פּעשקע — איהרע קינדער)

„ער" סימבאָלישע ערשײַנונג

„זײַן קול" אונטער דער סצענע

די סצענע.

צלה'ס צימער. רעכטס א ראיאל, ד'נעבען א שטול אין הינטערגרונד, דעם סופלער געגענאיבער א טהיר פון די פראנט-טרעפ; בײ דער לינקער וואנד א קליין געשיקט קאנאפקעלע. נעבען איהר א קליין רײך טישעל; אויפ'ן טישעל א לײכטער אין וועלכען עס שטעקט א דונקעל-פארביגעס ליכט. אין דער לינקער וואנד, נאהנט פון דער אוואנס-סצענע, א טיר אין עס-צימער, געגענאיבער אין דער רעכטער וואנד צוויי פענסטער אין גאס ארויס, טיפערע אין דער זעלבע וואנד טירען צום באלקאן, זיי זענען פערהאנגען מיט דונקעלע שווערע פארטיערען. די ווענד זענען בעהאנגען מיט פאנטאסטישע טרויעריגע בילדער, מיט לעוויטאנ'ס ווײטע מעלאנכאלישע לאנדשאפטען. דאס מעבעל איז פון דונקעלען פליוש. דאס גאנצע צימער'ל טראגט אויף זיך א שטעמפעל פון א רוהיגען זיסען טרויער. ס'איז צו דערקאנען, אז א טרויעריגע נשמה זארגט פאר דעם אויסזעהן פונ'ם צימער. פאר נאכט. דאס צימער איז דונקעל בעלויכטען די גאנצע צײט ביז דאס ליכט ווערט אנגעצונדען.

צלה (זיצט בײַ׳ם אָפֿענעם ראָיאַל, דעם קאָפּ אַראָבגעלאָזט אויף די הענד).

(לאַנגע פּויזע).

זײַן קול. (קומט פֿון לינק׳ס, אונטער די פּאָרטיערען) אָ ד ד —

צלה (הויבט מיט אַ לײַכטען ציטער אויף דעם קאָפּ)?

זײַן קול. אָ ד ד —

צלה. (שטעהט אויף פֿון שטוהל, געהט עטליכע מאָל אונרוהיג הין און צוריק איבער׳ן צימער, נעמט אַנטהון דאָס היטעלע).

זײַן קול. אָ ד ד —

צלה. (הערט, ענטפֿערט מיט אַ טאָן העכער) אָ ד ד — (עפֿענט האלב אויף די טהיר אין עסצימער, רופֿט) מאַמע, -- איך קום באַלד צוריק (אָב דורך דער טהיר אין הינטער-גרונד, אין גאַס אַרויס).

גיטל. (קומט אַרײַן פֿון עסצימער שטריקענדיג אַ זאָק. קוקט נאָך דער טאָכטער, שאָקעלט מיט׳ן קאָפּ, קרעכצט פֿון שטומען צער; קוקט זיך דערנאָך אַרום אין צימער, געהט צו צום ראָיאַל, ווישט אַביסעל דורך, מאַכט׳ן צו).

צלה. (קומט צוריק, זוכט עפּעס אַרום אין צימער).

גיטל. וואָס זוכסטו, צלה׳ניו?

צלה. (זוכענדיג). איך זוך... איך זוך... איך דאַרף עפּעס געפֿינען מאַמע...

גיטל. וואָס צלה׳ניו?

צלה. איך ווייס אַלײן ניט וואָס... מיר דאַכט זיך: איך האָב עס געהאַט און האָב עס פֿערלוירען —

גיטל. וואָס האָסטו פֿערלוירען, טאָכטער מײַנע?..

צלה. איך זוך עס אַרום...

גיטל. צלה׳ניו...

צלה. (ווענדעט זיך פּלוצלונג צו דער מוטער) מאַמע... איך האָב עס נאָך קײנמאָל ניט געהאַט און איך זוך עס... (געהט צום טיר).

גיטל. וואו געהסטו צלה?

צלה. (בלײַבט שטעהן בײַ׳ם טיר) איך האָב ניט וואו צו געהן, מאַמע...

גיטל. געה גאָר אַרײַן צו די גאָרדאָנ׳ס — זיי זענען שוין אויף דיר ברוגז, צלה׳ניו, וואָס דו קומסט צו זיי ניט...

צלה. (מאַכט אַנ׳אונצופֿרידענע מינע).

גיטל. פֿאַר וואָס טאָכטערשי... וואוילע מענשען... דער זהן — אַ ניט געה אַריין צו חוה׳לען! זי איז געזעסען דאָ געווען מיט׳ן ברודער, און האָבען דיך ניט געטראָפֿען —

צלה. (טראַכט) צו חוה׳לען?.. (אונצופֿריעדען) ע! ...

גיטל. די זאַלקינד׳ס האָבען דיך געלאָזט גריסען און, געבעטען —

צלה. (בעוועגט אונאַנגענעהם מיט די אַקסלען).

גיטל. וואַרט אויף אַביסל, צלה׳ניו... באַלד קומט ער שוין, אונזער ליעבער שכן!..

צלה. (פֿלוצלונג, דורך אַ נייעם געדאַנק ערגריפֿען) ניין, ניין, מאַמע... איך ווייס שוין וואו צו געהן! ס׳עט מיך ציעהען אַהין... דורך אַלע גאַסען וועט עס מיך אַהינציהען... פֿאַרוואָס האָסטו פֿערמאַכט דעם קלאַוויר?... (עפֿנט׳ן אויף).

גיטל. געהסט דאָך אַוועק, צלה׳ניו...

צלה. זאָל ער אָפֿען זיין... מיר דאַכט זיך, מאַמע, אַז עמיץ בלייבט דאָ ווען איך געה אַוועק און שפּיעלט... שפּיעלט...

גיטל. ווער בלייבט?

צלה. עמיץ...

גיטל. רעדסט נאַרישקייט, צלה׳ניו... קיינער קומט דאָ ניט אַריין... קיינער שפּיעלט ניט.

צלה. ער קומט און שפּיעלט... זאָל אָפֿען זיין, מאַמע, דער קלאַוויר (אָב).

גיטל. (קוקט אויף די ווייסע קלאַווישען) זאָל אָפֿען זיין... אָח, אָח, אָח!... (פּויזע).

זעלדע. (קומט אַריין פֿון דער פֿראָנט־טהיר), איהר זיצט גאָר דאָ, גיטעלע?!

גיטל. זיצט, זעלדע, אַ נפקא־מינה וואו מע שטריקט די זאָק...

זעלדע. וואויל אייך, גיטעלע, וואויל אייך!... איך האָב איך ביי מיר אַנ׳אויפגעפּוצטען צימער, איהר ווייסט דאָך... מיין הערש האָט נאָך די וואָך איינגעקויפֿט צוויי וואַזאָנעס... איך קאָן מיך אָבער ניט אַרויסרייסען פֿון קיך אויף איין מינוט!... 8, איז ניט איינע... וואָס מאַכט זי, צלה׳ניו?

גיטל. זי איז ערשט אַרויס...

זעלדע. וואַ־וואַ... דאָס יונגוואַרג — נאָר אין דרויסען ציהט זיי... איך מיט אייך גיטל, זענען שוין די אַלטע... מ'פֿערשפּאַרט אונז אין די שטובען — און שוין!... ביי זיי, ביי די גוים אין אונזערע יאָהרען פּוצט מען זיך, מ'וויל נאָך געפֿעלען... איהר וועט עקסטראַ זעהן — איך בין אויף אַ ווײַלע אַרויס פֿון שטוב... איהר וועט עקסטרע זעהן — מ'עט נאָך מיר באַלד אָנהויבען שיקען די שלוחים... מ'קאָן מיינען: איך האָב זיי אַלעמען געלאָזען אין די וויגעלעך...

גיטל. קיין עין־הרע, איהר האָט פֿון אַלץ — אין בעטען און אין וויגעלעך...

זעלדע. זאָלען זיי געזונד און שטאַרק זיין! איך האָב אויף זיי ניט געבעטען; זענען זיי אָבער געקומען אויף דער ווײַסער וועלט, זאָלען זיי זיין מיט לאַנגע יאָהר... פֿון גרויסען מיינעם האָב איך נחת —

גיטל. פֿינ'ם סטודענט?

זעלדע. וואָס רעדט איהר?! ער איז דאָך ביי זיי, דאָרט, — ביי די פּראָפֿעסאָרען בעליעבט ווי אַנ'אייגען קינד; ער אַליין דערצעהלט מיר ניט, פֿון אַנדערע דערוויס איך מיך... היינט אַ מאַמע — וואַווא... און זיין שרייבען — עפּעס גלייבט מען איהם מיט עמיצ'ן — ווער וויים זיי... איך האָב מיך עקסטראַ נאָכגעפֿרעגט, האָט מען מיר געזאָגט: עפּעס... (פֿערהאַקט זיך) ווער קען עס געדיינקען זייערע נעמען...

גיטל. אַ געראָטענער טאַקי, אייער עלטערער...

זעלדע. יאָ... יאָ... דער מאַמען איז דערפֿון גאָרניט... די מאַמע האָט דערפֿון ניט! ער רעדט ס'מאָל מיט מיר קיינמאָל קיין וואָרט ניט אויס און כ'זעה איהם ניט גאַנצע טעג פֿאַר די אויגען... ביי אייך גיטעלע, געפֿינט ער זיך מעהר ווי אין דער היים... געזונד זאָלט איהר מיר זיין, אַנדערש ווי מוהמע רופֿט ער דאָך אייך ניט... די מוהמע! די מוהמע גיטל!

גיטל. גלייבט מיר, זעלדע —

זעלדע. וואָס רעדט איהר, גיטעלע?! איהר קענט אַוודאי מיינען: איך רייד אייך אויס. אָח, אָח... עס זאָל אייך אַזעלכעס

גאָר ניט איינפאַלען... מיר מעג נאָך אָנפאַסען!... אדרבה, צלה'ניו איז אַנ'אײַדעל קינד —

פערל. (רוקט אריין אַ קאָפּ אין דער געעפענטער פראָנט-טהיר) מאַמע, ביסט דאָ?

זעלדע. איהר זעהט, גיטעלע, קאָן איך אַרויסגעהן? (צו פערלען) איך בין דאָ! וואָס איז?

פערל. קום אַהיים, די קאָטלעטען האָבען אַביסיל צוגעסמאַליעט...

זעלדע. פערסמאַליעט זאָלסטו ניט ווערען!

פערל'ס (קאָפּ פערשווינדט).

זעלדע. אָט זעהט איהר! דאָס בלויע היטעלע וועט שוין די קאָטלעטען ניט עסען... נאָר עפּעס — שאַרט ער פון זיך אַוועק דעם טעלער... אייער צלה'ניו. אודאי אויך אַ קלייבער'ן אין עסען?

גיטל. אין עסען און, אין אַלעם...

זעלדע... מײַן זוהן זעהט איהר, איז ניטאָ וואָס צו בראַקירען, בײַ די פראָפעסאָרען און אומעדום... און חאָטש צלה'ניו איז צלה'ניו און חאָטש איהר גיעט אײַערע טויזענדער —

גיטל. גאָט איז מיט אײַך — זעלדע — אדרבא, מײַן טאָכטער פערברענגט מיט איהם... און איך —... איך קוק נאָר אוים — אָה (ענדיגט מיט אַ שטילען זיפץ).

זעלדע (קוקט אויף איהר און פערשטעהט איהר) וואָס אַרט אײַך —

לייבל. (רוקט אַריין אַ קאָפּ) מאַמע?

זעלדע. זעהט, זעהט, זעהט ווי מ'לאָזט ניט אָבעטהמען (לייבלען) וואָס ווילסטו?!

לייבל. קום אַ היים, פערל האָט אויסגעמישט דעם קרופּניק מיט דעם קאָכלעפיל וואָס איז געלעגען נעבען דעם נאַפט...

זעלדע. לאַנג לעבען זאָלט איהר, גיטעלע... וואָס זאָגט איהר ניט צו מײַנע צרות... (צו לייבלען) געה, געה, שלאָגט זיך דאָרט אַלע קאָפּ אָן וואַנד!

לייבל'ס (קאָפּ ווערט פערשוואונדען).

זעלדע. ער וועט דעם קרופּניק אויך ניט עסען... נו אַ לעבען! יע, וואָס האָב איך אײַך געוואָלט זאָגען: ענטקעגען דעם

וואָס איהר האָט מורא... וואָס אַרט אײַך! מײַן הערש זאָגט אַז איך בין אַ קלוגע... ס'וועט זײַן! צלה'ניו — קײַן עין־הרע — אַז ער קומט אַרויף פֿון דאַנען איז ער צעיאַכמעט... צלה'ניו קײַן עין־הרע —

גיטל. יאָ, צלה'ניו...

זעלדע. און מײַנער איז אויך, קײַן עין־הרע — בײַ די פּראָפֿעסאָרען —

סרוליק. (רוקט אַרײַן אַ קאָפּ) מאַמע?

זעלדע. אָט האָט איהר! ניט אויסצוהאַלטען פֿון זײַ...

סרוליק. חנה'לי האָט דאָס גאַנצע ווײַכע פֿונ'ם ברויט אַרויסגעגראַבעלט...

זעלדע. געה, געה! גראַבלען זאָל מען אײַך — טאַטע פֿאָטער!

סרוליק. (אָב).

זעלדע. מיט קינדער וואָס האַלטען ערשט אין אויפֿוואַקסען וועט איהר גאָרנישט מאַכען! מיט צעהן קעפּ אַז איהר זאָלט זײַן וועט איהר דעם ברויט ניט בעהאַלטען פֿון אַזאַ חנה'לען... ז'וועט'ן געפֿינען און אויסקאַלופּען מיט די קלײנע פֿינגערלעך דאָס גאַנצע ווײַכע... וויפֿיעל מאָל, מײנט איהר, האָט מיר שוין מײַן סטודענט אויסגערעדט פֿאַר אַזאַ ברויט? נאָר ניט דאָס בין איך אויסען... וועגען וואָס האָב איך עס פֿריהער געזאָגט... יע... טאַקי וועגען מײַנעם... אַז ער קומט אַרויף פֿון דאַנען — איז העט, העט — די מוהמע גיטל! די מוהמע גיטל!

גיטל. (שטיל) די מוהמע גיטל...

זעלדע. אין זײַנע „מוהמע־גיטל'ס" איז נאָך עפּעס בעהאַלטען... רופֿען רופֿט ער דער שוויגער און מײנען מײנט ער דער טאָכטער...

גיטל. (גלויבט ניט, טרויעריג) אַי, זעלדע, זעלדע...

זעלדע. אַביסל טאַקי איז ער צו אײַך צוגעבונדען... וואָס אַנ'אמת־איז אַנ'אמת: איהר זײַט גיטעלע, אַ קלעפּעדיגע... וואָס דאַרפֿט איהר מעהר: פֿאַר איאָהרען האָבען מיר געהאַט אַ קוואַר־טיראַנט, אין מײַן שלמה'ס יאָהרען, כ'ווײס, אַ שנעק... איז זײַן גאַנצער פֿערברײַנגען געווען מיט מיר... אַ מאָדנער בחור, ער פֿלעגט אַלץ זאָגען אַז איך בין אַ קלעפּעדיגע...

גיטל. וואָס מיינט איהר?

זעלדע. (שמייכעלט אויך) און טאַקי אַזוי!... באשר מיר לאָזען זיך אָב, גיטעלע, מיר זאָלען אָבער וועלען, קענען מיר נאָך פֿערדרעהען צעהן בחורײַלעם די קעפּ... גיכער ווי די יונגיטשקע... פּעריל מיינע, אַז זי קלײַבּט זיך אין גאַס אַרײַן, ווייסט איהר דאָך, וואָס פֿאַר אַ סדרה ס'הויבּט זיך אָן: היטעלעך און הענטשקעלעך און פּאַסקעס און שפּילקעס און וואוּאַלקעס אין נאָך אַ שמאָכטע און נאָך – אין גאַס זאַמט זי זיך אָב וויפּיעל זי וויל אַליין... און קומט אַראָב אַ היים אָהן הענד און אָהן פּיס... מיעד און צעבראָכען... ס'איז מיר אַנ'אמת'ר רחמנות אויף דעם מיידיל... איהר מעגט הערען וואָס איך האָב איהר הײַנטיגע וואָך געזאָגט, מײַן הערשען איז עס זעהר געפֿעלען געוואָרען: זי שטעהט אין שפּיעגעל און ס'געפֿעלט איהר ניט ווי איך פֿערבינד איהר אונטען דעם שלייף... — דיר געפֿעלט ניט, טאָכטער, זאָג איך, מיר געפֿעלט אויך ניט... ס'קאָסט נאָר געלד און צײַט... און – גאָרניט!... דו גיעב מיר אָט אָ די שמאָכטעס און לאָז מיך מיט זיי אויף אַ שעה אין גאַס... וועסטו זעהן אויב איך וועל ניט ברענגען אַ גאַנצע טוץ בחורים אַהיים, איינער שענער און בעסער פֿאַר'ן אַנדער'ן... וואָס רעדט איהר, גיטעלע, דער אַלטער מײַנער האָט זיך געהאַלטען פֿאַר די זײַטען לאַכענדיג.

פּעשקע. (רוקט אַרײַן דעם קאָפּ) מאַמע –

זעלדע. נו זעהט, זעהט, ווי זיי לאָזען ניט אָבעטעמען – (דרעהט אויס דעם קאָפּ צו פּעשקען) וואָס ווילסטו?

פּעשקע. קום אַ היים...

זעלדע. וואָס איז שוין דאָרט?

פּעשקע. קום אַהיים!

זעלדע. וואָס איז שוין ווידער?

פּעשקע. יאָסעלע האָט זיך –

זעלדע. אַי-אַי-אַי... נעמט גיכער אַ שמאַטקעלע... און עפֿענט אויף די פֿענסטער... גיכער אָבער...

פּעשקע'ס (קאָפּ פֿערשווינדט).

זעלדע. נו געהט מאַכט עפּעס! אַ פּיציל, אַז עס פֿערדאַרבט זיך... אַזוי — פֿערשטעהט עס און בעט זיך... ער וועט קומען און וועט מאַכען מינעס. אײַך מעג איך דאָך דערצעהלען: דאָס

איז די אײדעלקײט אַלײן... אין אַ שטוב, צווישען קלײנע קינדער, טרעפֿט אַמאָל... קען ער ניט אײַנזיצען, ס׳הויבט איהם פֿון אָרט —

שלמה. (קומט אַרײַן פֿון פֿראָנט אין אַ סטודענטען-קאָסטיום).

זעלדע. (מײנט אַז נאָך װער פֿון די קלײנװאַרג קומט איהר רופֿען) נו, זעהט, זעהט — (דערזעהט איהם) אָה, מײַן גרויסער גאָר!... אַודאי איך נאָך מיר?!.. (הויבט זיך אויף).

שלמה. (מעהר געװענדט צו גיטל׳ן) גוט נ׳אָװענד!

גיטל. (צוזאַמען מיט זעלדען). גוט נאָװענד! גוט נאָװענד!

שלמה. (מיט אַ לײַכטען שמײכעל). ביסט מעהר אונטען װי אויבען, מאַמע...

זעלדע. האָב ניט קײן מורא... דײַנע ברידערלעך און דײַנע שװעסטערלעך לאָזען דען אײַנזיצען?...

שלמה. מ׳האָט ליעב דער מאַמעס פֿאַרטוך! —

זעלדע. טאַקי נאָר דעם פֿאַרטוך... אַי קינדער, קינדער! כּל־זמן מ׳איז קלײן — קען מען זיך אָהן דעם ניט בעגעהן; װערט מען גרעסער — זוכט מען זיך װאָס בעסער...

שלמה. (אונצופֿריעדען) מאַמע...

זעלדע. (מיט אַ חיטרע שמײכעלע, קוקענדיג אויף גיטל׳ען). צלה׳ניו האָט זיך אויף דיר ניט געקאָנט דערװאַרטען און איז אַלײן אַװעק שפּאַצירען...

שלמה. מאַמע!...

זעלדע. נו-נו... אַ גוטע נאַכט!... (אָב).

שלמה. (געהט זיך עטליכע מאָל דורך לאַנגזאַם הין און צוריק איבער׳ן צימער; בלײַבט שטעהן פֿאַר גיטלען, קוקט װי זי שטריקט) איהר שטריקט עס אַ פֿרישע פּאָר?...

גיטל. אַ פֿרישע פּאָר, שלמה... הײַנט אָנגעהויבען —

שלמה. און הײַנט ענדיגען —

גיטל. איך זאָל זיצען מיט דיר און פֿערשמועסען זיך װי נעכטען — ענדיג איך זײ הײַנט —

שלמה. איהר װעט מיך שטאַרק בעטען — זיץ איך הײַנט אויך מיט אײַך —

גיטל. אַי, שלמה, שלמה, די מאַמע דײַנע איז אויף דיר ברוגז —

שלמה. נו... נו... איך זיץ מיט אײַך!... (זעצט זיך).

גיטל. און זי? (ווייזט אויפ'ן ראָיאל).

שלמה. מ'דאַרף אַ מענש ניט שטערען ויען ער וויל אַליין זיין.

גיטל. וועה, וועה... (טרויעריג) אַליין זיין! איך אין איהרע יאָהרען האָב געוואוסט פון אַליין זיין... (פויזע) איך בין אויף דיר ברוגז, שלמה!

שלמה. אויף מיר?

גיטל. יונגע קינדער —

שלמה. מוהמע —

גיטל. יונגע קינדער דאַרפען זיך געפעלען...

שלמה. מוהמע!

גיטל (גוטמוטיג). געה, ביסט אַ שלימזלניק... קומסט און זיצט אָב יעדען אָוועגד — און גאָרנישט... עה... כ'געדענק: איך מיט מיין מאיר'ן עליו השלום —

שלמה. אייער מאַנן —

גיטל. וואָס מאַנן, וועָן מאַנן! נאָך קיין חתן=כלה ניט געווען...

שלמה. (פערבאָרגט דאָס געזיכט אין זיינע הענד).

גיטל. (שטריקט). וואָס ווייסטו... — שפּעטער ערשט האָבען מיר חתונה געהאַט...

שלמה. (וואַרם, שטיל) מוהמע... מוהמע...

גיטל. מיר האָבען חתונה געהאַט! ווער עס ווייס ניט וויפיעל דער טאַטע מיינער האָט ניט געוואָלט... אַ לעהרער איז ער דאָך דאַמאָלס געווען... אַ בלאַס בחור'ל מיט קנייטשען אין שטערן... איך בין שוין געווען אַ זיעבצעהן=יעהריג מיידעל, האָב גוט געשריעבען — פאַלט איהם אַ מאָל איין: איך האַלט ניט גוט די פעדער —

שלמה. אייער מאיר?...

גיטל. מיין לעהרער. — איך געדענק נאָך ווי היינט, איך בין געזעסען איבער'ן העפט, אַ דיקטאַנט האָבען מיר דעמאָלט געמאַכט, ער, אָנשטאָדט — דיקטירען מיר, טשעפּעט זיך אַלץ צו מיין האַנד: „ווי האַלט איהר די פעדער!“ „ווי האַלט איהר די פעדער!“... איך ווער רויט און ווייס ניט וואָס ער וויל פון מיר האָבען, ביז איך גיעב אויף איהם אַזוי אַ קוק — פון דער זייט... איך בין אויך געווען אַ גוטע סחורה!.. איך גיעב אַזוי אַ קוק —

און ווייס שוין אלץ... ער האט טאקי ליכטיגע אויגען געהאט... און אנגעהויבען האט זיך עס פון דער האנד, יעדען פינגער בעזונדער געשלעפט צו די ליפען... דערנאך וואס ער האט אלץ איבערגעטהון מיט מיינע האר... עס פלעגט מיר נאר וואונדערן: פון וואנען קען ער עס? פון מיינע צוויי צעפ פלעגט ער אויספלעכטען אמאל פינף, אמאל זעקס צעפ, און אין יעדען צאפ איינפלעכטען צו עטליכע צעהנדליג קושען, זיי זענען טאקי שווער געווען... דערנאך - כוואַ... נעהמען דערצעהלען וואס דער מענש האט פערפיהרט... - זעהסטו - וואס ער האט מיר אויסגעלערנט - אויף צעהן קעפלעך קרויט געזאגט געווארען!

שלמה. איהר זענט געוועזן א וואוילע -

גיטל. וואס וואוילע! א מיידעל ווי אלע מיידלעך! און היינט ווילסטו מיט מיר נישט פערברענגען?

שלמה. איך וויל! איך וויל! (חאפט איהר קושען די הענד).

גיטל. היט זיך שלמה'קלי, די שפיזלען - וואס ווייסטו... וואס ווייסטו... כזאל זאגען איך בין געוועזן א הייסע - נישט אזוי... נאר אז איך פלעג שפירען זיינע ליפען אויף מיינע האר, האט עס מיך אדורכגענומען... דאס גאנצע לייב - עה... עה...

שלמה. איהר בענקט, מוהמעניו -

גיטל. שייך בענקען... נארעלע, ווערט מען עלטער - בענקט זיך אפילו אויך נישט... (הויבט אויף איהם אויף די אויגען) אויף דיר, אויף דיר בין איך ברוגז - !

שלמה. (פערשטעהט איהר) רעדט נישט, מוהמענו...

גיטל. האסט זי נישט גענוג ליעב -

שלמה. (בעהאלט דאס געזיכט אין די הענד).

גיטל. אי נארעלע... נארעלע... זי איז א וואוילע... וואוילער פאר איהר מאמען...

שלמה. איך האב זי ליעב -

גיטל. א שלימזלניק ביסטו... א שרעקעדיגער...

שלמה. (בעט זיך) רעדט ניט אזוי, מוהמע, רעדט ניט אזוי...

גיטל. איינמאל נאר צוגעהן, אנ'נעהמען איהר פעסט פאר ביידע ארעם און א קוש טהון, א קוש - אויף די ליפען --

שלמה. (בעט זיך) זאגט עס נישט, מוהמע...

גיטל. (רעדט ווײַטער דאָס איהריגע) און שוין! שרעק דיך ניט... שרעק דיך ניט... אויף די קניע וועט זי פאַר דיר פאַלען, די הענד דײַנע קושען... אָח, אָח, טײַערע צלה׳ניו מײַן... זיסע טאָכטער מײַנע!...

שלמה. ווי איהר רעדט... ווי איהר רעדט!...

גיטל. (די זאַק פאַלט איהר פון די הענד, זי חאַפּט אָן שלמה׳ן פאַר זײַנע הענד, בעט) איך וויל דיר אויך די הענד קושען... מײַן שלמה׳קלי, מײַן קינד...

שלמה. טאָמער ליעבט זי מיך נישט... טאָמער—

גיטל. דו ווייסט עס נישט... זי ווייסט עס אַליין אויך נישט... זי וואַרט: עפּעס דאַרף עמיצער קומען... עמיצער דאַרף שפּיעלען...

שלמה. זי האָט עס אויך מיר געזאָגט: עמיצער דאַרף קומען, עמיצער דאַרף שפּיעלען...

גיטל. דיר האָט זי עס אויך געזאָגט—

שלמה. ער דאַרף שפּיעלען וואָס בײַ איהר האַרצען איז, מיט איהר גלײַך... אַקאָמפּאַנירען איהרע ליעדער דאַרף ער...

גיטל. וועלכע ליעדער?

שלמה. וואָס זי האָט נאָך נישט געזונגען...

גיטל. אַקאָמפּאַניר איהר—

שלמה. איך קען זיי נישט... אָט קומט זי, (געהט צו צום פענסטער, פּויזע) אין פענסטער זעה איך זי—

גיטל. (הויבט שנעל אויף דעם זאַק, זעצט זיך, שטריקט ווײַטער, דעם קאָפּ אַראָבגעבויגען, אײַלענדיג) טהו עס, שלמה— פעסט פאַר דעם אָרעם און קוש זי, קוש זי... אויף דײַן האַרצען דריק זי—

שלמה. מוהמע!

גיטל. (דער קאָפּ איז אַלין אַראָבגעבויגען) טהו עס, טהו עס!

שלמה. וואָס זאָל איך טהון?!

גיטל. זינג איהר דײַנע ליעדער אויב דו קענסט נישט איהרע...

שלמה. איך ווייס אַז איהרע זענען שענער...

גיטל. זינג איהר דײַנע, דײַנע! דײַנע ברענגען איהר לעבען!

שלמה. איהרע זענען שענער!

ניטל. זיי ברענגען זי אום... דיינע, דיינע!

שלמה. איך קען נישט!...

צלה. (קומט אריין דורך דער פראנט-טהיר).

ניטל. (שטילער, נאר שארף) זי בלייבט דאן דיינע, און צונאב קריגסטו גאלד און זילבער —

שלמה. אה, מוהמע, מוהמע!..

צלה. (טהוט אוים דאס היטעלע, לעגט עס אויפ'ן ראיאל).

ניטל. וואו ביסטו געוועו, צלה'ניו?

צלה. איך בין געגאנגען זעהען ווי די זונן געהט אונטער.

שלמה. ס'איז שען! (ווערט אביסל פערשעמט).

צלה. און טרויעריג...

שלמה. ווי אמאל —

צלה. אלע מאל!

שלמה. נו!...

צלה. אלע מאל!

שלמה. (שטעהט אויף, שמייכעלט) כדי מיר זאלען זיך נישט דארפען קריגען, געה איך אויף א האלבע שעה גאר ארויף אהיים...

ניטל. האסט זיך טאקי דערשראקען פאר איהר... אי — אי—, און ענטלויפסט!

שלמה. (שמייכעלט) ניין, איך גיעב מיך נאך נישט אונטער, מ'ווארט אבער דארט אויף מיר, אודאי מיט'ן עסען...

ניטל. (הויבט זיך אויף מיט'ן שטריקען) בלייב דא און עס אביסעלע שפעטער מיט אונז; אין דער היים, דאכט זיך, האט מיט'ן עסען געטראפען א סבה...

שלמה. אהא, די מאמע האט שוין דא דערצעהלט פון איהרע טעפ-געהיימנים!

ניטל. (שארף) בלייב דא שלמה, דו עסט מיט אונז! (געהט צום עסצימער, קעהרט זיך אום האלב ערנסט, האלב אין שפאס) לאז זיך נישט פון איהר!.. (אב).

צלה. (מיט א שמייכעל). וואס האט זי געזאגט?

שלמה. איהר האט פערהערט?

צלה. ניין... ענטקעגען וואס אבער?

שלמה. (ווי צו זיך) זאל זי אזוי האבען געענדיגט דעם פריהעריגען געשפרעך — ?

צלה. (מיט'ן זעלבען שמייכעל) ס'איז דאָ וואָס אָבגערערדט געוואָרען צווישען אייך, וועגען מיר!...

שלמה. צלה!

צלה. ווען נישט איהר — איז די מאַמע; עמיץ פון אייך! מיר איז אָבער אַלץ איינ'ס... זאָל זי נאָר נישט אַריינברענגען אַהער די לאָמפּ וועל איך אַלץ בײַשטעהן, אַלעמען בײַקומען!... זאָל זי נאָר נישט אַריינברענגען די לאָמפּ!

שלמה. ס'איז שוין דונקעל —

צלה. (האַלב-לויט) אין דער דונקעל איז ער דאָ מיט מיר...

שלמה. דער טרויער —

צלה. דער טרויער — אַה... איהר קענט איהם שוין, שלמה?

שלמה. איך קען איהם נישט —

צלה. איהר קענט איהם ניט... באַלד, באַלד וועט ער מיך רופען —

שלמה. ער וועט אייך רופען!

צלה. און איך וועל איהם ענטפערען —

שלמה. (אַ וואָרט נאָך אַ וואָרט, פאַרשענדיג איהר מיט זײַנע אויגען). איהר וועט איהם ענטפערן...

צלה. איך וועל איהם ענטפערען — (פויזע. פלוצלונג) ער קומט באַלד... ער איז שוין נאָהענט... איהר זעהט — ווי ס'ווערט נאָר דונקעלער.

שלמה. (הויבט זיך אויף פון קאַנאַפּע).

צלה. בלײַבט זיצען, שלמה... בלײַבט דערווײַל זיצען... איך זעה אייך יעצט ניט ווי ניט אַזוי דײַטליך, — (קוקט אויף איהם פון נעבען פענסטער) ס'איז אײַער ווײַסער שטערן!.. נאָר דעם שטערן אַליין... טראָגט זי אָבער אַריין די לאָמפּ, פערטרײַבט זי איהם פון דאַנען און ווײַזט מיר אײַער גאַנצעם געזיכט און די וואָנסען אײַערע, אײַערע בלאָנדע וואָנסען... „דעם טאַטען עליו-השלום'ס וואָנסען, זאָגט זי, זענען בײַ אייך"... (פויזע) איך זעה שוין אײַער שטערן אויך נישט... אַה, איהר האָט דעם קאָפּ אַראָבגעבויגען —

שלמה. (הויבט אויף דעם קאָפּ שטיל) ער רופט אײַך שוין?

צלה. נאָך נישט... (בלײַבט שטעהן נעבען פענסטער, ס'פאַלען אויף איהר עטליכע דעמערונג-שטראַהלען. פויזע).

שלמה. (זיין בליק פֿאַלט אויף איהר הוט) איהר קומט עס פֿון אונטער'ן שטאָדט —

צלה. פֿון וואַנען ווייסט איהר?

שלמה. אַ זומערפֿייגעלע איז איינך אויפ'ן הוט איינגעשלאָפֿען... (הויבט זיך אויף, געהט צו צום ראַיאַל).

צלה. איך האָב ניט געשפּירט ווי ס'האָט זיך מיר אויפ'ן קאָפּ געזעצט, ריהרט עס ניט, שלמה...

שלמה. זאָל עס פֿליהען! (ריהרט עס אויפ'ן הוט).

צלה. ס'איז געשלאָפֿען?

שלמה. יעצט פֿליהט עס! (הויבט אויף דעם קאָפּ, און קוקט עס נאָך) יעצט פֿליהט עס!

צלה. איך זעה עס ניט.

שלמה. עס פֿליהט, עס פֿליהט!

צלה. איך זעה'ס ניט.

שלמה. ס'איז אַ ווייס זומער פֿייגעלע ווי פֿון דער לְבָנָה אויסגעשניטען.

צלה. איך זעה עס ניט.

שלמה. (קוקט איהר אָן) ביי איינך איז נאָך די זונן אין די אויגען —

צלה. די פֿערגאַנגענע זונן?

שלמה. (טריקען, לאַנגזאַם אַ זילבע נאָך אַ זילבע) די פֿער-גאַנ-גע-נע —

צלה. ווי זעהט זי אוים?

שלמה. זי גליהט...

צלה. און וויל ניט פֿערלעשען — ? (פּויזע).

שלמה. (בלייבט געגען איהר, פֿערטראַכט).

צלה. אונטער'ן שטאָדט האָב איך געזעהן ווי די זונן געהט אונטער. מיט'ן לעצטען שטראַהל האָב איך מיך געזעגענט... שטום האָט זיך דער לעצטער שטראַהל מיר אויף די ברוסט גע-לייגט, האָט זיך מעהר צום מערב ניט געקענט צוריקציהען און איז מיר אויף דער ברוסט אויסגעגאַנגען...

שלמה. קוקט אויף איהר מיט וואונדער און ענטציקונג). זי גליהט נאָך —

צלה. און וויל נישט פֿערלעשען! — פֿאַר די אויגען איז מיר

די זונן אונטערגעגאַנגען; די מערב־וואָלקענדלעך האָבען נאָך איהר שטיל אַ הספּד אָבגעריכט, איך בין אַהיים אַוועק און האָב נישט געוואוסט אַז איך טראָג פון פעלד די זונן אין מײַנע אויגען –

שלמה. און אַ זומערפײגעלע אויפ׳ן קאָפּ... (ער זעצט זיך בײ׳ם ראַיאַל).

צלה. איך האָב נאָר דערהערט אַראָבגעהענדיג פון באַרג זײַנע טריט —

שלמה. וועמענס?

צלה. (חזר׳ט איבער) זײַנע טריט... אונטער מיר האָב איך זײ דערהערט...

שלמה. אונטער אײַך?...

צלה. איך דערקען באַלד זײַנע טריט, ער האָט אַזאַ לײַכטען גאַנג... דאָס גראָז בייגט זיך נישט אונטער איהם... די זונן איז אַוועק און האָט איהם אַלץ איבערגעגעבען: נעהם און הערש! האָט זי איהם געזאָגט; ער הערשט אָבער ניט... ער גלעט נאָר און לאַסצעט און אַלץ ווערט טרויעריג אונטער זײַנע הענד... אויף אַלע פעלדער האָט ער אויסגעגאָסען זײַן שטילען שמערץ; יעדען זאַנג האָט ער אײַנגעטהיילט פון זײַן נשמה און האָט׳ן דאָס פולע טרויעריגע קעפּעלע אַראָבגעבויגען; יעדען בוים האָט ער בעשאָנקען מיט אַנ׳אומעטיגען שטילשווײַגען – אין אַנ׳אומעטיגען שטילשווײַגען זענען די בוימער געשטאַנען; יעדעס צווײַגעלע האָט בעזונדער געשוויגען, יעדעס בלעטעלע איז בעזונדער שטום געווען... אין דער לופט נאָר האָט געשוועבט אַ רעדעוודיגע מעלאַנכאָליע... ווי ס׳איז נאָר דונקעל געוואָרען— אַזוי האָט ער זי אַרויסגעלאָזען איבער דער וועלט: געה, און פערצעהל פון מיר, רעד יעדען צום האַרצען; ווײַן יעדען אויף די אויער׳ן— און אַלץ זאָל טרויעריג ווערען –

שלמה. (מיט שמייכלען) טרויעריג ווערען — ?

צלה. — אַלץ איז טרויעריג געוואָרען אונטער׳ן שטאָדט און איך בין אַהיים געגאַנגען... דעם גאַנצען וועג איז ער מיר פון הינטען נאָכגעגאַנגען... טריט בײַ טריט... און האָט מיר די צעפּ געקושט —

(דורך דער טהיר־שפּאַרע פאַלט אַרײַן אַ שטראַהל ליכט פון לאָמפּ).

שלמה. (האַפּט זיך אויף פון שטוהל, געהט שנעל צו, עפענט די

טהיר און טרעפֿט זיך געזוכט און געזוכט מיט גיטלען וואס האלט אַן' אַנגע, צונדענע לאַמפּ) מוהמעניו, איהר וועט צוריק נעהמען די לאַמפּ..

גיטל. (קוקט איהם אָן און טהיר) נו ?...

שלמה. (שווייגט).

גיטל. (פערמאַכט די טהיר און געהט אַ מיט דער לאַמפּ).

שלמה. (שטעהט נאָך אַ ווײַלע מיט'ן פּנים צו דער פערמאַכטער טהיר, קומט דערנאָך און זעצט זיך צוריק אויפֿ'ן שטוהל נעבען ראַיאַל).

צלה. (קומט צו צו איהם, אויס דאַנקבאַרקייט) גיעט מיר אייער האַנד! ...

שלמה. (נעמט איהר האַנד אין זײַנע, און דריקט איהר שטיל).

צלה. איהר שפּירט איהם שוין אויך דאָ?

שלמה. ניין.

צלה. איהר האָט די לאָמפּ געהייסען צוריק טראָגען—?

שלמה. צוליעב אייך...

צלה. יאָ, יאָ... ער איז דאָ...

שלמה. דאַרף איך אייער האַנד אַרויסלאָזען—?

צלה. יאָ... (ציהט לייזע אַרויס איהר האַנד). ער איז דאָ, און וועט מיך באַלד רופֿען— (פּויזע).

זײַן קול. (ווי און אַנהויב אַקט). אָ——

צלה. (ענטפֿערט) אָ—— (שלמה'ן) איהר הערט ווי ער רופֿט?

שלמה. איך הער עס ניט.

צלה. גאָרנישט?

שלמה. איך הער נאָר ווי איהר ענטפֿערט...

זײַן קול. (אונטער די פּאַרטיערען ווי פֿריהער) אָ——

צלה. איהר הערט ניט?!.. איהר הערט ניט?!..

שלמה. איך הער די בלומען אין פֿעלד ריידען; איך הער דאָס פֿליסטערן פֿון די ווייטע שטערען אין הימעל— און הער נאָר נישט ווי ער רופֿט...

צלה. ער רופֿט... ער רופֿט... ער קומט באַלד אין שוואַרצען געהילט... אויף אייער אָרט וועט ער זיך זעצען און שפּיעלען, פֿון מײַן האַרצען וועט ער שפּיעלען; טרויעריג װעלען זײַנע פֿינגער פֿאַלען אויף די קלאַווישען; לאַנגע טרויעריגע פֿינגער האָט ער—

שלמה. ער קומט אָפט צו אייך?

צלה. ער קומט אַלע מאָל, מיט יעדען נייען שמערץ וואָס וואַקסט מיר אויף אין האַרץ... ער אַליין שענקט מיר איהם דעם שמערץ... ער אַליין וועבט שטילערהייד יעדעם ליעד אין מיין נשמה, אַ פּערז נאָך אַ פּערז וועבט ער... דערנאָך קומט ער און שפּיעלט עס אויס, שעפּט עס אַקאָרדען־ווייז פון מיין האַרץ אַרויס...

שלמה. איהר ריכט זיך אויף איהם יעצט?

צלה. (פעסט) ער דאַרף קומען! דאָס ליעד איז שוין פאַרטיג!

שלמה, (ציעהט אויס די הענד צו די קלאַווישען ווי ער וואָלט וועלען דאָס ליעד געפינען) אַה!

צלה. דאָס נייע ליעד... ער וועט קומען און וועט עס אויס־שפּיעלען —

שלמה. (קלאַפּט אין אַ הויכען אַקאָרד).

צלה. (פערציטערט, חאַפּט'ן אַן פאַר אַ האַנד) ניט דעם אַקאָרד...

שלמה. (שטעהט אויף פון שטול, ערגעבענסט) ניט דעם אַקאָרד!

צלה. ניט דעם אַקאָרד, שלמה... (נעהמט זיינע ביידע הענד און לעגט איהר קאָפּ אויף זיין ברוסט).

(פּויזע).

שלמה. איך וועל נאָך אַמאָל פּרובירען, צלה, אייער ליעד געפינען —

צלה. (קוקט איהם קורץ און טרויעריג אָן) פּרובט...

שלמה. (זעצט זיך ווידער בײַ'ם ראָיאַל, קוקט טיעף אין צלה'ס געזיכט, ווי ער וואָלט וועלען אויסשעפּען איהר געדאַנק, קלאַפּט אָן בלינד די קלאַווישען).

צלה. (פערציטערט לייכט) נישט דער...

שלמה. (פערווירט. נעהמט זיין בליק פון איהר נישט אַראָב) נישט דער! (קלאַפּט אָן אנדערע קלאַווישען).

צלה. (צוקט איינגעהאַלטען) ניין...

שלמה. (פערצווייפעלט) ניין! (פאַרשט איהר געזיכט, און קלאַפּט אָן דאָס פיערטע מאָל)

צלה. (פאַלט צו איהם צו) ניין, איהר ווייסט עס נישט שלמה, דאָס ליעד... נעהמט, ריהרט עס מיר אָן אויפ'ן האַרצען (זי נעהמט

זײַן האַנד און לעגט זיך אויפ'ן האַרצען) איהר הערט דאָך די בלומען רײדען, די װײַטע שטערען הערט איהר דאָך – און מײַן ליעד, מײַן ליעד קענט איהר נישט געפֿינען...

שלמה. אײַער ליעד געפֿין איך נישט! פֿערבאָרגען איז עס פֿון מיר – און איך קען עס ניט געפֿינען...

זײַן קול אָ . . —

צלה. (װענדט אויף איין אויגענבליק איהר געזיכט צו די פּאַרטיערען).

שלמה. (שטעהט אויף פֿון שטוהל) ער רופֿט אײַך... ער רופֿט אײַך...

צלה. איהר הערט דען זײַן קול?

שלמה. ניין. איך הער אײַער ענטפֿער...

צלה. איך האָב יעצט געשװיגען –

שלמה. איהר האָט לײַכט פֿערציטערט... אַזױ לײַכט... (ער לאָזט איהר שטעהן, געהט צו צו דער קאַנאַפּע, זעצט זיך, שפּאַרט אָן די הענד אויף די קניע און לעגט אויף זיי דעם קאָפּ).

צלה. (זעצט זיך בײַם ראַיאַל, זי קומט אויס מיט'ן פּלײצע צו שלמה'ן. אין ערוואַרטונג אויף װעמען, פּויזע פֿאַר אונגעדולד) אָ . . —

ער. (בעװײַזט זיך פֿון צװישען די פֿערהאַנגענע שװערע פּאַרטיערען פֿערװיקעלט אין שװאַרצען, דעם קאָפּ טרויעריג אַראָבגעלאָזען, די הענד פֿערלייגט אויף די ברוסט, בלײַבט שטעהן געגען צלה'ן).

צלה. הויבט זיך לאַנגזאַם אויף פֿונ'ם שטוהל, װי פֿון שלאָף, טרעט אַביסעל צוריק, מאַכט'ן אַ װעג צום ראַיאַל, בלײַבט שטעהן מיט'ן געזיכט צום פּובליקום, קוועך צום פֿענסטער).

ער. (געהט צו מיט לאַנגזאַמע טריט און זעצט זיך בײַ'ם ראַיאַל).

שלמה. (הויבט אויף דעם קאָפּ צו צלה'ן, שטיל בעטענדיג) צלה...

צלה. (שטעהט װי פֿערגעסען. הערט ניט זײַן רופֿען).

(פּויזע).

שלמה. (בעטענדיג) צלה... צלה...

צלה. (הערט'ן נישט, פּויזע).

ער. (ציעהט אויס די הענד צום קלאַװיר, שלאָגט אויס עטליכע טענער).

צלה. (הויבט אויף דעם קאָפּ עפּעס העכער, עפֿענט ברײטער די אויגען אין ערוואַרטונג).

ער. (שפּיעלט דעם ערשטען טאַקט).

צלה. (עפֿענט אונבעוואוסט דעם מויל, זינגט אונטער זיין אקאמפּאַניםענט, קוקענדיג אין פֿענסטער).

(אין פֿענסטער פֿאלען אריין עטליכע דעמערונג-שטראַהלען).

די זון פֿערגעהט אין פֿלאַמען,
די זון — מ׳זעהט זי קוים —
אַזוי פֿערגעהט מיין האָפֿנונג,
אַזוי פֿערלעשט מיין טרוים...

די נאַכט, די נאַכט, איז פֿינסטער
די נאַכט איז שטום און שוואַרץ;
אַזוי זעהט אויס מיין טרויער,
אַזוי זעהט אויס מיין הארץ...

וועלט, דו וועלט, דו זאָרג ניִשט —
באַלד לייכט אויף דיין טאָג!
אייביג איז מיין טרויער.
אייביג איז מיין קלאָג...

ער. (ענדיגט זיין אקאָמפּאַניםענט, שטעהט אויף פֿון שטול, נעמט עטליכע שטאַרקע, טרויעריגע אקאָרדען —)

צלה. (דערנעהנטערט זיך צו איהם הינטערוויילעכטס, ווי צוגעצויגען פֿון זיינע אקאָרדען).

ער. (זיך צוּווענדענדיג צו איהר, עפֿענט ברייט זיין מאַנטעל און שלינגט איהר אין איהם איין. דריקט זי פֿעסט צו זיך, קושט איהר ווייך די לאָקען צעפֿלעכטענדיג זיי, לאַנגע פּויזע. לאָזט איהר אַרויס אויס׳ן מאַנטעל אויפ׳ן שטול, און געהט אָב אונטער די פּאָרטיערען, לאַנגזאַם און שטיל ווי ער איז אַריינגעקומען).

צלה. (בלאַס און מיעד, דעם קאָפּ פֿערוואָרפֿען אויפ׳ן וועגטיל פֿון שטול, די הענד אַראָבגעלאָזט מאַכטלאָז פֿון ביידע זייטען. פּויזע. צעבראָכען שטיל) שלמה...

שלמה. וועלכער האָט אַראָבגעלאָזט דעם קאָפּ איבער די קניען ווען זי האָט געענדיגט זינגען, הויבט׳ן צו איהר ווידער אויף).

צלה. צינדט יעצט דאָס ליכט אָן —

שלמה. (אויפשטעהענדיג) דאס ליכט?

צלה. ס'קען שוין ליכטיג ווערען...

שלמה. (דערמאנט איהר איהרע ווערטער) „אין דער דונקעל איז ער דא מיט אייך"...

צלה. ער איז שוין דא געוועזען און איז אוועק!

שלמה. (צינדט אן דאס ליכט אויפ'ן טישעל, ס'ווערט ליכטיג) (פויזע).

צלה. איהר האט געהערט זיין ליעד?

שלמה. ס'איז זיין געוועזען?! — — —

צלה. יעצט זינגט מיר אייערע...

שלמה. זיינע זענען שענער —

צלה. ער איז דא געוועזען, האט זיי אויסגעשעפט פון מיר און — אוועק... יעצט האב איך גארנישט, גארנישט... מיט א ליידיג הארץ און א קאלטע ברוסט האט ער מיך אויפ'ן שטול געלאזען... (שטרעקט צו איהם די האנד אויס נישט ריהרענדיג זיך פון שטול) גיט מיר אייער האנד!

שלמה. (שטעהט אויף פון קאנאפע, קניעט אונטער איהר, נעמט זי ביי דער האנד).

צלה. (מאטלאז). ער טהוט אלע מאל אזוי, אלע מאל... צום ערשטען וועבט ער אין מיר דאס ליעד, א ווארט נאך א ווארט, א פערז נאך א פערז... איף מיינע דינע נשמה=פעדעם וועבט ער עס, טונקט יעדען אות אין מיין בלוט אב; דערנאך קומט ער און רייסט עס אין גאנצען אויס, לאזט גארנישט איבער. לאזט גארנישט איבער... — דריקט מיר שלמה, בעסער די האנד, איך זאל פיהלען!...

שלמה. (דריקט איהר האנד אין זיינע, קושט זי, קוים וואס מ'הערט) צלה... צלה...

צלה. מיט א ליידיג הארץ און א קאלטע נשמה האט ער מיך אויפ'ן שטול געלאזען (לעגט די האנד אויפ'ן הארץ) לעגט מיר די האנד אויפ'ן הארצען ועט איהר דעם ווידערקלאנג הערען, ליידיג איז עס!

שלמה. (טרייסט זי) ער וועט קומען, צלה, און ווייטער אין אייך זיינע ליעדער וועבען!

צלה. נישט אזוי שנעל וועט ער קומען... נישט אזוי שנעל...

נאָך אַזאַ אָוונד קען מען אַזוי שנעל נישט קומען... און — אַח! (מיעד) איך שטאַרב דערוויַיל פאַר לאַנגוויַיל... (ציעהט איהם צו זיך).

שלמה. פאַר לאַנגוויַיל — ?

צלה. איהם קענט איהר אויך נישט? ... קומט, זינגט מיר אייערע ליעדער!

שלמה. (שטעהט אויף און בלייבט אויפ'ן אָרט) זינגען אייך מיינע... מיינע... איך פערגעס זיי אין אייער נעגענוואַרט... פרעהליכע זענען מיינע!... איך זינג זיי שטענדיג און אומעטום... מיט חברים און אַליין; אויף דעם וועג אין אוניווערסיטעט, אין לאַבאָראַטאָריום פאַר פעהלערהאַפטע קראַנקע; ביי'ם אַנאַליזירען צושניטענע טויטע קערפער — אומעטום זינג איך זיי; דאָ נאָר, נעבען אייך פערגעס איך זיי...

צלה. דערמאָנט זיך —

שלמה. דאָ, נעבען אייך? (געהט אָב וויַיטער, צו דער קאַנאַפע) איך קען מיך נישט דערמאַנען!...

צלה. (מיעד) שלמה...

שלמה. איך קום שטענדיג אַהער מיט דעם געדאַנק, אַלע מיינע ליעדער פאַר אייך אויסצוזינגען... ווען איך זינג זיי — דאַכט זיך מיר, אַז זיי זענען פול מיט לעבען און לעבענסזאַפט... אַ קראַנץ לעבעדיגע בלומען טראָג איך אייך יעדעס מאָל אַהער! וויַיסע פלאַטערנדע טויבען; ווי אין אַ טויבענשלאַג אַזוי ציטער'ן זיי אין מיין ברוסט — קוים טרעט איך נאָר אַריבער אייער שוועל, פערפריהרען זיי אין מיר... איהר, (קוקט זיך ארום) אייער צימער — איך שעם מיך דאָ מיט זיי, מיט מיינע ליעדער...

צלה. (שטעהט אויף פון שטול, פאָכעט מיט די הענד, אונטערטאַנצענדיג) האָ-לאַ-דראַ! האָ-לאַ-דראַ!

שלמה. האַ!

צלה. אַלץ הערט מען דאָ! וואָס נאָר איהר טהוט דאָרט אויבען הערט מען דאָ; היינט פריה האָט איהר עס געזונגען —

שלמה. (איראָניש) זיינע ליעדער זענען שענער!...

צלה. ער איז אָבער אַוועק — און איידער ער קומט ווידער — האָ-לאַ-דראַ! האָ-לאַ-דראַ! (פאַלט מאַט אויפ'ן שטול).

ניטל. (קומט אַריין) קומט עסען קינדער, שלמה — (בעמערקט זיי בעזונדערע בלייבט שטעהן פערווירט)?

שלמה. (ניעדערגעשלאגען און בעליידיגט) אח, מוהמע, מוהמע! (פאלט צו איהר צו).

גיטל. (הייבט איהם אביסעל פאר'ן אקסעל) געה, שלמה, עסען.

שלמה. (אב אין עסצימער).

גיטל. (געהט צו, צו צלה'ן, אונרוהיג) צלה'ניו, טאכטער מיין..

צלה. (אומעטיג) אח, מאמעניו, מאמעניו!...

גיטל. (פאלט אויף די קניען, מיט די עלענבויגענס דער טאכטער אויפ'ן שויס) בלאס ביסטו, טאכטער מיין?

צלה. ער האט מיר דאס בלוט אויסגעזויגען —

גיטל. צעפלאכטען זענען דיר די לאקען דיינע?

צלה. יעדעס הערעלע האט ער מיר אויסגעקושט —

גיטל. צעקנייטשט איז אויף דיר דאס בלוזקעלע דיינ'ס?

צלה. ער האט מיך צו זיין הארצען געדריקט...

גיטל. ווער, צלה'ניו, ווער האט דיך צו'ם הארצען געדריקט? (ווארפט איהרע בליקען צום עסצימער).

צלה. (ווייזט מיט די האנד צו די שווערע פארטיערען) דער אינ'ם שווארצען מאנטעל, מאמעניו —

גיטל. (שרייט אויס) צלה! (הויבט זיך אויף, טאפט איהר אויף די האר) דערפאר זענען דיר די האר אזוי פייכט; (גלעט איהר ציטערנד איבער'ן פנים) דאס פנים אזוי בלאס — (לעגט איהר די האנד צום הארץ) דערפאר בעוועגט זיך נישט דיין ברוסט —

צלה. (שטעהט אויף פון שטול, געהיימניספאל) איך בין אונטער זיין שווארצען מאנטעל געוועו, מאמעניו...

גיטל. (פערשפרייט אויף דער טאכטער די הענד ווי צו בעשיצען איהר) צלה! צלה!...

פארהאנג.

א רעגען גערט.

-Vision-

I.

א רעגען גערט,
די קלארע טראפען זענען דאך גאט׳ס טרעהר׳ן;
גאט׳ס אויסגעגאסענע ליידען —
באלד וועט דער הימעל אנדערש ווערען,
דער דונקלער מורח וועט זיך פארבען
רויט —
ווי בלומען;
די שווארצע וואלקען וועלען ווערען ווייס —
ווי מארמאר;
ס׳וועלען זיך א שיינ טהון גאנצע גארבען
שטראהלען,
יונגע, פרישע,
זיי וועלען קומען,
און וועלען פאלען,
ווי א גאלדנער נייס —
א ווייטער גאלדנער אבקלאנג פון גאט׳ס פריידען,

II.

א רעגען גערט —
וואס ערגערט איהם, דיזען גאט, און וואס בעטריעבט׳ן

אין זיינע זיעבען הימלען —
דאס זיעבען פארביג לעבען?
א, ס'וועט געהן ווי ס'געהט!
א, זיין גוט'ס וועט ניט פערשימלען,
אין גוטע הענד האט ער עם איבערגעבען,
ער האט מלאכים מיט פערשיעד'נע פליעגעל...
און איז אליין ארויף אין העכסטען הימעל,
אין דעם זיעבטען,
פערשפארט זיך דארט אויף שלאס און ריעגעל
און לעבט אליין דארט... —

III.

א רעגען געהט —
די קלארע טראפען זענען דאך גאט'ס טרעהרען!
זיין צער וועט אבער קיינער ניט פערשטעהן,
און קיינער וועט זיין אונגליק וויסען —
גאט לעבט פאר זיך אליין,
הויך האט ער זיך פערקליעבען...
רופט ער וועמען וועט קיינער ניט דערהערען,
קיינער וועט איהם פון דער ערד ניט גריסען,
קיין איינציג הארץ קען איהם נישט ליעבען
און קיין טרייסט־ווארט שענקען
פאר זיין טרויער'ן און בענקען;
און וויינט ער שוין, פליסט דורך זיין טרעהר —
אלע זיעבען הימלען, אלע זיעבען!
און פאלט אראב אויף דר'ערד א קאלטע,
אזוי וויינט א זקן,
א נ'אויג א קראנקע און א נ'אלטע!...

IV.

אַ רעגען געהט —
נאָר זעה, נאָר זעה, עס הערט שוין אויף,
באַלד, באַלד, עס וועט שוין לאַנג ניט דויער'ן —
דער הימעל איז שוין ווידער בלאָה,
קיין סימן פון אַ טרויער'ן!
אָט איז אַרויף די ערשטע גאָלד'נע שלאַנג:
האַלב צעצויגען, האַלב פערוויקעלט אין אַ קנויל —
ניט גיפט נאָר גאָלד פליסט איהר פון מויל!...
אָט קומט די צווייטע
אַ העליש־פייעריגע אַ רויטע,
נעבען איהר די דריטע:
דין און לאַנג —
אָט איז אַ פרישער פייער־וויַיל —
אַ פרישער גאָלד'נער שטרייף
אָט שווימען נאָך, אָט פאַלען ווידער, דאָרט און דאָ,
דער גאַנצער הימעל ברענט און פרעהט זיך
ברעכט זיך אין גאָלד און ליכטער און פערגעהט זיך,

V.

וואָס איז — ?
אין מיטן טרויער'ן, אין מיט'ן וויינען —
אַזוי פערשיינען?
יעדער גרויער עובר־בטל וואָלקן
פערוואַנדעלט זיך אין אַ פייערדיגען ריז,

יעֶטוועֶדעֶס טרעֶהר'ל
איִז אַ פּעֶר'ל,
אויף יעֶדעֶ שוואַרצעֶ פאַלד, אויף יעֶדעֶןדונקלעֶן קאַנט
ליִעגט אַ דיִאַמאַנט.
וואָס איִז? —
ניִט אַנדעֶרש: גאָט —
דעֶר הויך פּעֶרליִעבּעֶנעֶר גאָט,
האָט
אויף זיַין קאָפּ אַ ניַיעֶ קרוין דעֶרשפּיִרט,
אָדעֶר גאָר געֶפוּנעֶן
טיִעף איִן האַרץ בּעֶהאַלטעֶן טויזעֶנד ניַיעֶ זונעֶן,
טויזעֶנד זעֶליגעֶ געֶדאַנקעֶן — ?
אַ גליק! אַ גליק!
זיין גליק וועֶט אָבּעֶר קיינעֶר ניִט פעֶרשטעֶהן,
און קיינעֶר וועֶט זיין פרייד ניִט וויִסעֶן,
ניִט קיין שבחים, ניִט קיין דאַנקעֶן
וועֶט די עֶרד איִהם שיִקעֶן —
עֶר לעֶבּט צוּ הויך, עֶר לעֶבּט אַליין,
און זאָל'ס איִהם ניִט פעֶרדריִסעֶן!...

VI.

אַרעֶנעֶן געהט —
וואָס איִז געֶשעֶהן? —
אַ רעֶגעֶן פאַלט,
און דעֶר היִמעֶל שטראַהלט!
וואָס איִז געֶשעֶהן —

VI

העקזאמעטרען

העקזאמעטרען.

דאס טרויעריגע אויפלעבען.

— לירישע פאעמא —

איך האב געמיינט: פערפרארען איז אין מיר דער גרויסער שמערץ,
פערזונקען טיעף אין הארצען, שווער געלעגט זיך אויף זיין גרונד —
און ווי א שטיין אין זאמד זיך איינגעגראבען אינ'ם לייב;
בעגאסען אין א טייך פון בלוט, בעפליוצט מיט רויטע וועלען,
פערפלאכטען אין א נעץ פון אדער'ן, דינע, שטייפע ווי א דראט
און וועט ניט מעהר ארויף און צושווימען צום ברעג...

איך האב געמיינט: שוין קיינמאל וועט זיך ניט פון מיינע ליפען
ארויסרייסען א ווארט וואס זאל דערמאנען אן מיין טרויער;
שוין קיינמאל וועלען מיינע אויגען פייכט ניט ווערען —
פערפרארען איז דער שמערץ, און שענקט זיי ניט קיין טרעהר...
אויף שטענדיג האט זיך מיר דאס פולע הארץ פערשלאסען,
און שטום געבליבען, שטום, אויף אלע מאל, אויף שטענדיג!

איך האב געמיינט: א ניט געהייצטער אויבען איז מיין ברוסט...
ווי קאלטע קאכעל שטארצען מיר ארויס צוויי פלאכע ביינער,
און שטענדיג, ווען מיין האנד וועט זיי בעריהרען —
וועל איך מיר דערמאנען אן א קאלטען אויבען

וואס האט קיין פונק ניט ליעגען און זיין בערגיל אש;
פון אינגען יאגט די קעלט און פאלט ערשט אויף די קאבעל...

איך האב געמיינט: איך בלייב אליין אין לעבען; ביז'ן טוידט
אליין. די הענד פערליינט. און שטום און שטאר מיין בליק;
פערשלאפען יעדען מארגען; פערלייקנען יעדען העלען טאג
אויף זיין אלע אוועגד; היטען די פארנאכטען
די אומעטיגע דונקעלע פארנאכטען,
און מיין אבגעזונדערטען געצעלט...
און שטומען גלייך מיט זיי און פינסטער זיין ווי זיי,
און שטאר, און קאלט, און ניט דערלעבען זעהן שוין —
דאס ליכט פון נייעם קומענדיגען טאג...

איך האב געמיינט: איך וועל ניט זעהן דעם ווינטער'ם לעצטע טעג,
און דעם אנהויב פון א נייעם פריהלינג וועל איך מעהר ניט זעהן;
א טרוקענער שניי וועט פאלען אויף די גאסען; אויף די גאסען
וועלען מענשען געהן. יונגע מענשען פארען-ווייס געקלעבט,
און פרייע ווינטערדיגע ווערטער, קלארע ווי קריסטאל
יעדעס ווארט געוויקעלט אין א ווארמען ווייסען הויך —
און בלוט געטונקטע, געוויקעלטע אין הויכען-ארוים געהט אויפ'ן פראסט!
איינע רעדט זיי אוים, דער צווייטער שלינגט זיי—שלינגט זיי מיט'ן הויך...
א טרוקענער שניי וועט פאלען — פול די לופט מיט ווינטער-בלימלעך —
ווייסע בלימעלעך, פון וואנען קומען זיי? און וועלכען לאנד —
און וועלכע קיהלע שטילע וועלט האבען זיי געבליהט?

א טרוקענער שניי וועט פאלען: איך נעה פארנאכט ארויס
און קום אין פעלד א בלענדענד ווייסען קבר אויסצוזוכען...
און קום איך נאר אין פעלד פערמאך באלד די אויגען,
איך זאל ניט זעהן דעם וועג און וועלכען איך פערפיהר מיך
מיט פערמאכטע אויגען וועל איך בלאנדזען און מיט ניבע טריט —
ביז א בלאסער קאלטער שטראהל פון דער לבנה שפארט זיך דורך

צווישען מיינע ברעמען און רייסט מיר זיי פונאַנדער :
אַ ווייטע ווייטע פֿעלד ! אויף אַלע זייטען קוק און טרעף :
וואו הויבט זיך אָן דאָס ווייסע פֿעלד און וואו לאָזט זי זיך אויס ?
דער שניי וואָס איז געפֿאַלען — איז פֿאַר מיר געפֿאַלען —
דעריבער איז ער אַזוי קאַלט און אַזוי ווייס דער שניי !
ער וואַרט אויף מיר, דער שניי, אויך זאָל מיך אויף איהם לייגען .
און פֿערפֿריהרען —
אויף דער פלייצע, ביידע אויגען און דאָס האַרץ ענטקעגען הימעל —
ציה איך מיך אויף מיין געלעגער אויס, מיין ווייסער קאַלטער אויסבעט —
די פלייצע טיעף אין שניי,
די אויגען און דאָס האַרץ צום ווייטען — ווייטען הימעל ...
ווי עס גליווער'ן און פֿריהרען שטומע וואָלקען ...
אַ טרוקענער שניי וועט פֿאַלען, אַ טרוקענער שטילער שניי
און וועט מיר בּיסלעך-ווייז פֿערשיטען ...

איך האָב געמיינט — דו וואונדערסט זיך : ווי האָב איך עס געמיינט ?
דו קומסט צו מיר און ברענגסט מיר יעצט געריסען : אויף די פֿעלדער
איז אויסגעשפרייט מיין טרויער ; פֿון יעדען בוים און וואַלד
פֿאַלט אַראָב מיין אומעטיגער שאָטען ; און יעדע ווייסע ליליע
ליעגט בעהאַלטען מיין בענקענדע נשמה ; אויף יעדע רויז
רוהט אַ טראָפּען פֿון מיין בלוט ; און, דו אַליין, מיין טרייע —
דו ווייזט מיר אויך אין דיינע אויגען מיינע טרעהרען ...
דו וואונדערסט זיך, מיין טרייסט, איך וועל עס דיר ענטדעקען :
דו ביסט געקומען ווינטער ... אין אַ ווינטער-טאָג, אַ פֿראָסט —
איך בין אין שניי געלעגען און געזאָלט פֿערפֿריהרען —
קאַלט בין איך געווען שוין ניט ווייניגער פֿון שניי וואָס אַרום מיך ...
דו ביסט געקומען, האָסט געזעהן דעם אייז, דיק אויף מיין האַרצען,
גליטשען האָסטו זיך געוואָלט — איז די אייַנגעפֿאַלען : אויף מיין האַרצען ...
דאָס אייז איז דיק געווען און גוט געפֿראָהרען — ביסט אַרויף —
דו האָסט געשטעלט די לייכטע פֿיס ... געשטעלט זיי און געגליטשט זיך
אויף מיין האַרצען ... אויף מיין האַרצען האָסטו זיך געגליטשט,
הין און צוריק — און הע־ : געפּלאַצט האָט דאָך דער אייז !

דײַן פֿוס איז לײַכט, אויך מיט'ן שוך, אויך מיט'ן גליטשער,
נאָר װאַרם, יונג און װאַרם איז דײַן פֿוס און שפּריצט מיט לעבען...
געפּלאַצט האָט אונטער איהם דער אײז, דו ביסט געפֿאַלען –
און אָבגעטונקט זיך אין מײַן בלוט; אָנגעקלאַפּט זיך אָן מײַן טרויער...
דו ביסט געפֿאַלען אויף מײַן האַרץ און קענסט ניט אויפֿשטעהן –
דער אײז האָט זיך געבראָכען און אויפֿגעגאַנגען איז מײַן אומעט,
אויף אַלץ, אויף אַלץ!..

VII

יודיש.

יודיש.

(ליעדער אין פראָזע).

I.

איך בין אַ יודיש קינד און ליעב דאָס ווײַסע לעבען אויף דער ערד.

אין אַ קיהלע זומער=נאַכט שווימען אלע ווײַטע וועלטען אַרוים אויף דעם בלויען הימעל. צווישען גאָלדענע בלאַנקע שטערען ציטערט איינס, אַ ווײַס, אַ זילבערנ'ס — דאָס איז מײַן שטערן; אויף יענעם שטערען האָט מיך גאָט געבענשט, אַ ווײַסער כשר'ער פאָדעם ציהט פון איהם צו מיר...

אַלע שטערען האָבען אַנדערע פאַרבען, יעדער שטערען שיקט זײַן פאַרב אויף דר'ערד, די ערד איז פול מיט פאַרבען ווי דער הימעל מיט שטערען.

אויף אַ הויכען באַרג וועל איך אַרויפגעהן אין אַ יום=טוב=טאָג, און וועל אַראָבקוקען פון איהם אויף דר'ערד. שעהן מוז אויסזעהן, ווען אַלע פאַרבען שיטען זיך אַרוים פון שטובען אין די גאַסען און וויקלען זיך צוזאַמען, שוואַרץ און ווײַס, גרין און בלוי, רויט און געל, — און טאַנצען דעם גרויסען פאַרבען=טאַנץ, און זינגען דעם גרויסען פאַרבען=ניגון.

ווען קומט דער גרויסער יום=טוב?

און ס'ציטערען די שטערען איבער זײַערע פאַרבען ווי טרײַע מאַמעס.

הערט! אין אַ שטערען=נאַכט רופט מיך אַרויס, איך וויל זעהן ווי מײַן מאַמע ציטערט איבער מיר...

II.

די מאַמעשי האָט מיר פערצעהלט:

אין אַ לבנה=נאַכט האָב איך דיך געבאָרען... כ'געדענק נאָך. אין בית=מדרש איז דײַן עלטערע שוועסטער'ל געלאָפען, אָנזאָגען

די בשורה. דער טאַטעשי פלעגט לערנען אין בית־מדרש ... די געטרייע באָבעשי האָט איהר נאָכגעשריהען; טאָכטערל ס'איז דאָך נאַכט אין דרויסען, נעם ס'לאַמטערל. האָט דיין שוועסטערל געענטפערט פון דער גאַס: ס'איז ליכטיג... די טראָטואַר־שטיינער קוקען בלאַס אַרויס פון דר'ערד, און כ'זעה די שוואַרצע שפּאַרעם אין די ווייסע לאָדען! —

כ'ווייס נישט ... ס'געדענקט זיך עפּעס מיר פון יענער נאַכט, די נאַכט פון דיין געבאָרען ...

פון טאַטענס חדר שלאָגט עס צוויי, כ'ליעג און קוק דיר אָן. ביזט געלעגען טיעף אין ווייסען קישען, אַ שטייף מיילעכ'ל האָט פון דאָרט אַרויסגעקוקט — ניט מעהר, כ'האָב שטיל פונאַנדערגענומען דעם ווייסען קישען — אַ שוואַרץ בעוואַקסען קעפּיל, דערמאָן איך מיך אָן דער ציגאַנקע ... זי האָט געזאָגט: דאָס קינד וואָס כ'וועל געבאָרען וועט שוואַרצער זיין פון קויל ... נאָך מיט אַ חודש פריהער האָב איך אויסגעהערט פון אַ ציגאַנקע, דער טאַטעשי האָט נישט געהייסען, ס'האָט זיך מיר געגלוסט ... דורך דער קין־טהיר איז זי אַריין. כ'ליעג און טראַכט: שוואַרץ ווי קויל וועט זיין מיין קינד ... און קוק אויף דיין קעפּיל ... הער איך ווי מ'דראַפּעט אויף דעם ווייסען פענסטער, אַ ווייסע טויב האָט זיך אָנגעקלאַפּט אין פענסטער מיט ווייסע אויסגעשפּרייטע פליעגעל — ווייס ווי מילך וועט זיין מיין קינד! ...

אַלע זענען דאַן געשלאָפען, די באָבעשי האָט זיך נאָר געבראָכען אויפ'ן בענקיל, אַ געטרייע מאַמע איז זי געוועזען. עס ליעגען נאָך ביי מיר אין דעם קאַמאָד, די ווייסע יאַקען, מיט די ווייסע שפּיצען, וואָס זי האָט מיר אויפגענעהט.

אַלע זענען דאַן געשלאָפען, און אַ טויב האָט זיך געקלאַפּט אין פענסטער. —

ווייס ווי מילך וועט זיין מיין קינד!

III.

כ'האָב ליעב די ווייסע שבת־לייכטער פרייטאָג־צו־נאַכטס ביי'ם טיש.

ס'האָט נאָך קיין פריהמאָרגען ניִשט געלויכטען — ווי די ווייסע ליכט אום פרייטאָג=צו=נאַכטס!

ס'האָט דער הימעל ניִשט געהאַט די כרובים מיט די לייכטע ווייסע פליעגעל ווי ביי אונז, ביי'ם טאַטעשי אין שטוב אום פרייטאָג=צו=נאַכטס!

מיר דאַכט: אונזערע שווארצע שאָטענס פלעגען שבת אויף די ווייסע וועגד ניִשט קריכען.

דער טאַטעשי פלעגט זאָגען צו דער מאַמעשי: די שכינה רוהט דיר אויף די צעפלאָשעטע ניִשט אויפגעקאַמטע האָר, וואָס קוקען דיר אַרוים פון אונטער'ן ווייסען טיכעל.

די שכינה האָט גערוהט אויף איהר פרומען קאָפּ.

קום, שוועסטעריל, קום אַרוים אין גאַס; דער טאַטעשי האָט אָבגעבענשט, ער איז אַוועק פון טיש און שלאָפט שוין אין זיין שטילען חדר, דער טאַטעשי שטעהט אויף מיט'ן מאָרגענשטערן צו'ם ערשטען מנין. צו'ם ערשטען מנין פאַלט דער שיין פון מאָרגענשטערען אויפ'ן דאַך פון בית=המדרש...

קום שוועסטעריל אַרוים אין גאַס, ס'איז פרייטאָג=צו=נאַכט'ס אין גאַס, ס'איז פול די גאַס מיט שבת=פאָרלעך...

לכה דודי לקראת כלה — ווי געפעלט דיר דאָס געזאַנג?

IV.

צערייסט, צערייסט דאָס ווייסע קישען! צעבלאָזט, צעבלאָזט די ווייסע לייכטע פעדערען!

מיין עלטער=באָבעשי האָט זיי אַליין געפליקט, די פויערים פון די דערפער האָבען די ווייסע גענז צו איהר געבראַכט, זי האָט די פעדער'ן נאָר אָבגעפליקט און דעם גענזענפלייש אַוועקגעגעבען זיי בחנם.

שענע קישען! ווייסע קישען!

אַנ'אייד עם האָט די עלטער באָבע פאַר דער טאָכטער אויסגעקליבען, ער האָט געשם'ט ביי יורען, גאָט האָט זיין שטערען אָבגעמאָסטען מיט זיין הייליגער האַנד, און ליניִערט די קנייטשען מיט זיינע פינגערשפּאַלטען.

אויף די ווייסע קישען האָט ער זיין קאָפּ געלעהנט...

ער האָט געהאַט אַ זוהן, בלאַס ווי דער מלאך, וועלכען

גאָט האָט געשיקט אַרויסטרײַבען אָדם=וחוה׳ן פֿון גן=עדן; שטיל ווי אַ טויב וואָס בענקט נאָך ווײַסערע פֿליגעל ווי זי האָט.

אויף די קישען האָט זײַן האַרץ גערוהט...

צערײַסט די קישען!

איך בין דער אײניקעל, און ווענד מיך צו דעם הימעל.

עס זענען ווײַסע וואָלקען דאָ אין הימעל. קלײנע וואָלקענווײַס — ווי מאַרמאָרשטײן און לײַכט ווי רויך. אַז גאָט פֿאַרגעסט אַמאָל אָן אײנעם פֿון די קרובים צו בענשען זײַנע פֿליגעל און מאַכען איהם אַנ׳אָרט נעבען זײַנע פֿיס, שוועבט ער צו די וואָלקען, לעגט אויף זײ זײַן קאָפּ. און װײנט אויף זײ זײַן אונגליק אויס...

וואו נעם איך פֿליגעל?... מײַנע ווײַסע קישען וואָלטען מיר פֿאַרביטען די מאַרמאָר=ווײַסע וואָלקען!...

V.

אַז כ׳וועל אַ מאָל אַהײם קומען, צוריק צו מיר אין שטאָדט, אין מײַנע עלטערען׳ס הויז, וואו אַלע קענען מיר, וועל איך זוכען פֿרעמדע, אָבוואַרטען זײ בײַ אונזערע שאָסען, ברענגען זײ אין טאַטענס הויז און תּמיד צו זײ לאַכען, רעדען אויף זײער לשון, פֿון זײער לאַנד, פֿון זײערע פֿײגעל און בלומען.

טרויעריג איז אַ פֿרעמדען.

איהר קאָנט מײַן לשון? ער האָט נאָר ליעדער און געזאַנגען!

האָט איהר געהערט פֿון מײַנע פֿויגעל? ווײַס ווי טויבען זענען זײ, און פֿליהען הויך ווי אָדלער, און דערזעהען זײ מיך — פֿליהען זײ פֿון אַזש די וואָלקען, שטעלען זיך מיר אויפ׳ן אַקסעל, און קלאַפּען פֿרעהליך מיט די פֿליגעל.

מײַנע בלומען — ווי געפּאַלבטע זונען שפּראָצען זײ אַרויס פֿון דר׳ערד, ווי קינדער=קעפּעלאַך — אַזוי פֿאַלען זײ מיר אין די הענד, און בליהען אויף מײַן האַרץ.

ווער וועט מיר זינגען אויף מײַן לשון? ווער וועט דערמאָנען מײַנע פֿויגעל? ווער ערצעהלט פֿון מײַנע בלומען אין דער פֿרעמד?...

אַז כ׳וועל אַ מאָל אַהײם קומען. —

VI.

איך בענק פֿאַרנאַכט ווען כ׳ליג ביים ברעג פֿון טייך.

עס ציהט זיך ווייט דער טייך. דאָס וואַסער שווייגט. ווען ס׳גלאַט־קלאָהר וואַסער זאָל ניט קאַלט און נאַס זיין, וואָלט איך אַנ׳אויער צוגעלעגט צו׳ם וואַסער, און אויסגעהערט די מעשיות וואָס שווימען דאָרט אַרום.

דאָס שטומע וואַסער! אַז כ׳וואַרף אַריין אַ שטיינדיל, אַרויסרופֿען אַ מעשה׳לע פֿון דאָרט, מורמעלט עס, צעלאָזט עס רייפֿען איבער זיך, פֿערצוימט דעם וועג פֿאַר דעם, וואָס וויל פֿון וואַסער שפּרינגען.

„ביי בבל׳ס טייכען זענען זיי געזעסען און געוויינט“.

אין שטילע וואַסערען זענען זייערע טרעהרען אַריינגעפֿאַלען, די שטילע וואַסערן האָבען פֿערנומען זייער געוויין, די שטילע וואַסערען האָבען פֿערשלונגען זייערע טרויעריגע געזאַנגען.

פֿון איין טייך אין אַנדערען פֿליעסט דאָס קלאָרע וואַסער; פֿון איין טייך אין אַנדערען שווימען אום די פֿיש; עס ביטען זיך די טייכען מיט אַל־זייער־גוטס...

איך בענק פֿאַרנאַכט ווען כ׳זיץ ביים ברעג פֿון טייך.

ווער ווייס אויב ס׳שווימט ניט אין דעם וואַסער, דאָס אַמאָליגע געוויין, וואָס בבל׳ס טייכען האָבען פֿערשלונגען?

דאָס שטומע וואַסער! אַז כ׳וואַרף אַריין אַ שטיינדעל, מורמעלט עס, פֿערוואַרפֿט עס רייפֿען...

VII.

איך בענק פֿאַרנאַכט ווען כ׳שטעה אין פֿעלד.

ס׳פֿליהט שוין נישט דאָס וויים־קליין זומער־פֿייגעלע פֿאַר מיינע אויגען... וואו איז דאָס ווייסע זומער־פֿייגעלע? האָט זי זיך בעהאַלטען אין דעם קאָרן, און מאָרגען פֿריה וועט זי ווייטער אַזוי פֿרעהליך פֿליהען? אָדער האָט דאָס קיהלע ווינטעל צעלאָזט איהרע ווייסע לייכטע פֿליגעלעך, איינס אין צפֿון, איינס אין דרום, און דאָס קליינע קערפּערל איז טוידט געפֿאַלען אויף אַ זאַנג? די זון פֿערגעהט,—ווער האָט דעם מעריב זייט אַזוי רויט געפֿאַרבט? פֿער־

גאַנגען איז די זון — ווער האָט די ווייסע וואָלקען אַזוי רויט געפאַרבט? ...

פערגאַנגען איז די זון... אַז ירושלים האָט געברענט זענען אַלע שטעדט פון ארץ ישראל רויט געווען, אין צייט פון שקיעת־חמה איז עס געווען, און דאָס בילד פון מזרח האָט זיך אָבגעשפיגעלט אין דעם מעריב הימעל...

איך בענק פאַרנאַכט ווען כ׳שטעה אין פעלד.

VIII.

זומער לעב.

איך האָב די פאָרטקע אויפגעעפענט און פריי געלאָזט די טויב.

אַז איך האָב מיך ווינטער פאַרשפאַרט אין ענגען צימער, האָב איך מיך געפרעגט: ווי וועל איך וויסען ווען זוערט זומער אויף דער וועלט?

בין איך אַרויסגעגאַנגען אויפ׳ן מאַרק, געקויפט אַ יונגע ווייסע טויב, אַ גאַנצען ווינטער איז זי אַרומגעפלויגען אין מיין חדר, האָט געפלאַטערט אַרום דער קליינער סטעליע, ווי עס וואָלט געווען אַ קליינער הימעל, האָט גענעכטיגט מיר צוקאָפּענס, ווי עס וואָלט אַ צווייג געווען.

איך האָב זיך אויפגעכאַפּט אין איין פריהמאָרגען: דאָס ווייסע טייבעל דראַפּעט זיך און רייסט זיך אויף די פענסטער־שויבען.

— ס׳איז געוואָרען זומער אויף דער וועלט!

איך האָב די טויב אַרויסגעלאָזען.

אויך נח האָט די טויב אַרויסגעלאָזען פון דער תבה ווייל זי האָט זיך דורך דאָס פענסטערל געריסען...

איך זיץ און וואַרט, באַלד וועט מיין טייבעל קומען, אַנ׳עהל־בלאַט וועט איהר שטעקען אין דעם מויל...

געקומען איז די ווייסע טויב, אַנ׳עהל־בלאַט האָט זי אין דאָס מיילעכל נישט געהאַט, נאָר אַ טוידט צעביסען זומער־פויגעלע...

אויף דאָס ווייסע לעבען איז אַ פלעק געפאַלען.

איך האָב די טויב פערשאָלטען:

שוואַרץ זאָלען דיינע פליגעל ווערען, ווי די פליגעל פון אַ קראָה!...

IX.

דו ווייסט ווען בלומען רעדען?

ווען עס וואקסען בלומען אוים אין א בעהאלטענעם ארט, וואו עס פערבלאנדזשעט נישט דאס קיהלע ווינטעל, און עס גלעט זיי נישט; וואו ס'געפינט זיי נישט קיין האנד און פליקט זיי נישט, דאן הויבען אן די בלומען רעדען...

ווייסט ווען בלומען עפענען זייערע בעכער-בלעטעלעך? ווען דער זיסער זאפט ווערט פול און וויל שוין רינען, ווען די שטארקע ריחות ווילען זיך צעשפרייטען אין דער לופט — דאן עפענען בלומען זייערע בעכער-בלעטעלעך.

איך בין ווי בלומען שטיל, און רעד ווי בלומען, און ווען עס טריעפט דער זאפט ארוים פון בלומען, דאן עפענט זיך מיין הארץ

X.

ווען קליינע ווייסע וואלקען שרעקען זיך נית פאר דער רויטער זון, און שווימען איהר אנטקעגען, זאלט איהר ווייסע זומער-פויגעלעך נישט פליהען פון דאס יונגע טייבעלע.

ווען דאס ווינטעל וועהט און די צווייג פערליערט קיין גרינעם בלאט, ענטלויף פון מיר נית ווייסע מעדעל!

גאט שטעהט צווישען אלעם און פיהרט צו'ם גוטען...

XI.

די נאכט איז שעהן!

אין אזעלכע נעכט שלאפען איין די פייגעל, און זינגען פונ'ם שלאף.

אין אזעלכע נעכט ווארפען זיך אראב פיעל שטערען אויף דער ערד, און פיעל נשמות הויבען זיך אויף.

אין אזעלכע נעכט ווערען לעבעדיג אין ימים די דערטרונקענע און שפיעלען זיך מיט די שענע פערל אויף דעם אבגרונד.

אין אַזעלכע נעכט שטעהען אלע טוידטע פון די קברים אויף, און טאַנצען אויף די גרינ בעגראָזטע בערגלעך, און לאַכען אויס דעם מלאך המות...

אין אַזעלכע נעכט ועה איך ס'וויַסע לעבען אונבעפלעקט...